
Kennisbank

Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving

Download datum: 23-2-2020

Table Of Content

Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving	5
1 Wat is de aanleiding?	6
2 Wie zijn betrokken?	7
3 Wat is het probleem?	8
4 Wat is het doel?	9
4.1 Duidelijke doelstellingen	10
4.2 Niveaus van doelstellingen	11
5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?	12
6 Wat is het beste instrument?	14
6.1 Beleidsinstrumenten	15
Beleidsinstrumenten A-Z	15
Beleidsinstrumenten op categorie	22
6.2 Rechtmatigheid	32
6.2.1 Aansluiting op Grondwet en hoger recht	33
6.2.2 Unierechtelijke verplichtingen	33
6.2.3 Algemene rechtsbeginselen	34
6.2.4 Algemene nationale wetgeving	35
6.2.5 Ontwerpen van wet- en regelgeving	35
6.3 Doeltreffendheid/effectiviteit	36
Voorbeeld verwachte effectiviteit van een beleidsinstrument	37
6.4 Doelmatigheid/efficiëntie	37
Voorbeeld verwachte efficiëntie van een beleidsinstrument	39
6.5 Uitvoerbaarheid	40
6.6 Beleid invoeren	41
7 Wat zijn de gevolgen?	42
7.1 Gevolgen voor burgers	43
7.2 Gevolgen voor bedrijven	44
7.3 Gevolgen voor de overheid	45
7.4 Gevolgen voor de ICT	46
7.5 Gevolgen voor milieu	48
7.6 Grenseffecten	49
7.7 Evalueren en monitoren van beleid	49
Ex ante evaluatie	50
Ex post evaluatie	50
Monitoring	51
Voorbeeld monitoring en evaluatie van een beleidsvoorstel	52
Verplichte kwaliteitseisen	52
Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijksdienst	55
Aanwijzingen voor convenanten	56
Aanwijzingen voor de regelgeving (Ar)	57
Aanwijzingen voor subsidieverstrekking	58
Algemene Leidraad Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA)	59
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	60
Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen	61
Besliskader privatisering en verzelfstandiging	62
Doenvermogen	63
Effecten op gendergelijkheid	65
Effecten op ontwikkelingslanden	66
Grenzen aan Gedogen	68
'Het proberen waard' Eindrapport van het Interdepartementaal Wetgevingsberaad inzake experimenteerbepalingen.	69
Kabinetstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van overheidsbeleid	70
Maat houden: doorberekenen van toelatings- en handhavingskosten	71
Milieueffectentoets (MET)	71
MKB-toets	72
Privacy Impact Assessment	73
Uitgangspunten bij de keuze van een sanctiestelsel	74
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	75
Toetsingsinstanties	76
BZK administratieve lasten	77
BZK grondwet	77

BZK interbestuurlijk	78
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	79
FIN subsidies	80
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	81
Index beleidsinstrumenten	83
Accreditatie en conformiteitsbeoordeling	83
Alternatieve geschillenbeslechting	84
Alternatieven voor overgangsrecht	84
Attributie van een bevoegdheid	85
Beleidsregels	85
Benchmarking	85
Beroepsreglementering	85
Best beschikbare techniek	86
Best practices	86
Bestuurlijk overleg	86
Bestuursrechtelijke handhaving en sancties	86
Circulaires	87
Convenant	87
Decentralisatie	88
Delegatie van een bevoegdheid	88
Deskundigheidsbevordering	89
Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten	89
Eigen betaling	89
Enquête	89
Erkenningsregeling	89
Experiment	90
Instellen van een zelfstandig bestuursorgaan	90
Feedback(loop)	90
Financiële prikkel	91
Framing en labelling	91
Gedragscode	92
Toepassen gedragsinzichten	92
Gedragscontracten en implementatie-intenties	95
Handhaving	95
Instellen van een agentschap	96
Keurmerk	97
Keuze sanctiestelsel: relevante factoren	97
Keuzearchitectuur	99
Krachtenveldanalyse	99
Maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA)	100
Naleving	100
Naming and shaming	101
Normalisatie	101
Omgevingsprikkel	101
Overgangsrecht	102
Privaatrechtelijke normen	102
Protocol	102
Right to Challenge	103
Specifieke voorlichting	103
Standaardregeling	103
Strafrechtelijke handhaving en sancties	103
Subsidie	104
Tafel van elf	104
Taskforce	105
Toezicht	105
Toezicht op gedecentraliseerde taken	106
Tuchtrecht	107
Uitvoeringsanalyse	107
Vergunningen	109
Verwijzen naar technische normen	109
Visitatie	109
Voucher	110

Zelfregulering 110

Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving

Hieronder vindt je een korte (2 min) introductie over het IAK.

Tip: Als u op bovenstaande afbeelding klikt, [opent het filmpje over het IAK in YouTube in een nieuw venster](#).

Inhoudsopgave

- [Kabinetsbeleid Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving \(IAK\)](#)
- [Voor wie?](#)
- [Wat biedt het IAK?](#)
- [In welke fasen in het beleids- of wetgevingsproces is het IAK aan de orde?](#)
- [IAK-waaijer](#)
- [Meer informatie](#)
- [Contact](#)

Kabinetsbeleid Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK)

Het IAK is een via deze website toegankelijke werkwijze en informatiebron en toe te passen op elk moment in het beleidsproces. Met name in een vroeg stadium van het beleidsproces heeft de toepassing van het IAK meerwaarde. In het IAK zijn aan de hand van zeven centrale vragen alle relevante kwaliteitsaspecten opgenomen die bij een voorstel een rol kunnen spelen. Zie voor een korte en praktische handreiking ook de [IAK-waaijer](#). Elk voorstel voor beleid of regelgeving dat wordt voorgelegd aan het parlement moet een adequaat antwoord bevatten op de 7 IAK-vragen:

1. [Wat is de aanleiding?](#)
2. [Wie zijn betrokken?](#)
3. [Wat is het probleem?](#)
4. [Wat is het doel?](#)
5. [Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)
6. [Wat is het beste instrument?](#)
7. [Wat zijn de gevolgen?](#)

[Terug naar boven](#)

Voor wie?

Het IAK biedt beleidsmakers en wetgevingsjuristen de normen waaraan goed beleid en goede regelgeving moeten voldoen. De normen zijn vastgesteld door het kabinet. De dossierhouders zijn zelf verantwoordelijk voor een adequate beantwoording van de IAK-vragen in de toelichting bij voorgesteld beleid en regelgeving.

[Terug naar boven](#)

Wat biedt het IAK?

Het doorlopen van de genoemde vragen zorgt ervoor dat alle relevante beslisinformatie in beeld is en beschikbare hulpbronnen geraadpleegd zijn. Goede afwegingen komen tot stand doordat belangrijke stappen niet worden overgeslagen. Het langslopen van de vragen kan daarnaast helpen om op transparante wijze de gemaakte keuzes in een voorstel te verantwoorden. Verder biedt het IAK:

- [Overzicht van verplichte kwaliteitseisen](#);
- [Overzicht van toetsingsinstanties](#);
- [Index beleidsinstrumenten](#);
- Factsheets en handvatten zoals checklists en handleidingen;
- Verwijzingen naar de [Aanwijzingen voor de regelgeving](#) en het [Draaiboek voor de regelgeving](#).

[Terug naar boven](#)

In welke fasen in het beleids- of wetgevingsproces is het IAK aan de orde?

Met name in een vroeg stadium van het beleidsproces heeft de toepassing van het IAK meerwaarde.

De verantwoordelijk medewerker beoordeelt zelf in welke volgorde het IAK doorlopen wordt en welke onderdelen van het IAK relevant zijn voor het betreffende voorstel. Hieronder staat per fase wat van de medewerker wordt verwacht.

Doel van toepassing van het IAK per (beleids)fase:

1. De start van een beleidstraject of voornemen tot regelgeving
Doel: krijgen van inzicht over de reikwijdte van de opdracht t.b.v. het maken van een startnotitie.
2. Het schrijven van de toelichting bij beleid en regelgeving
Doel: Goede verantwoording van (voorlopige) inzichten en resultaten.
3. [Voorafgaand aan het proces van internetconsultatie](#)
Doel: Inzicht bieden aan deelnemer van consultatie waar het stuk over gaat.
4. De [aanbieding van stukken aan ambtelijke voorportalen van de ministerraad](#)
Doel: Transparant en inzichtelijk maken van alle relevante afwegingen in het voorstel.
5. Advisering door de Afdeling advisering van de Raad van State
Doel: Voorleggen van een goed voorbereid stuk ten behoeve van de beleidsanalytische- en juridische toetsing van voorgenomen regelgeving door de Afdeling advisering van de Raad van State. Dit [toetsingskader](#) lijkt sterk op de in het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving te maken afwegingen.

[Terug naar boven](#)

IAK-waaier

Iedere rijksambtenaar komt het [Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving \(IAK\)](#) tegen als hij stukken naar een ambtelijk voorportaal stuurt met het aanbiedingsformulier hiervoor. Dit formulier bevat de 7 IAK-vragen van vraag 1 over de aanleiding tot vraag 7 over de effecten van het voorstel.

De aanbieding van een stuk is natuurlijk niet het moment waarop de echte afwegingen plaatsvinden. Die zijn dan al gemaakt. Om in de fase van beleidsvorming de 7 IAK-vragen optimaal te kunnen benutten als manier om tot een goed voorstel te komen, is er een IAK-waaier gemaakt. Deze waaier is bedoeld om beleidmakers en wetgevingsjuristen nog beter en concreter te helpen om in de praktijk goede afwegingen te maken. De IAK-waaier bevat ook werkvormen die je in een overleg of workshop kan toepassen om tot een goed gesprek over beleidsopties te komen.

De [IAK-waaier](#) is digitaal beschikbaar ([English version IAK booklet](#)).

[Terug naar boven](#)

Meer informatie

- Er worden diverse IAK-cursussen gegeven bij de departementale beleidsacademies en er is een blended learning IAK-cursus bij de [Academie voor Wetgeving](#).
- [IAK-waaier](#)
17 januari 2017 | pdf-document, 995 kB | 48 pagina('s)
- Het IAK is ook openbaar toegankelijk via www.naarhetiak.nl. Alleen privacygevoelige informatie is niet openbaar toegankelijk.
- Kabinetsstandpunt over het IAK van 14 april 2011 ([Kamerstukken II 2010/11, 29515, nr. 330](#))
- Voor een overzicht van alle berichten die op de KCWJ-site zijn verschenen over het IAK, raadpleeg de [Trefwoordpagina Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving \(IAK\)](#).

[Terug naar boven](#)

Contact

Algemene vragen over het IAK: iak@kcwj.nl.

[Terug naar boven](#)

Laatst gewijzigd op: 11-2-2020

1 Wat is de aanleiding?

Geef aan wat de aanleiding is om met het beleids- of wetgevingsvoorstel te starten. Door de aanleiding van het maatschappelijke probleem los te beschouwen van het maatschappelijke probleem zelf, creëer je ruimte om verschillende oplossingsrichtingen te verkennen en heb je in beeld wat de kaders zijn waarbinnen je je beleid ontwikkelt.

De informatie over de aanleiding van een voorstel geeft inzicht in:

- de urgentie, de context, en het politieke belang van het dossier;
- het eerste perspectief van waaruit een beleidsvoorstel wordt geformuleerd;
- de factoren die een rol spelen bij de beantwoording van de andere IAK-vragen.

Voorbeelden van aanleidingen

- het regeerakkoord;
 - toezegging aan de Tweede Kamer;
 - onderzoeks- en evaluatierapporten;
 - verzoeken uit de samenleving;
 - berichten in de media.
- Betreft de aanleiding een risico of incident wees dan alert op de risicoregelreflex, zie www.risicoregelreflex.nl

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

2 Wie zijn betrokken?

Bij het maken en/of uitvoeren van beleid, heb je in alle fasen van het proces anderen nodig. Bijvoorbeeld om kennis te verzamelen, steun te verwerven of activiteiten te verrichten. Om het beleidsproces goed te kunnen regisseren is het van belang om zo vroeg mogelijk het speelveld in kaart te brengen.

Wie zijn de relevante partijen?

1. Identificeer alle personen, groepen en actoren die bij de oorzaak en/of de (mogelijke) oplossing van het probleem of bij de beleidswens betrokken zijn.
IAK-vraag [7.Wat zijn de gevolgen?](#) vraagt de gevolgen van je beleid voor burgers, bedrijven (MKB en grote bedrijven) en overheid in kaart te brengen. Deze partijen breng je bij deze vraag 2 al in kaart.
2. Denk daarbij ook aan partijen die misschien gevolgen gaan ondervinden van het voorstel (ook eventueel op BES-eilanden). Denk ook aan partijen die er nu nog niet zijn, maar mogelijk in de toekomst een belang zouden kunnen hebben of partijen die nieuwe toepassingen zouden willen introduceren en partijen die niet vanzelfsprekend bij het beleids/wetgevingsproces worden betrokken.
3. Maak een [krachtenveldanalyse](#) om het beleidsveld gedetailleerd in kaart te brengen en een proces te ontwerpen dat daarbij past.
4. Wie ga je op welke manier betrekken bij het maken van je probleemanalyse en het kiezen van de beleidsoplossing?

Krachtenveldanalyse

Met een krachtenveldanalyse breng je de belangrijkste partijen in kaart die een rol spelen in jouw beleidsvraag. Je krijgt zicht op de belangen en behoeften van alle betrokken partijen en je gaat dieper in op de onderlinge verhoudingen tussen partijen. Met deze informatie weet je wie je in welke fase van het proces het beste kan betrekken en op welke manier. Dit leidt doorgaans tot meer draagvlak bij partijen, wat positief uitwerkt in de aanpak van je beleidsvraag.

Meer informatie

De IAK-Brigade kan je ondersteunen met een workshop waarin een [krachtenveldanalyse](#) wordt gemaakt. Neem hiervoor contact op met het IAK (iak@kwcj.nl).

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen	Normen en toetspunten voor de kwaliteit van de interbestuurlijke verhoudingen bij beleid met een rol voor o.a. provincies en gemeenten.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK administratieve lasten	Indien burgers of professionals betrokken.
BZK interbestuurlijk	Indien decentrale overheden betrokken.
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

3 Wat is het probleem?

Is er een probleem?

Maak bij het beschrijven van het probleem onderscheid tussen enerzijds de feiten (relaties tussen oorzaken en gevolgen) en anderzijds de waardering van die feiten. De feiten zijn voor iedereen hetzelfde, de waardering ervan is afhankelijk van de belangen die men heeft en de waarden die men hanteert. En die kunnen per partij verschillen.

Beperk je voorlopig tot de beschrijving van het probleem (de huidige wereld). Laat de gewenste doelen (de gewenste wereld of het gewenste gedrag) en de weg daar naartoe (middelen) nog even buiten beschouwing. Deze komen bij de volgende vragen aan bod.

Probleemdefinitie

Een probleemdefinitie is een beschrijving van een huidige feitelijke situatie of situatie die binnenkort naar alle waarschijnlijkheid gaat ontstaan die negatief wordt gewaardeerd

Het kan verstandig zijn de probleemdefinitie met de betrokken actoren op te stellen. Je kunt hierbij je inventarisatie uit IAK-vraag [2 Wie zijn betrokken?](#) gebruiken. Nodig die partijen uit waarvan je denkt dat ze in deze fase betrokken zouden moeten zijn. Zet bijvoorbeeld in een workshop gezamenlijk de feiten op een rij en doe dit zo open mogelijk. De [krachtenveldanalyse](#) kan hierbij behulpzaam zijn.

Wees je daarbij bewust van de (politieke en andere) randvoorwaarden die je hebt meegekregen (zie IAK-vraag [1 Wat is de aanleiding?](#)), en wees helder naar je gesprekspartners over de ruimte die je hebt om verschillende mogelijkheden te verkennen.

Wie ervaart het als een probleem?

Ga ook na of elke partij uit je [krachtenveldanalyse](#) de feiten hetzelfde waardeert. Het is immers mogelijk dat één of meer partijen vinden dat er geen probleem is, of dat er sprake is van een ander probleem.

Probleemboom

Een probleemboom is een handig hulpmiddel om inzicht te krijgen in de oorzaken en gevolgen van een probleem. Hiermee krijg je zicht op welke problemen er zijn en voor wie. Je begint met het formuleren van het centrale probleem dat gesignaleerd wordt en waarvoor je een oplossing wil. Maak de formulering zo concreet mogelijk. Vervolgens wordt gekeken naar de oorzaken van het probleem en tot slot naar de gevolgen van het probleem. Nadat je in kaart hebt gebracht wat de directe oorzaken zijn van het probleem en wat de directe gevolgen zijn, kun je de probleemboom omzetten naar een doelenboom. In [4 Wat is het doel](#) gaan we hier verder op in.

Gedragcomponenten van het probleem

Hoe concreter een probleem geformuleerd is, hoe groter de kans dat het probleem een gedragcomponent bevat. Een maatschappelijk probleem wordt namelijk vaak veroorzaakt door ongewenst gedrag. Als je inzicht hebt in de aspecten die een rol spelen bij het ontstaan van dit gedrag, kun je dit bijvoorbeeld gebruiken om beleid effectiever en efficiënter vorm te geven, bestaande instrumenten anders in te zetten of instrumenten te kiezen die expliciet rekening houden met deze factoren. Voor hulp bij het doorgronden van de gedragcomponenten van je probleem, neem contact op met de [BIN.NL contactpersoon van het departement waar je werkzaam bent](#). Voor meer informatie zie [Toepassen gedraginzichten](#).

Meer informatie

- [Probleemboom en doelenboom](#)
15-2-2018?pdf-document, 116kB ?4 pagina's

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

4 Wat is het doel?

Doelen formuleren

Als je met de juiste partijen het huidige probleem (of het probleem dat naar alle waarschijnlijkheid in de toekomst gaat ontstaan) voldoende in kaart hebt gebracht, kun je gaan nadenken over de beleidsdoelen (de gewenste situatie of het gewenste gedrag). De manier waarop je die doelen denkt te gaan bereiken (middelen) komt in [5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#) aan bod. Door doelen te formuleren, waarbij de middelen nog niet worden verondersteld, krijgen betrokken partijen meer ruimte om met innovatieve oplossingen te komen. Tegelijkertijd geeft dit de overheid meer mogelijkheden om instrumenten te kiezen.

- **Formuleer duidelijke doelstellingen** ([4.1 Duidelijke doelstellingen](#))
Zie voor voorbeelden van documenten met doelstellingen het regeerakkoord ([bijlage bij Kamerstukken II 2017/18, 34700, nr. 34](#)), [Tien prioriteiten voor de Commissie voor 2015-2019](#) en de universele VN-doelen voor duurzame ontwikkeling tot 2030 waaraan Nederland zich politiek heeft verbonden ([Sustainable Development Goals](#) of duurzame ontwikkelingsdoelen). Deze kaders helpen de bijdrage aan de politieke doelstellingen van jouw voorstel van beleid of regelgeving zichtbaar te maken.
- **Let op de verschillende niveaus van doelstellingen** ([4.2 Niveaus van doelstellingen](#))
Je kunt hier onderscheid maken tussen strategische, specifieke en operationele doelstellingen.

Gedrag in relatie tot het doel

Hoe concreter een doel geformuleerd is, hoe groter de kans dat het doel betrekking heeft op het gedrag van burgers, bedrijven of instellingen. Om te achterhalen welke instrumenten of interventies kansrijk zijn bij het behalen van je doelen, is het belangrijk om inzicht te krijgen in de drijfveren en motieven voor het (on)gewenst gedrag. Een gedragsanalyse is hiervoor een goed hulpmiddel. Voor hulp bij het maken van een gedragsanalyse neem contact op met de [BIN NL contactpersoon van het departement waar je werkzaam bent](#). Zie voor meer informatie de pagina [Toepassen gedragsinzichten](#).

Doelenboom

Als je een probleemboom hebt gemaakt, is het relatief eenvoudig om deze om te zetten naar een doelenboom, door alles wat in de probleemboom negatief geformuleerd is om te vormen tot positieve uitspraken. Zo wordt in één keer duidelijk wat de centrale doelstelling is, wat er moet veranderen om dat doel te bereiken en welke positieve gevolgen het bereiken van dat doel kan hebben.

Meer informatie

- Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' ([bijlage bij Kamerstukken II 2017/18, 34700, nr. 34](#))
- [Tien prioriteiten voor de Commissie voor 2015-2019](#)
- [Sustainable Development Goals](#)
- [Probleemboom en doelenboom](#)
15-2-2018?pdf-document, 116kB ?4 pagina's

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten	Gaan in op de mogelijkheden voor organisaties binnen de rijksdienst om marktactiviteiten te verrichten.
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK grondwet	Indien er een grondrecht in het geding is.
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.

Laatst gewijzigd op: 16-7-2019

4.1 Duidelijke doelstellingen

Formuleer doelen waarin de manier waarop je die denkt te gaan bereiken (middelen) nog niet wordt verondersteld. Dit biedt ruimte voor betrokken partijen om met innovatieve oplossingen te komen en geeft de overheid meer mogelijkheden om instrumenten te kiezen.

Duidelijke doelstellingen dragen bij aan:

- Het bereiken van het gewenste gedrag.
Meer informatie hierover vind je bij [3 Wat is het probleem - Toepassen gedragsinzichten](#).
- Een juiste instrumentkeuze
- Meer informatie hierover vind je bij [6 Wat is het beste instrument?](#)
- Monitoring van de juiste indicatoren.
Meer informatie hierover vind je bij [7.7 Evalueren en monitoren van beleid](#).

- Een solide beleidsevaluatie.
Meer informatie hierover vind je bij [7.7 Evalueren en monitoren van beleid](#).

Formuleer de doelen SMART indien nuttig

Niet alle vraagstukken lenen zich voor SMART doelen. Vraagstukken die gecompliceerd, maar niet complex zijn, kan je het beste voorzien van richting in de vorm van een algemeen of specifiek doel, maar niet van een SMART geformuleerd doel. Denk bijvoorbeeld aan vraagstukken als CO2 reductie waarin veel partijen betrokken zijn en er vele afhankelijkheden zijn. In dat type vraagstukken is het organiseren van een dialoog met het betrokken beleidsveld cruciaal om samen tot oplossingen te komen die werken. Het formuleren van SMART doelen werkt dan eerder contraproductief omdat het de mogelijkheden van partijen om tot passende oplossingen te komen, inperkt.

Vraagstukken die meer eenvoudige causale verbanden kennen, kan je wel van SMART doelen voorzien.

- **Specifiek**
Formuleer doelen specifiek genoeg (wie, wat, waar, wanneer, welke randvoorwaarden, waarom), zodat ze niet voor meerdere uitleg vatbaar zijn.
- **Meetbaar**
Stel indicatoren vast aan de hand waarvan kan worden bepaald of het doel wordt bereikt. Meetbare indicatoren dragen bij aan succesvolle [monitoring](#) (7.7) van je beleid.
- **Acceptabel**
Formuleer doelen die aanvaard, begrepen en eenduidig uitgelegd zullen worden binnen de doelgroep die ze moeten gaan uitvoeren. De analyse van je doelgroep en het probleem is hiervoor onontbeerlijk.
- **Realistisch**
Formuleer doelen die ambitieus zijn, maar niet onhaalbaar.
- **Tijdgebonden**
Doelen en prestatie-indicatoren blijven te vaag als ze niet voorzien worden van een tijdpad.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

4.2 Niveaus van doelstellingen

Strategische, specifieke en operationele doelstellingen

Gelet op de eerder geformuleerde probleemdefinities kunnen op 3 niveaus doelen worden geformuleerd. Wees je daarbij bewust dat het niveau of de niveaus van doelstelling die je kiest en deelt met betrokken partijen van invloed is op de ruimte die er is voor betrokken partijen ([vraag 2](#)) om zelf de middelen te kunnen kiezen om dat doel te bereiken en op de instrumenten die je als overheid zelf kan inzetten om dat doel te bereiken. Hoe algemener het doel, hoe meer ruimte voor verschillende oplossingen.

Van abstract naar concreet gaat het om:

- strategische doelen;
- specifieke doelen;
- operationele doelen.

Het formuleren van doelen op deze verschillende niveaus scherpert het denken over de concrete doelen en hun bijdragen aan het maatschappelijke of algemene doel binnen het beleidsveld. Ook kan het doel zelf eventueel als norm dienen, zie hiervoor de [Factsheet doelvoorschriften \(PDF\)](#).

Verduidelijk hoe de verschillende doelen aan elkaar bijdragen

Het moet duidelijk zijn hoe operationele doelen bijdragen aan het bereiken van specifieke doelen en hoe specifieke doelen op hun beurt weer bijdragen aan het realiseren van algemene doelen. Zie [4.2 Niveaus van doelstellingen](#).

Voorbeeld

Niveau	Omschrijving
Strategische doelen	Een strategisch doel is abstract, zoals "tegengaan van de verdere opwarming van de aarde". Strategische doelen kunnen niet rechtstreeks worden bereikt, omdat er te veel factoren een rol spelen die men niet kent of niet beheerst. De strategische doelen geven richting. Wanneer je ze met de partijen deelt, werken ze verbindend tussen de partijen die samen voor deze maatschappelijke opgaven staan.
Specifieke doelen	Een specifiek doel levert een bijdrage aan het bereiken van het algemene doel. Een voorbeeld hiervan is: "met 40% verminderen van de CO2 productie in Nederland".
Operationele doelen	Een operationeel doel is een SMART geformuleerd doel dat bijdraagt aan het specifieke doel. Bijvoorbeeld: "Binnen drie jaar de CO2 uitstoot van de chemische industrie met 20% verminderen door gebruik van filter X".

Relevante toetsingsinstanties

Er zijn geen toetsingsinstanties die specifiek kijken of de doelstelling op verschillende niveaus is geformuleerd. Wel vragen de toetsingsinstanties uit [4 Wat is het doel?](#) naar wat het doel is. Het formuleren van doelen op verschillende niveaus draagt bij aan de beantwoording van deze vraag.

Laatst gewijzigd op: 1-6-2017

5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Als je hebt bepaald wat het probleem is en welk doel je hebt, is het van belang om uit te werken waarom de overheid dit probleem zou moeten oplossen. In een democratische rechtsstaat dient overheidsinterventie namelijk gerechtvaardigd te worden door het bestaan van een publiek belang. Ga daarnaast na wat er zou gebeuren als de overheid niets zou doen: de nuloptie.

Publiek belang

Aan de hand van de volgende vragen kun je nagaan of er sprake is van een publiek belang.

1. Is er een taak voor de rijksoverheid?

Kijk of de overheidsinterventie past binnen de taken van de rijksoverheid: het zorgen voor veiligheid, het bewaken van de rechtsstatelijkheid, het beschermen van klassieke en sociale grondrechten, het zorgen voor gelijke behandeling van burgers, [de bescherming van mensenrechten](#) (PDF - 47KB) en de bescherming van zwakkeren in de samenleving.

2. Is herverdeling van welvaart noodzakelijk?

Een scheve verdeling van welvaart of uitgangspositie van burgers kan reden zijn voor overheidsinterventie.

3. Is er reden om gedrag te corrigeren?

Van bepaalde goederen zijn de voordelen of nadelen van het gebruik bekend, maar dit leidt in de ogen van de overheid toch niet tot de juiste keuzen. Dit kan reden zijn voor de overheid om in te grijpen. De overheid ontmoedigt rokers bijvoorbeeld, terwijl algemeen bekend is dat roken ongezond is. Bij het onderdeel [Toepassen gedragsinzichten](#) vind je instrumenten om gedrag te corrigeren. Neem voor meer informatie contact op met de [BIN NL contactpersoon van het departement waar je werkzaam bent](#).

4. Is er sprake van marktfalen?

Als het functioneren van de markt niet of te weinig bijdraagt aan de maatschappelijke welvaart kunnen er publieke belangen in het geding zijn. Dan is sprake van marktfalen en dit kan verschillende vormen hebben:

- Externe effecten die de markt niet (voldoende) kan corrigeren.
Dit zijn effecten waaraan kosten zijn verbonden waarvoor geen markt bestaat (bijvoorbeeld milieuverontreiniging).

Hierdoor is de prijs van goederen of diensten zonder interventie te laag.

- Publieke (collectieve) goederen.
Bij collectieve goederen is voortbrenging via de markt uitgesloten, omdat de opbrengsten aan iedereen te goede komen en het gebruik door de een het gebruik door de ander niet uitsluit (bijv. dijken, defensie).
- Informatiescheefheid tussen vrager en aanbieder.
Informatiescheefheid aan de kant van vrager of aanbieder leidt tot opportunistisch gedrag of suboptimaal keuzegedrag, waardoor de markt niet goed kan functioneren.
- Oneerlijke concurrentieverhoudingen (monopolievorming).
Dit is een situatie waarin één aanbieder zoveel macht verwerft dat het prijsmechanisme van de markt niet meer goed functioneert.
- Te hoge transactiekosten.
Als de transactiekosten te hoog zijn, komt er geen markt tot stand.

Nuloptie

Ga vervolgens na wat de nuloptie is, oftewel wat er gebeurt als de overheid geen nieuw beleid maakt. Denk hierbij aan onderstaande zaken.

- Wat zijn de effecten?
- Wie of wat ondervindt nadeel als de overheid niets doet?
- Is niets doen in strijd met Europese of internationale afspraken of grondrechten? Je leest hierover meer bij IAK-vraag [6.2 Rechtmatigheid](#).
- Wie heeft er juist wel profijt van niets doen door de overheid?
- Komt door niets doen de innovatie in de knel, of biedt het juist ruimte voor innovatie?
- Zorgt de nuloptie voor een ongelijke behandeling/uitgangspositie van partijen?

Meer informatie

- [Achtergrondinformatie over publiek belang](#)
- [SER-rapport Overheid én markt: het resultaat telt! Voorbereiding bepalend voor succes](#)
pdf-document, 763 kB | 175 pagina('s)
- [Stappenplan Keuze voor een rechtsvorm](#)
pdf-document, 24 kB | 1 pagina
- [WRR-rapport: De calculus van het publiek belang](#)
pdf-document, 945 kB | 25 pagina('s)
- [WRR-rapport: Met kennis van gedrag beleid maken](#)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten	Gaan in op de mogelijkheden voor organisaties binnen de rijksdienst om marktactiviteiten te verrichten.
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Besliskader Privatisering en verzelfstandiging	Bij de voorbereiding van beleid en wetgeving inzake privatisering en verzelfstandiging, moet het besliskader privatisering/verzelfstandiging van de Parlementaire Onderzoekscommissie van de Eerste Kamer gebruikt worden.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA)	Geeft aan hoe een maatschappelijke kosten-baten analyse voor infrastructuurprojecten moet worden uitgevoerd.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK administratieve lasten	Indien burgers of professionals betrokken.
BZK grondwet	Indien er een grondrecht in het geding is.
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
FIN subsidies	Wanneer er een subsidie wordt gecreëerd of aangepast.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6 Wat is het beste instrument? Instrumenten afwegen

Aan de hand van de vorige IAK-vragen zijn de aanleiding, het maatschappelijke probleem en de doelstellingen in beeld gebracht. Zie hiervoor [1 Wat is de aanleiding?](#), [3 Wat is het probleem?](#) en [4 Wat is het doel?](#). Als een interventie van de overheid wenselijk is (zie hiervoor [5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)), is het belangrijk om in kaart te brengen welke verschillende instrumenten er voor het doel ingezet kunnen worden. Zie hiervoor het overzicht [Beleidsinstrumenten A-Z](#). Je uiteindelijke keuze voor één of meerdere instrument(en) dient gebaseerd te zijn op een integrale afweging op basis van een inschatting van de rechtmatigheid, doeltreffendheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid van verschillende instrumenten. Je keuze kan ook nog steeds zijn om geen nieuw beleid te maken, de zogenaamde nuloptie. Uitgangspunt bij overheidsinterventie is immers dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij het zelfregulerend vermogen in de samenleving.

- [6.2 Rechtmatigheid](#)
Welke ruimte bieden de nationale en internationale wettelijke kaders voor je beleid?
- [6.3 Doeltreffendheid/effectiviteit](#)
Waarmee bereik je effectief je doel?
- [6.4 Doelmatigheid/efficiëntie](#)
Waarmee bereik je efficiënt je doel?
- [6.5 Uitvoerbaarheid](#)
Zijn de plausibele instrumenten uitvoerbaar?
Het gaat hierbij om de uitvoerbaarheid voor uitvoeringsorganisaties van de overheid (zie ook de verplichte kwaliteitseis [Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)), de uitvoerbaarheid voor burgers (zie ook de verplichte kwaliteitseis [Doenvermogen](#)) en de uitvoerbaarheid voor bedrijven (waaronder de verplichte kwaliteitseis [MKB-toets](#)).

Je keuze kan ook nog steeds zijn om geen nieuw beleid te maken, de zogenaamde nuloptie. Uitgangspunt bij overheidsinterventie is immers dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij het zelfregulerend vermogen in de samenleving.

Beleid invoeren

Wanneer de beleidsinstrumenten gekozen zijn, kun je de verschillende stappen gaan beschrijven die er nodig zijn om van de uitgangssituatie naar de gewenste eindsituatie te komen. Alvorens beleid in te voeren kun je ervoor kiezen om met een pilot/proeftuin of experiment uit te proberen of je interventie het beoogde effect heeft.

- [6.6 Beleid invoeren](#)

Resumerend: je beleidsvoorstel

De instrumentenmix die je voor je beleidsdoel hebt gekozen en de analyse die je hebt gedaan om tot deze keuze te komen, beschrijf je vervolgens in je beleidsvoorstel. Hierbij is het belangrijk dat je in ieder geval aandacht besteedt aan onderstaande punten.

- Wat is de noodzaak voor de overheid om deze interventie te plegen? Ga hierbij ook in op de gevolgen van niets doen (de zogenaamde nuloptie).
Meer informatie hierover vind je bij IAK vraag [5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)

- Welke beleidsinstrumenten heb je in je analyse opgenomen en hoe ben je uiteindelijk tot je keuze van deze instrumentenmix gekomen? Ga hierbij ook in op de aannames die je hebt gedaan ten aanzien van het verwachte gedrag. Zie [Toepassen gedragsinzichten](#). Besteed aandacht aan de vraag of je voorstel uitgaat van realistische aannames over het [doenvermogen](#) van burgers.
- De ruimte die er voor de instrumenten is vanuit het oogpunt van rechtmatigheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid.
- Hoe ga je het beleid monitoren?
Zie ook [7.7 Evalueren en monitoren van beleid](#).
- Hoe ga je het beleid invoeren?

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Besliskader Privatisering en verzelfstandiging	Bij de voorbereiding van beleid en wetgeving inzake privatisering en verzelfstandiging, moet het besliskader privatisering/verzelfstandiging van de Parlementaire Onderzoekscommissie van de Eerste Kamer gebruikt worden.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Kader Overzicht Effecten Infrastructuur	Geeft aan hoe een maatschappelijke kosten-baten analyse voor infrastructuurprojecten moet worden uitgevoerd.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
FIN subsidies	
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6.1 Beleidsinstrumenten

Ter ondersteuning bij je beantwoording van [IAK-vraag 6 Wat is het beste instrument?](#) vind je hier een instrumentencatalogus. Deze instrumentencatalogus bevat allerlei soorten instrumenten die kunnen worden ingezet om een beleidsdoel te bereiken.

De instrumenten zijn te raadplegen in de [Index beleidsinstrumenten](#) en zijn toegankelijk via twee zoekingen: alfabetisch en op categorie.

- [Beleidsinstrumenten A-Z](#)
- [Beleidsinstrumenten op categorie](#)

Beleidsinstrumenten A-Z

Onderstaande beleidsinstrumenten kun je inzetten om je beleidsdoel na te streven. Bij IAK-vraag [6 Wat is het beste instrument?](#) staat informatie over het afwegen en inzetten van de instrumenten.

Op zoek naar een specifiek soort beleidsinstrument? Zie de [categorieën van beleidsinstrumenten](#).

Instrumenten en toelichting

Instrument	Toelichting
Accreditatie en conformiteitsbeoordeling	Een proces waarmee door een onafhankelijke partij

	beoordeeld wordt of een product, een dienst, een proces of een persoon aan vooraf gespecificeerde eisen voldoet.
Algemene Voorwaarden	Wanneer rechten en plichten zonder overheidsbemoeienis worden opgesteld kan meer ruimte ontstaan binnen een bepaalde branche. Bijvoorbeeld, bij branchevoorwaarden als basiselement voor overeenkomsten tussen ondernemers en consumenten.
Alternatieve geschillenbeslechting	Een middel om een conflict zonder tussenkomst van de rechter op te lossen. Dit ontlast de rechtspleging. Bovendien is de drempel om recht te zoeken hierbij doorgaans lager dan bij een gang naar de rechter.
Alternatieven voor overgangsrecht	Het kiezen voor een lange invoeringstermijn of het tijdig aankondigen van een maatregel zijn alternatieven voor overgangsrecht die in bepaalde gevallen de nadelige gevolgen kunnen ondervangen van onmiddellijke werking.
Arbitrage	
Attributie van een bevoegdheid	Een vorm van bevoegdheidstoedeling, waarbij toekenning van een nog niet eerder bestaande publiekrechtelijke bevoegdheid aan een overheidsorgaan plaatsvindt. In Ar 2.14 is bepaald dat attributie wordt vastgelegd in een wet en de reikwijdte van de bevoegdheid duidelijk omschreven moet zijn. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Beleidsregels	Met beleidsregels kan binnen de ruimte die de wet daarvoor biedt nader invulling worden gegeven aan bestaande bestuursbevoegdheden door regels te stellen waarin de interpretatieruimte van wettelijke bepalingen of de beslissingsruimte van een bestuursorgaan wordt ingekaderd.
Benchmarking	Het uitvoeren van een prestatievergelijking, waardoor bedrijven of organisaties zich in kwalitatieve zin aan elkaar kunnen spiegelen.
Beroepsreglementering	Van beroepsreglementering is sprake wanneer eisen worden gesteld aan een beoefenaar alvorens diegene een dienst mag verrichten of een titel mag voeren.
Best practices	Op basis van praktijkervaring wordt vergeleken op welke wijze efficiënter resultaat behaald kan worden.
Bestuurlijk overleg	Overleg tussen de eindverantwoordelijke bestuurders van organisaties, dat bijdraagt aan gezamenlijke informatieuitwisseling, transparantie, vertrouwen en goede bestuurlijke verhoudingen.
Bestuurlijke boete	De bestuurlijke boete is een bestuursrechtelijk sanctioneringsmiddel dat op grond van de kabinetsnota over keuze van sanctiestelsel wordt ingezet als er sprake is van een besloten context. Om de juist hoogte van een boete te bepalen is er een boetewijzer ontwikkeld.
Bestuursrechtelijke handhaving en sancties	Wanneer de overheid gedragsnormen gehandhaafd wil zien, zijn er verschillende handhavingsopties waaruit in de vormgeving van een stelsel gekozen moet worden. In de kabinetsnota over keuze van sanctiestelsel is bepaald dat voor bestuursrechtelijke handhaving, te weten de bestuurlijke boete en de last onder bestuursdwang wordt gekozen als er sprake is van een "besloten context".

Certificeren	
Circulaires	Schriftelijke algemene mededelingen afkomstig van de rijksoverheid. Met circulaires kan de rijksoverheid beleid bekend maken, verzoeken om medewerking, inlichtingen vragen, advies geven of andere informatie geven.
Convenant	Een afspraak van de overheid met een of meer partijen gericht op het realiseren van bepaalde (beleids-)doelstellingen.
Decentralisatie	Decentralisatie beoogt te voorzien in spreiding van bevoegdheden om zodoende het functioneren en presteren van het openbaar bestuur (en zijn beleid en regelgeving) te verbeteren.
Delegatie van een bevoegdheid	Het overdragen door een bestuursorgaan van zijn bevoegdheid tot het nemen van besluiten aan een ander die deze onder eigen verantwoordelijkheid uitoefent. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Deskundigheidsbevordering	Bevordert het kennisniveau van een doelgroep.
Dialogoog	Een dialoog is een gespreksvorm waarin er een werkelijke ontmoeting en uitwisseling van ervaringen plaatsvindt met als doel verdieping en verrijking in het gesprek te bereiken.
Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten	Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten vindt plaats volgens de kaders van het rapport "Maat houden". Uitgangspunt van dit rapport is dat handhaving van wet- en regelgeving in beginsel uit de algemene middelen moet worden gefinancierd. Uitzonderingen op dit algemene uitgangspunt zijn mogelijk indien er sprake is van aanwijsbaar profijt of aanwijsbare hogere kosten van toezicht en handhaving van (rechts)personen. Dan kunnen er kosten doorberekend worden, tenzij dit in strijd is met beginselen van goed toezicht of tot ongewenste gevolgen leidt.
Eigen betaling	Betalingen van particulieren voor collectieve voorzieningen die worden verstrekt door de overheid.
Enquête	Een manier van onderzoek, waarbij gebruik wordt gemaakt van een vragenlijst, die aan meer personen wordt voorgelegd. Representativiteit is van belang bij enquêtes om uitspraken te kunnen doen over het doortrekken van een bepaalde ontwikkeling naar de toekomst.
Erkenningsregeling	Een regeling waarbij de activiteiten van ondernemingen worden getoetst aan een aantal (kwalitatieve) criteria.
Experiment	Bij een experiment of een pilot wordt uitgeprobeerd welke interventies een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem.
Externe verzelfstandiging: Instellen van een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO)	Het instellen van een ZBO is een vorm van externe verzelfstandiging. ZBO's zijn buiten de gewone, departementale organisatie vallende, overheidsinstanties die in een wet in het leven zijn geroepen en waaraan (door middel van attributie of delegatie) bestuursbevoegdheden zijn toegekend.
Externe verzelfstandiging: RWT's	Rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) zijn volgens de Comptabiliteitswet rechtspersonen die een bij of

	krachtens de wet geregelde taak uitoefenen en daarmee geheel of gedeeltelijk worden bekostigd uit de opbrengst van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen. Het gaat niet om organen met een bestuurstaak (ZBO's). De algemene rekenkamer heeft een lijst van RWT's opgesteld.
Externe verzelfstandiging: Staatsdeelnemingen	Staatsdeelnemingen zijn vennootschappen waarvan de overheid aandelen bezit. De minister van Financiën vervult de rol van aandeelhouder. Het gaat vaak om organisaties met een natuurlijk monopolie die dus niet in een markt kunnen opereren bv TenneT of GasUnie.
Feedback(loop)	Door het geven van feedback kan de overheid mensen bewust maken van hun eigen gedrag en verleiden tot gedragsverandering.
Financiële prikkel	Hiermee kun je de keuze van een doelgroep in de gewenste richting sturen omdat je de kosten en baten van verschillende alternatieven verandert.
Financiële verhoudingen	<ul style="list-style-type: none"> -De financiële verhouding tussen Rijk en decentrale overheden wordt geregeld in de Financiële-verhoudingswet. -De financiële verhouding Rijk-uitvoeringsinstanties wordt geregeld in de Comptabiliteitswet 2001. -De financiële verhouding met een zbo betreft wordt geregeld door de Kaderwet ZBO's. <p>Zie ook 6.2 Rechtmatigheid - a aansluiting op algemene nationale wetgeving.</p>
Framing en labelling	Het oproepen van een bepaalde opvatting, gevoel of emotie bij mensen, doordat je ze confronteert met bepaalde tekens, woorden of sensaties.
Gedragscode	Een middel om gedrag in organisaties of binnen bijvoorbeeld een beroepsgroep te reguleren.
Gedragscontracten en implementatie-intenties	Met behulp van gedragscontracten en implementatie-intenties kan de overheid mensen ondersteunen bij het behalen van hun zelfgeformuleerde gedragsdoelen, zoals stoppen met roken.
Impact Assessment (IA)	Een Impact Assessment (IA) volgt een aantal stappen waarbij kennis en informatie wordt verzameld ten behoeve van inzicht in sterktes en zwaktes van een mogelijke voorstel voor de omgeving.
Impactanalyse	Bij een impact analyse wordt inzicht te verkregen in de (mogelijke) maatschappelijke gevolgen van een voorstel. Bij een impact analyse wordt gebruik gemaakt van een Impact Assessment.
Inputsturing of throughput sturing (budgetsturing)	Gericht op het handhaven van grenzen bij het besteden van middelen. Heeft een aangrijpingspunt bestaande uit het regelen van de input via budgetten. Per kostenpost of procesonderdeel is er een budget dat niet mag worden overschreden. Dit wordt ook wel sturen op middelen genoemd.
Handhaving	Activiteiten van de overheid om een bepaalde mate van naleving te bewerkstelligen of af te dwingen.
Inspecteren	

Interne verzelfstandiging: Instellen van een agentschap	Het instellen van een agentschap is een interne verzelfstandiging. Agentschappen (de oude naam is baten-lastendiensten) zijn in de uitvoering werkzame intern verzelfstandigde dienstonderdelen van een ministerie met een eigen sturingsmodel en financiële administratie.
Keuren	
Keurmerk	Een visuele kwaliteitsaanduiding van een product.
Keuze sanctiestelsel: relevante factoren	Bij de keuze voor een sanctiestelsel staat de effectiviteit van de handhaving centraal. Hierbij kan een afweging gemaakt worden tussen een bestuurlijke boete, de gangbare strafrechtelijke handhaving en de mogelijkheid van de strafbeschikking.
Keuzearchitectuur	Keuzearchitectuur kan worden ingezet om mensen de gewenste keuze te laten maken. Het instrument werkt vanuit de wetenschap dat mensen voorspelbaar keuzegedrag vertonen.
Krachtenveldanalyse	Helpt duidelijk te maken wie in welke fase van het proces betrokken zou moeten worden en op welke wijze (meedenken, meedoen of meebeslissen).
Doorberekening van toelatings- en handavingskosten	Doorberekening van toelatings- en handavingskosten vindt plaats volgens de kaders van het rapport "Maat houden". Uitgangspunt van dit rapport is dat handhaving van wet- en regelgeving in beginsel uit de algemene middelen moet worden gefinancierd. Uitzonderingen op dit algemene uitgangspunt zijn mogelijk indien er sprake is van aanwijsbaar profijt of aanwijsbare hogere kosten van toezicht en handhaving van (rechts)personen. Dan kunnen er kosten doorberekend worden, tenzij dit in strijd is met beginselen van goed toezicht of tot ongewenste gevolgen leidt.
Maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA)	Een MKBA geeft inzicht in de positieve en negatieve effecten van beleidsopties op de maatschappij en helpt bij het verbeteren en vergelijken van en kiezen tussen verschillende oplossingsrichtingen.
Mandaat	De bevoegdheid om in naam van een bestuursorgaan besluiten te nemen. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Mediation	
Naleving	De handavingsinzet en handavingsbehoefte zijn afhankelijk van de mate waarin verwacht wordt dat de maatregel nageleefd wordt. De mate van naleving wordt door een aantal factoren bepaald. Duidelijkheid hierover verkrijgt je door de checklist Tafel van elf te doorlopen.
Naming and shaming	Het openbaar bekendmaken van negatieve informatie over eigenschappen van producten en productieprocessen met het doel de reputatie van de aanbieder van het product of de dienst te beïnvloeden en het gedrag van de consumenten te sturen.
Normalisatie	Een proces waarbij belanghebbende partijen op vrijwillige basis, in overleg en op basis van consensus afspraken maken over te hanteren normen.

Nulmeting	Een inventarisatie van de huidige situatie met een specifiek doel. Doel van nulmeting is om een ontwikkeling vanaf het moment van meting te kunnen aantonen.
Omgevingsprikkel	Omgevingsprikkel spelen in op onbewuste mentale processen en zetten aan tot bepaald gedrag.
Onderzoek	Onderzoek kan nuttig zijn wanneer nog onzekerheid bestaat over de mate van steun voor het beleid en regelgeving of als er een gebrek aan empirische kennis over de probleemsituatie of de werking van de voorgestelde middelen bestaat.
Output of outcome sturing (prestatiesturing)	Sturing die gebruikt wordt om uitvoeringsinstanties te stimuleren tot het bereiken van de gewenste resultaten. Prestatie-indicatoren leveren een bijdrage aan de sturing van ZBO's en andere medeoverheden door informatie te bieden over het functioneren van processen, de gewenste prestatie outcome en de mate waarin de gestelde doelen daadwerkelijk worden bereikt. Dit wordt ook wel sturen op prestatie-eisen genoemd.
Overgangsrecht	Het overgangsrecht bepaalt of en onder welke omstandigheden een nieuwe wet of een wijzigingswet van toepassing is op bestaande situaties.
Planevaluatie	Bij planevaluatie wordt een plan opgesteld waarin het doel en de middelen staan vermeld. Het plan wordt bepaald met behulp van onderzoek van de situatie en ondervraging over de wensen van de betrokkenen.
Privaatrechtelijke normen	Het civiele recht kan onder bepaalde omstandigheden, veelal in combinatie met het straf- of het bestuursrecht, bijdragen aan de goede naleving en handhaving van (bestuursrechtelijke) wettelijke regelingen.
Privatisering	Van privatisering is sprake als de overheid afstand doet van een bepaalde taak of organisatie, bijvoorbeeld door aandelen in een staatsdeelneming te verkopen of door een onderdeel van de overheidsorganisatie te verkopen aan een bestaand bedrijf. Het verschil met verzelfstandiging is dat bij privatisering de directe of zwaarwegende overheidsbemoediging ophoudt. Keuzes voor verzelfstandiging of privatisering worden verantwoord met gebruikmaking van het besliskader bij het rapport van de Eerste Kamer: " Verbinding verbroken? "
Prognose	Prognose gaat over voorspellingen omtrent het verdere verloop van een situatie. Je doet uitspraken over toekomstige gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen een systeem, op grond van eerder gedrag binnen dat systeem.
Protocol	Een document met voorschriften over hoe te handelen in bepaalde situaties. Vaak wordt een gedragscode uitgewerkt door middel van een protocol.
Right to Challenge	Een 'right to challenge'-bepaling geeft burgers, bedrijven, instellingen, collectieven of medeoverheden ruimte om op een eigen wijze de doelen van een wettelijke regeling te realiseren.
Risicoanalyse	Een risicoanalyse is een methode waarbij nader benoemde risico's worden gekwantificeerd door het bepalen van de kans dat een dreiging zich voordoet en de gevolgen daarvan:

	Risico = Kans x gevolg.
Screening	Volgens een bepaald schema in een vroeg stadium relevante gegevens verzamelen om mogelijke gevolgen te kunnen signaleren.
Specifieke voorlichting	Het van overheidswege verstrekken van informatie om een specifieke doelgroep kennis te laten nemen van een bepaald onderwerp, te informeren of bewust te maken.
Standaardregeling	Een regeling met algemene voorwaarden tussen belanghebbende groepen. De standaardregeling heeft betrekking op dezelfde onderwerpen als Algemene Voorwaarden, maar heeft een aantal onderscheidende karakteristieken/eigenschappen.
Strafrechtelijke handhaving en sancties	Wanneer de overheid gedragsnormen gehandhaafd wil zien, zijn er verschillende handhavingsopties waaruit in de vormgeving van een stelsel gekozen moet worden. In de kabinetsnota over keuze van sanctiestelsel is bepaald dat strafrecht het uitgangspunt is bij de handhaving van algemene normen zonder specifieke rechtsbetrekking. Strafrechtelijke normen moeten duidelijk, voldoende voorzienbaar en herkenbaar zijn.
Subsidie	Een aanspraak op financiële middelen die door een bestuursorgaan worden verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.
Tafel van elf	Een analysemodel bestaande uit elf dimensies die elk bepalend zijn voor de naleving. Kan toegepast worden bij de totstandkoming van wetgeving waarin gedragsnormen zijn opgenomen.
Taskforce	Een taskforce is een tijdelijke organisatie met als doel in korte tijd op een bepaald (maatschappelijk) knelpunt een aantal verbeteringen te forceren.
Testen	
Toezicht	Het verzamelen van informatie over de vraag of een handeling of zaak voldoet aan de daaraan gestelde eisen, het zich daarna vormen van een oordeel daarover en het eventueel naar aanleiding daarvan interveniëren.
Toezicht op gedecentraliseerde taken	Met de Wet revitalisering generiek toezicht wordt toezicht op gedecentraliseerde taken voor het merendeel vormgegeven door generiek toezicht.
Tuchtrecht	Sanctierecht binnen een bepaalde georganiseerde (beroeps)groep. Het doel van tuchtrecht is de waarborging van kwaliteit van de beroepsuitoefening.
Uitvoeringsanalyse	De uitvoerbaarheidsanalyse en uitvoeringsanalyse richten zich vroeg in het beleidsproces (voor het maken van de beleidskeuze) op de vraag of het gewenste beleid of wetgeving uitvoerbaar is.
Uitvoeringstoets	De uitvoeringstoets (onderdeel van de verplichte kwaliteitseis U&H-toets) vindt plaats wanneer het beleid al gekozen is en betreft een op bestuurlijk niveau gegeven oordeel van een uitvoeringsorganisatie over de uitvoerbaarheid.
Vergunningen	Een begunstigende beschikking die nader omschreven

	activiteiten of handelingen toestaat, die zonder deze beschikking niet zijn toegestaan.
Verkenning	Een verkenning is een methode om strategische doelen te ontdekken of informatie te verkrijgen waaruit een algemeen beeld van de situatie kan worden afgeleid om snel en effectief hulp te kunnen bieden
Verzelfstandiging	Juridische verzelfstandiging slaat op het overdragen van bevoegdheden om een bepaalde taak uit te voeren. In economische of bestuurskundige zin duidt het op het toekennen van zelfstandigheid aan een organisatieonderdeel van de overheid. Die zelfstandigheid betreft meestal beheersmatige zaken, zoals personeelsbeleid of financieel beleid. Worden bevoegdheden en taken overgedragen aan een bestaande privaatrechtelijke organisatie, zoals een stichting, dan is eigenlijk sprake van verstatelijking. Toch wordt dit ook vaak aangeduid als verzelfstandiging. Keuzes voor verzelfstandiging of privatisering worden verantwoord met gebruikmaking van het besliskader bij het rapport van de Eerste Kamer: "Verbinding verbroken?"
Visitatie	Het onderzoeken van bepaalde praktijksituaties om de kwaliteit op markten waar die voor burgers en bedrijven moeilijk is in te schatten op een bepaald niveau te houden of te verhogen en hierover op transparante wijze aan burgers en bedrijven te communiceren.
Voucher	Een subsidie in de vorm van een tegoedbon die onder bepaalde voorwaarden kan worden ingeleverd in ruil voor een dienst.
Zelfregulering	Er zijn diverse vormen van zelfregulering die kunnen worden ingezet om maatschappelijke problemen op te lossen en bijdragen aan een vermindering van regeldruk. Om een weloverwogen en verantwoorde keuze voor de inzet van zelfreguleringsinstrumenten te kunnen maken is er interdepartementaal een beoordelingskader maatschappelijke zelfreguleringsinstrumenten ontwikkeld.

Laatst gewijzigd op: 16-11-2019

Beleidsinstrumenten op categorie

Onderstaande beleidsinstrumenten kun je inzetten om je beleidsdoel na te streven. Bij IAK-vraag [6 Wat is het beste instrument?](#) staat informatie over het afwegen en inzetten van de instrumenten.

De volgende beleidsinstrumenten staan tot je beschikking:

- [Gedragsinstrumenten](#)
- [Verwerving van steun of kennis](#)
- [Financiële sturing](#)
- [Sociale sturing](#)
- [Co-regulering en zelfregulering](#)
- [Regels die innovatie bevorderen of ruimte laten voor de uitvoering](#)
- [Verhouding tussen nieuwe wet of wijzigingswet en bestaande rechtssituatie](#)
- [Sturing van de uitvoering](#)
- [Regelen van de uitvoering van een overheidstaak](#)
- [Naleving en handhaving](#)
- [Ex ante evaluatie](#)
- [Geschilbeslechting](#)
- [Monitoren van beleid](#)

Gedraginstrumenten

Wil je informatie over instrumenten voor gedragsverandering neem dan contact op met de [BIN NL contactpersoon van het departement waar je werkzaam bent](#). Hieronder staan instrumenten die je kunt inzetten om gedrag te beïnvloeden. Deze lijst is niet uitputtend. Voor meer over gedragsverandering zie [Toepassen gedragsinzichten](#).

Instrumenten gedragsverandering

Instrument	Toelichting
Feedback(loop)	Door het geven van feedback kan de overheid mensen bewust maken van hun eigen gedrag en verleiden tot gedragsverandering. Denk aan een slimme meter die je vertelt hoeveel energie je verbruikt en vergelijking met je burens.
Framing en labelling	Framing De doelgroep een denkraam aanreiken door bepaalde aspecten van het beschrevene uit te lichten. Je kunt hiermee de focus leggen op de aspecten die voor de doelgroep het meest overtuigend zijn. Labelling Het oproepen van een bepaalde opvatting, gevoel of emotie bij mensen, doordat je ze confronteert met bepaalde tekens, woorden of sensaties.
Gedragscontracten en implementatie-intenties	Met behulp van gedragscontracten en implementatie-intenties kan de overheid mensen ondersteunen bij het behalen van hun zelfgeformuleerde gedragsdoelen, zoals stoppen met roken.
Beroep op autoriteit	In hoeverre een oproep iemand in beweging brengt, is in hoge mate afhankelijk van degene waar het bericht van afkomstig is. In sommige gevallen kan de overheid als autoriteit gezien worden, waardoor men een bericht serieuzer neemt. In andere gevallen is men meer geneigd iets aan te nemen van iemand die ze kennen, aardig vinden of op hen lijkt.
Keuzearchitectuur	Keuzearchitectuur kan worden ingezet om mensen de gewenste keuze te laten maken. Het instrument werkt vanuit de wetenschap dat mensen voorspelbaar keuzegedrag vertonen.
Omgevingsprikkel	Omgevingsprikkel spelen in op onbewuste mentale processen en zetten aan tot bepaald gedrag.
Sociale informatie	Men laat zich (bewust of onbewust) sterk beïnvloeden door wat anderen doen. Het kan dus helpen om zichtbaar te maken wat de meeste mensen doen om de doelgroep in de gewenste richting te sturen.
Timing	Het moment waarop je iemands gedrag probeert te veranderen kan veel uitmaken. Gewoontegedrag kan vaak bijvoorbeeld het best doorbroken worden na relevante levensgebeurtenissen, zoals trouwen, scheiden of verhuizen.

[Terug naar boven](#)

Verwerving van steun of kennis

Wanneer er in een beleidsveld behoefte is aan het verkrijgen van (meer) steun van beleidspartijen of indien er meer kennis nodig is om beleidskeuzes te kunnen maken, is het zinvol de beleidsinstrumenten met betrekking tot steun of kennis in te

zetten.

Instrumenten verwerving van steun of kennis

Instrument	Toelichting
Bestuurlijk overleg	Overleg tussen de eindverantwoordelijke bestuurders van organisaties, dat bijdraagt aan gezamenlijke informatieuitwisseling, transparantie, vertrouwen en goede bestuurlijke verhoudingen.
Experiment	Bij een experiment of een pilot wordt uitgeprobeerd welke interventies een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem.
Onderzoek	Onderzoek kan nuttig zijn wanneer nog onzekerheid bestaat over de mate van steun voor het beleid en regelgeving of als er een gebrek aan empirische kennis over de probleemsituatie of de werking van de voorgestelde middelen bestaat.
Taskforce	Een taskforce is een tijdelijke organisatie met als doel in korte tijd op een bepaald (maatschappelijk) knelpunt een aantal verbeteringen te forceren.

[Terug naar boven](#)

Financiële sturing

Met financiële sturing wordt door de overheid gewenst gedrag financieel beloond of ongewenst gedrag financieel belast. Indien de overheid bepaald gedrag of bepaalde activiteiten gewenst acht, terwijl deze niet vanzelf tot stand komen omdat de (gepercipieerde) kosten te hoog zijn, kan een financieel instrument de actoren over de streep trekken.

Instrumenten financiële sturing

Instrument	Toelichting
Eigen betaling	Betalingen van particulieren voor collectieve voorzieningen die worden verstrekt door de overheid.
Financiële prikkel	Hiermee kun je de keuze van een doelgroep in de gewenste richting sturen omdat je de kosten en baten van verschillende alternatieven verandert.
Subsidie	Een aanspraak op financiële middelen die door een bestuursorgaan worden verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.
Vergunningen	Een begunstigende beschikking die nader omschreven activiteiten of handelingen toestaat, die zonder deze beschikking niet zijn toegestaan.
Voucher	Een subsidie in de vorm van een tegoedbon die onder bepaalde voorwaarden kan worden ingeleverd in ruil voor een dienst.

[Terug naar boven](#)

Sociale sturing

Door informatie te verstrekken, kan de overheid proberen om gedrag van burgers, bedrijven of instellingen te beïnvloeden. Denk

bijvoorbeeld aan de keuze van consumenten of de handelwijze van bedrijven en instellingen.

Instrumenten sociale sturing

Instrument	Toelichting
Algemene voorlichting	Een actieve vorm van informatieverstrekking met de bedoeling om kennis, houding en/of gedrag te beïnvloeden of bewustwording te bereiken.
Specifieke voorlichting	Het van overheidswege verstrekken van informatie om een specifieke doelgroep kennis te laten nemen van een bepaald onderwerp, te informeren of bewust te maken.
Benchmarking	Het uitvoeren van een prestatievergelijking, waardoor bedrijven of organisaties zich in kwalitatieve zin aan elkaar kunnen spiegelen.
Best practices	Op basis van praktijkervaring wordt vergeleken op welke wijze efficiënter resultaat behaald kan worden.
Deskundigheidsbevordering	Bevordert het kennisniveau van een doelgroep.

[Terug naar boven](#)

Co-regulering en zelfregulering

Van zelfregulering is sprake wanneer een sector in de samenleving zelf normen opstelt. Doet de sector dit samen met de overheid, dan is sprake van co-regulering. In het geval van zelfregulering of co-regulering wil de overheid het gedrag in een bepaalde sector beïnvloeden door samen met de sector zaken te regelen.

Om zelfregulering te kunnen toepassen moet de sector voldoen aan drie randvoorwaarden:

- Er moet een bepaald niveau van kennis aanwezig zijn binnen de sector.
- Er moet draagvlak zijn binnen de sector.
- De organisatiegraad van de betrokken sector/beroepsgroep moet 'voldoende' zijn.

Instrumenten zelfregulering

Instrument	Toelichting
Algemene Voorwaarden	Wanneer rechten en plichten zonder overheidsbemoeienis worden opgesteld kan meer ruimte ontstaan binnen een bepaalde branche. Bijvoorbeeld, bij branchevoorwaarden als basiselement voor overeenkomsten tussen ondernemers en consumenten.
Alternatieve geschillenbeslechting	Een middel om een conflict zonder tussenkomst van de rechter op te lossen. Dit ontlast de rechtspleging. Bovendien is de drempel om recht te zoeken hierbij doorgaans lager dan bij een gang naar de rechter.
Certificeren	Een proces waarmee door een onafhankelijke partij beoordeeld wordt of een product, een dienst, een proces of een persoon aan vooraf gespecificeerde eisen voldoet.
Convenant	Een afspraak van de overheid met een of meer partijen gericht op het realiseren van bepaalde (beleids-)doelstellingen.
Erkenningsregeling	Een regeling waarbij de activiteiten van ondernemingen worden getoetst aan een aantal (kwalitatieve) criteria.

Gedragscode	Een middel om gedrag in organisaties of binnen bijvoorbeeld een beroepsgroep te reguleren.
Inspecteren	
Keuren	
Keurmerk	Een visuele kwaliteitsaanduiding van een product.
Naming and shaming	Het openbaar bekendmaken van negatieve informatie over eigenschappen van producten en productieprocessen met het doel de reputatie van de aanbieder van het product of de dienst te beïnvloeden en het gedrag van de consumenten te sturen.
Normalisatie	Een proces waarbij belanghebbende partijen op vrijwillige basis, in overleg en op basis van consensus afspraken maken over te hanteren normen.
Protocol	Een document met voorschriften over hoe te handelen in bepaalde situaties. Vaak wordt een gedragscode uitgewerkt door middel van een protocol.
Standaardregeling	Een regeling met algemene voorwaarden tussen belanghebbende groepen. De standaardregeling heeft betrekking op dezelfde onderwerpen als Algemene Voorwaarden, maar heeft een aantal onderscheidende karakteristieken/eigenschappen.
Testen	
Tuchtrecht	Sanctierecht binnen een bepaalde georganiseerde (beroeps)groep. Het doel van tuchtrecht is de waarborging van kwaliteit van de beroepsuitoefening.
Visitatie	Het onderzoeken van bepaalde praktijksituaties om de kwaliteit op markten waar die voor burgers en bedrijven moeilijk is in te schatten op een bepaald niveau te houden of te verhogen en hierover op transparante wijze aan burgers en bedrijven te communiceren.
Zelfregulering	Het beoordelingskader kan bij de voorbereiding van voorstellen bijdragen aan een meer weloverwogen en verantwoorde keuze voor de inzet van zelfreguleringsinstrumenten om maatschappelijke problemen op te lossen en dit instrument te gebruiken ter vermindering van regeldruk.

[Terug naar boven](#)

Regels die innovatie bevorderen of ruimte laten voor de uitvoering

De keuze van de wettelijke norm heeft impact op de ruimte die er is voor innovatie en op de toekomstbestendigheid van je voorstel. Het is van belang goed af te wegen hoe wenselijk het is om ruimte te bieden voor toekomstige ontwikkelingen en innovatie en weloverwogen de daarbij passende norm(en) te kiezen.

Instrumenten regels die innovatie bevorderen of ruimte laten voor de uitvoering

Instrument	Toelichting
Best beschikbare techniek	Best beschikbare techniek is een dwingende norm die innovatie stimuleert. Een voorbeeld hiervan is onder andere te vinden in artikel 1.1, eerste lid, van de Wet algemene

	bepalingen omgevingsrecht . De keuze van deze norm leidt enerzijds tot flexibiliteit: wat de techniek is, is niet dwingend voorgeschreven, maar dát de overheid aanstuurt op de best beschikbare techniek is wel erg dwingend. De sector wordt gedwongen zich te vernieuwen zodra een nieuwe (best beschikbare) techniek tot stand komt.
Doelvoorschriften (PDF)	Doelvoorschriften zijn een nuttig instrument indien doelen objectiveerbaar en meetbaar zijn en gevolgen en risico's goed zijn in te schatten en aanvaardbaar zijn. Mogelijke beleidsonzekerheid en toezichtslasten moeten wel opwegen tegen de kansen die door deze regels ontstaan.
Experiment	Een wettelijke experimenteerbepaling kan een uitkomst bieden in situaties met veel onzekerheid over de mogelijke gevolgen van nieuwe regels. Dat zal met name aan de orde zijn indien de regelgeving betrekking heeft op een dynamisch beleidsterrein waarin zich snel (technologische) ontwikkelingen kunnen voordoen. In een tijdelijke en gecontroleerde setting kan op kleine schaal de voorgenomen aanpassing van regelgeving worden uitgetest voordat deze voor de hele doelgroep wordt ingevoerd.
Right to challenge	Een 'right to challenge' geeft burgers en bedrijven de wettelijke mogelijkheid om op een eigen wijze doelen van een wettelijke regeling te realiseren, zonder aan alle wettelijke regels te voldoen. Een 'right to challenge' kan in de praktijk in wetgeving op diverse manieren vorm worden gegeven, bijvoorbeeld met een ontheffingsmogelijkheid of een expliciete regeling hiervan in de wet.
Verwijzen naar technische normen	Er zijn verschillende manieren om te verwijzen naar technische normen. De manier die je kiest is van invloed op de toekomstbestendigheid van je regeling.

[Terug naar boven](#)

Verhouding tussen nieuwe wet of wijzigingswet en bestaande rechtssituatie

De inwerkingtreding van een nieuwe wet of een wijzigingswet kan verandering brengen in een op dat moment al bestaande rechtstoestand. Een zorgvuldig wetgever gaat dan ook na welke gevolgen een regeling met zich mee brengt voor de deze bestaande rechtstoestand en treft waar nodig maatregelen, bijvoorbeeld in de vorm van overgangsrecht.

Instrumenten verhouding tussen nieuwe wet of wijzigingswet en bestaande rechtssituatie

Instrument	Toelichting
Overgangsrecht	Het overgangsrecht bepaalt of en onder welke omstandigheden een nieuwe wet of een wijzigingswet van toepassing is op bestaande situaties.
Andersoortige maatregelen	Het kiezen voor een lange invoeringstermijn of het tijdig aankondigen van een maatregel zijn alternatieven voor overgangsrecht die in bepaalde gevallen de nadelige gevolgen kunnen ondervangen van onmiddellijke werking.

[Terug naar boven](#)

Sturing van de uitvoering

Er zijn verschillende manieren om de uitvoering van een overheidstaak door een uitvoeringsinstantie te kunnen sturen, afhankelijk van wat je met die sturing wil bereiken. Let er in ieder geval op dat de uitvoering effectief is. Doe daarom een

[uitvoeringsanalyse](#) samen met de uitvoeringsinstantie alvorens je een sturingsinstrument kiest.

Instrumenten sturing van de uitvoering

Instrument	Toelichting
Beleidsregels	Met beleidsregels kan binnen de ruimte die de wet daarvoor biedt nader invulling worden gegeven aan bestaande bestuursbevoegdheden door regels te stellen waarin de interpretatieruimte van wettelijke bepalingen of de beslissingsruimte van een bestuursorgaan wordt ingekaderd.
Circulaires	Schriftelijke algemene mededelingen afkomstig van de rijksoverheid. Met circulaires kan de rijksoverheid beleid bekend maken, verzoeken om medewerking, inlichtingen vragen, advies geven of andere informatie geven.
Financiële verhoudingen	<ul style="list-style-type: none">-De financiële verhouding tussen Rijk en decentrale overheden wordt geregeld in de Financiële-verhoudingswet.-De financiële verhouding Rijk-uitvoeringsinstanties wordt geregeld in de Comptabiliteitswet 2001.-De financiële verhouding met een zbo betreft wordt geregeld door de Kaderwet ZBO's. <p>Zie ook 6.2 Rechtmatigheid - a aansluiting op algemene nationale wetgeving.</p>
Inputsturing of throughput sturing (budgetsturing)	Gericht op het handhaven van grenzen bij het besteden van middelen. Heeft een aangrijpingspunt bestaande uit het regelen van de input via budgetten. Per kostenpost of procesonderdeel is er een budget dat niet mag worden overschreden. Dit wordt ook wel sturen op middelen genoemd.
Output of outcome sturing (prestatie sturing)	Sturing die gebruikt wordt om uitvoeringsinstanties te stimuleren tot het bereiken van de gewenste resultaten. Prestatie-indicatoren leveren een bijdrage aan de sturing van ZBO's en andere medeoverheden door informatie te bieden over het functioneren van processen, de gewenste prestatie outcome en de mate waarin de gestelde doelen daadwerkelijk worden bereikt. Dit wordt ook wel sturen op prestatie-eisen genoemd.

[Terug naar boven](#)

Regelen van de uitvoering van een overheidstaak

Indien je een overheidstaak binnen of buiten de overheid wil beleggen, is het van belang de mogelijkheden die je hebt om de onderlinge verhoudingen tussen sturende en te sturen partij vorm te geven te bekijken.

Instrumenten regelen van de uitvoering van een overheidstaak

Instrument	Toelichting
Attributie van een bevoegdheid	Een vorm van bevoegdheidstoedeling, waarbij toekenning van een nog niet eerder bestaande publiekrechtelijke bevoegdheid aan een overheidsorgaan plaatsvindt. In Ar 2.14 is bepaald dat attributie wordt vastgelegd in een wet en de reikwijdte van de bevoegdheid duidelijk omschreven moet zijn. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.

Delegatie van een bevoegdheid	Het overdragen door een bestuursorgaan van zijn bevoegdheid tot het nemen van besluiten aan een ander die deze onder eigen verantwoordelijkheid uitoefent. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Mandaat	De bevoegdheid om in naam van een bestuursorgaan besluiten te nemen. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Privatisering	Van privatisering is sprake als de overheid afstand doet van een bepaalde taak of organisatie, bijvoorbeeld door aandelen in een staatsdeelneming te verkopen of door een onderdeel van de overheidsorganisatie te verkopen aan een bestaand bedrijf. Het verschil met verzelfstandiging is dat bij privatisering de directe of zwaarwegende overheidsbemoediening ophoudt. Keuzes voor verzelfstandiging of privatisering worden verantwoord met gebruikmaking van het besliskader bij het rapport van de Eerste Kamer: " Verbinding verbroken? "
Verzelfstandiging	Juridische verzelfstandiging slaat op het overdragen van bevoegdheden om een bepaalde taak uit te voeren. In economische of bestuurskundige zin duidt het op het toekennen van zelfstandigheid aan een organisatieonderdeel van de overheid. Die zelfstandigheid betreft meestal beheersmatige zaken, zoals personeelsbeleid of financieel beleid. Worden bevoegdheden en taken overgedragen aan een bestaande privaatrechtelijke organisatie, zoals een stichting, dan is eigenlijk sprake van verstatelijking. Toch wordt dit ook vaak aangeduid als verzelfstandiging. Keuzes voor verzelfstandiging of privatisering worden verantwoord met gebruikmaking van het besliskader bij het rapport van de Eerste Kamer: " Verbinding verbroken? "
Interne verzelfstandiging: Instellen van een agentschap	Het instellen van een agentschap is een interne verzelfstandiging. Agentschappen (de oude naam is baten-lastendiensten) zijn in de uitvoering werkzame intern verzelfstandigde dienstonderdelen van een ministerie met een eigen sturingsmodel en financiële administratie.
Externe verzelfstandiging: Instellen van een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO)	Het instellen van een ZBO is een vorm van externe verzelfstandiging. ZBO's zijn buiten de gewone, departementale organisatie vallende, overheidsinstanties die in een wet in het leven zijn geroepen en waaraan (door middel van attributie of delegatie) bestuursbevoegdheden zijn toegekend.
Externe verzelfstandiging: RWT's	Rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) zijn volgens de Comptabiliteitswet rechtspersonen die een bij of krachtens de wet geregelde taak uitoefenen en daarmee geheel of gedeeltelijk worden bekostigd uit de opbrengst van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen. Het gaat niet om organen met een bestuurstaak (ZBO's). De algemene rekenkamer heeft een lijst van RWT's opgesteld.
Externe verzelfstandiging: Staatsdeelnemingen	Staatsdeelnemingen zijn vennootschappen waarvan de overheid aandelen bezit. De minister van Financiën vervult de rol van aandeelhouder. Het gaat vaak om organisaties met een natuurlijk monopolie die dus niet in een markt kunnen opereren bv TenneT of GasUnie.

Decentralisatie	Decentralisatie beoogt te voorzien in spreiding van bevoegdheden om zodoende het functioneren en presteren van het openbaar bestuur (en zijn beleid en regelgeving) te verbeteren.
Toezicht op gedecentraliseerde taken	Met de Wet revitalisering generiek toezicht wordt toezicht op gedecentraliseerde taken voor het merendeel vormgegeven door generiek toezicht.

[Terug naar boven](#)

Naleving en handhaving

Bij het ontwerpen van beleid en regelgeving spelen de componenten naleving en handhaving een onmiskenbare rol. Beleid en in het bijzonder regelgeving staat of valt met de mate waarin de geadresseerde geneigd is het gewenste gedrag te vertonen, oftewel voornemens is om de norm na te leven. Handhaving betreft vervolgens de acties die er op zijn gericht om het gewenste gedrag te beïnvloeden: preventie, controle, opsporing en afdoening.

Onderstaande beleidsinstrumenten en keuzemogelijkheden helpen om een inzichtelijke afweging te maken bij bijvoorbeeld de keuze voor een bepaald sanctiestelsel, de vormgeving van normen en de inrichting van het toezicht.

Instrumenten naleving en handhaving

Instrument	Toelichting
Handhaving	Activiteiten van de overheid om een bepaalde mate van naleving te bewerkstelligen of af te dwingen.
Keuze sanctiestelsel: relevante factoren	Bij de keuze voor een sanctiestelsel staat de effectiviteit van de handhaving centraal. Hierbij kan een afweging gemaakt worden tussen een bestuurlijke boete, de gangbare strafrechtelijke handhaving en de mogelijkheid van de strafbeschikking.
Naleving	Handhavingsinzet en handhavingsbehoefte zijn vooral afhankelijk van de verwachte mate van naleving van de voorgenomen regel. Het is zodoende van groot belang om na te gaan wat de verwachte mate van naleving bij de doelgroep zal zijn.
Toezicht	Het verzamelen van informatie over de vraag of een handeling of zaak voldoet aan de daaraan gestelde eisen, het zich daarna vormen van een oordeel daarover en het eventueel naar aanleiding daarvan interveniëren.
Bestuursrechtelijke handhaving en sancties	Uitgangspunt bij de uitvoering door bestuursorganen van wetten die veelal specifieke rechtsbetrekkingen tussen burgers/bedrijven en de overheid scheppen.
Strafrechtelijke handhaving en sancties	Uitgangspunt bij de handhaving van algemene normen zonder specifieke rechtsbetrekking. Strafrechtelijke normen moeten duidelijk, voldoende voorzienbaar en herkenbaar zijn.
Privaatrechtelijke normen	Het civiele recht kan onder bepaalde omstandigheden, veelal in combinatie met het straf- of het bestuursrecht, bijdragen aan de goede naleving en handhaving van (bestuursrechtelijke) wettelijke regelingen.

[Terug naar boven](#)

Ex ante evaluatie

Ex ante evaluatie ([IAK-vraag 7.7](#)) maakt bij het ontwerpen van beleid- en regelgeving de keuzesituaties inzichtelijk. Op basis van de ex ante evaluatie kan worden onderbouwd welke maatregelen (alternatief, instrument) nodig zijn voor het oplossen van een gesignaleerd probleem.

Instrumenten ex ante evaluatie

Instrument	Toelichting
Impactanalyse	Bij een impact analyse wordt inzicht te verkrijgen in de (mogelijke) maatschappelijke gevolgen van een voorstel. Bij een impact analyse wordt gebruik gemaakt van een Impact Assessment.
Impact Assessment (IA)	Een Impact Assessment (IA) volgt een aantal stappen waarbij kennis en informatie wordt verzameld ten behoeve van inzicht in sterktes en zwaktes van een mogelijke voorstel voor de omgeving.
Krachtenveldanalyse	Helpt duidelijk te maken wie in welke fase van het proces betrokken zou moeten worden en op welke wijze (meedenken, meedoen of meebeslissen).
Maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA)	Een MKBA geeft inzicht in de positieve en negatieve effecten van beleidsalternatieven op de maatschappij en helpt bij het verbeteren en vergelijken van en kiezen tussen verschillende oplossingsrichtingen.
Planevaluatie	Bij planevaluatie wordt een plan opgesteld waarin het doel en de middelen staan vermeld. Het plan wordt bepaald met behulp van onderzoek van de situatie en ondervraging over de wensen van de betrokkenen.
Prognose	Prognose gaat over voorspellingen omtrent het verdere verloop van een situatie. Je doet uitspraken over toekomstige gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen een systeem, op grond van eerder gedrag binnen dat systeem.
Risicoanalyse	Een risicoanalyse is een methode waarbij nader benoemde risico's worden gekwantificeerd door het bepalen van de kans dat een dreiging zich voordoet en de gevolgen daarvan: $Risico = Kans \times \text{gevolg}$.
Tafel van elf	Een analysemodel bestaande uit elf dimensies die elk bepalend zijn voor de naleving. Kan toegepast worden bij de totstandkoming van wetgeving waarin gedragsnormen zijn opgenomen.
Uitvoeringsanalyse	De uitvoerbaarheidsanalyse en uitvoeringsanalyse richten zich vroeg in het beleidsproces (voor het maken van de beleidskeuze) op de vraag of het gewenste beleid of wetgeving uitvoerbaar is.
Uitvoeringstoets	De uitvoeringstoets (onderdeel van de verplichte kwaliteitseis U&H-toets) vindt plaats wanneer het beleid al gekozen is en betreft een op bestuurlijk niveau gegeven oordeel van een uitvoeringsorganisatie over de uitvoerbaarheid.
Verkenning	Een verkenning is een methode om strategische doelen te ontdekken of informatie te verkrijgen waaruit een algemeen beeld van de situatie kan worden afgeleid om snel en effectief hulp te kunnen bieden

[Terug naar boven](#)

Geschilbeslechting

Instrumenten geschilbeslechting

Instrument	Toelichting
Arbitrage	
Mediation	

[Terug naar boven](#)

Monitoren van beleid

Bij monitoring ([IAK-vraag 7.7](#)) worden gegevens via een vast patroon verzameld, opgeslagen, verwerkt en gerapporteerd. Dit gebeurt op basis van van te voren vastgestelde indicatoren. Een indicator is een meetbaar gegeven dat kan worden gezien als een afgeleide, vertaling of benadering van het beoogde beleid. Bijvoorbeeld, het aantal verkeersongevallen geeft aan hoe (on)veilig het verkeer is.

Instrumenten monitoren van beleid

Instrument	Toelichting
Enquête	Een manier van onderzoek, waarbij gebruik wordt gemaakt van een vragenlijst, die aan meer personen wordt voorgelegd. Representativiteit is van belang bij enquêtes om uitspraken te kunnen doen over het doortrekken van een bepaalde ontwikkeling naar de toekomst.
Nulmeting	Een inventarisatie van de huidige situatie met een specifiek doel. Doel van nulmeting is om een ontwikkeling vanaf het moment van meting te kunnen aantonen.
Screening	Volgens een bepaald schema in een vroeg stadium relevante gegevens verzamelen om mogelijke gevolgen te kunnen signaleren.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Bedrijfseffectentoets	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.

[Terug naar boven](#)

Laatst gewijzigd op: 31-10-2019

6.2 Rechtmatigheid

Niet alle beleidsinstrumenten kunnen vanuit de optiek van rechtmatigheid worden ingezet. Om het beste beleidsinstrument te kunnen kiezen, moet je nagaan welke ruimte juridische kaders je laten voor het bereiken van je doelen. Daarvoor dienen vijf zaken te worden onderzocht:

- [6.2.1 Aansluiting op Grondwet en hoger recht](#)
- [6.2.2 Unierechtelijke verplichtingen](#)
- [6.2.3 Toetsing aan algemene rechtsbeginselen](#)
- [6.2.4 Aansluiting op algemene nationale wetgeving](#)
- [6.2.5 Eisen aan het ontwerpen van wet- en regelgeving](#)

6.2.1 Aansluiting op Grondwet en hoger recht

De Grondwet bevat grondregels voor het staatsbestel en heeft een constituerende (ambten instellende) functie. Beleid en regelgeving dient vanzelfsprekend binnen de grenzen te blijven die de Grondwet stelt. Beantwoord de volgende vragen om hierin meer duidelijkheid te krijgen.

Gebruik daarbij de:

1. [IAK checklist grondrechten](#) (pdf-bestand 195kb)
2. en indien daarin van toepassing verklaard, de [Handleiding nationale toetsing eu handvest](#) (pdf-bestand 436kb) en
3. de [Handreiking economische, sociale en culturele grondrechten](#) (pdf-bestand 840kb)

De vragen uit de IAK-checklist grondrechten zijn:

1. Is er een grondrecht in het geding?
2. Valt het in het geding zijnde gedrag of belang onder de reikwijdte van het grondrecht?
3. Is er sprake van een beperking?
4. Is er wel of geen absoluut recht in geding?
5. Is de beperking voorzien bij wet?
6. Dient de beperking zoals opgenomen in de betreffende wet ter bescherming van een of meer in de Grondwet/Verdrag genoemde belangen / een legitiem doel?
7. Is de beperking noodzakelijk in een democratische samenleving?

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Privacy Impact Assessment	Ondersteunt overheid en bedrijfsleven bij beoordelen van nieuwe technologie, informatiesystemen, programma's, beleid en wetsvoorstellen op het voldoen aan privacy vereisten.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK grondwet	Indien er een grondrecht in het geding is.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6.2.2 Unierechtelijke verplichtingen

Unierechtelijke verplichtingen kunnen van invloed zijn op de ruimte die je hebt om een beleidsinstrument in te zetten, zelfs wanneer er geen sprake is van implementatieverplichtingen op je beleidsterrein. Ga daarom na of je te maken hebt met:

- **Unierechtelijke aspecten van nationale regelgeving**
Nationaal beleid dat niet bedoeld is ter implementatie van Unierecht kan toch een Unierechtelijke dimensie hebben, wanneer het Unierecht algemene eisen stelt waarmee dit beleid in strijd zou komen. [Lees meer](#)
- **Unierechtelijke eisen aan handhaving**
Lidstaten zijn zelf verantwoordelijk voor de handhaving van Unierecht. Het staat de nationale wetgever dus vrij te kiezen voor een bepaald handavingsregime. Niet naleving van de Unierechtelijke uitgangspunten kan leiden tot sancties tegen de lidstaat. [Lees meer](#)
- **Implementatie van Unierecht**
Onder implementatie van Unierecht wordt verstaan 'het treffen van alle algemene en bijzondere maatregelen die nodig zijn om de werking van het Unierecht in een land te kunnen verzekeren.' Raadpleeg de [Aanwijzingen voor de regelgeving, Hoofdstuk 9](#). Zie ook de [Handleiding Wetgeving en Europa](#).

Relevante toetsingsinstanties

--	--

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
Rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 27-6-2018

6.2.3 Algemene rechtsbeginselen

Algemene rechtsbeginselen kunnen eisen stellen aan het te formuleren beleid of regelgeving. Beleid of regelgeving dat onvoldoende aansluit op algemene rechtsbeginselen is niet effectief, omdat het onhoudbaar kan blijken bij de rechter. Om dit te voorkomen onderzoek je of het voorstel past binnen de beginselen van:

- **Algemene beginselen van behoorlijk bestuur**

Als belangrijkste algemene beginselen van behoorlijk bestuur kunnen worden genoemd: het zorgvuldigheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel, het fair play beginsel, het rechtszekerheidsbeginsel, het vertrouwensbeginsel, het gelijkheidsbeginsel. De bestuursrechter kan een genomen besluit door een bestuursorgaan toetsen aan deze beginselen.

- **Beginsel van contractsvrijheid**

Het beginsel van contractsvrijheid is een grondbeginsel van het contractenrecht. Het houdt in dat het partijen vrij staat een overeenkomst te sluiten met wie zij wensen, met de inhoud die zij wensen, en op het moment dat zij wensen.

- **Subsidiariteit**

Het beginsel van subsidiariteit houdt in dat waar mogelijk verantwoordelijkheden bij decentrale overheden en maatschappelijke organisaties moeten worden gelaten of gelegd.

[Meer informatie over subsidiariteit](#)

- **Legaliteitsbeginsel**

Al het overheidsoptreden dat ingrijpt op de rechten en plichten (persoonlijke levenssfeer) van burgers moet berusten op een wettelijke grondslag. Bijvoorbeeld [artikel 1 Sr](#).

- **Rechtszekerheidsbeginsel**

De positie van burgers ten opzichte van de overheid dient voldoende zeker te zijn. Daarom moeten de regels en besluiten van de overheid voldoende duidelijk zijn en moeten ook alleen bestaande regels worden toegepast.

- **Kenbaarheid van regelgeving**

Burgers en bedrijven moeten in de gelegenheid zijn gesteld kennis te nemen van regelgeving. Deze kenbaarheid van regelgeving hangt nauw samen met de klassieke eis van rechtszekerheid.

- **Redelijkheid en billijkheid**

Redelijkheid en billijkheid is een term die op verschillende manieren voor komt in het recht. Namelijk als een manier waarop men zich naar elkaar toe te gedragen heeft (bv. schuldenaar en schuldeiser), maar ook als een soort hardheidsclausule die onder omstandigheden ingeroepen kan worden als de nakoming van een overeenkomst zulke nadelige effecten heeft dat deze in redelijkheid niet mag worden verlangd.

- **Gelijkheidsbeginsel**

Het gelijkheidsbeginsel verlangt dat gelijke gevallen gelijk worden behandeld.

- **Specialiteitsbeginsel**

Het specialiteitsbeginsel betekent dat het bestuur gehouden is om binnen de grenzen van de hem door de wetgever toegekende bevoegdheid te blijven.

- **Vertrouwensbeginsel**

Het vertrouwensbeginsel beoogt gerechtvaardigde verwachtingen over toekomstige rechtsposities te beschermen. Dergelijke verwachtingen kunnen ontleend worden aan geldende algemeen verbindende voorschriften, dan wel aan andere gedragingen van bestuursorganen, zoals toezeggingen of overeenkomsten.

- **Evenredigheid**

Het beginsel betekent dat de voor belanghebbende nadelige gevolgen van een voorgenomen regeling niet onevenredig (disproportioneel) mogen zijn in verhouding tot de met die regeling te dienen doelen. Bijvoorbeeld [artikel 3:4, tweede lid, Awb](#).

- **Primaat van de wetgever**

De voornaamste duurzame normen en de reikwijdte-bepalende elementen dienen te worden neergelegd in een wet in formele zin (zie ook [Ar 2.19](#)).

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6.2.4 Algemene nationale wetgeving

Om de verscheidenheid binnen wet- en regelgeving tegen te gaan is het wenselijk dat een wetsvoorstel van bijzondere wetten aansluiting/afstemming vindt bij de algemene wetten ([Ar 2.46](#)).

Als in een rechtsstelsel de onderlinge afstemming van regels tekort schiet, ontstaan er namelijk inconsistenties en onnodige fricties bij lagere regelgevers, uitvoerders, handhavers, de consument en de rechter. Onvoldoende aansluiting op algemene nationale wetgeving heeft derhalve invloed op de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van de beoogde regeling.

Loop na of je voorstel past binnen de kaders van:

- [Algemene verordening gegevensbescherming](#)
- [Algemene wet bestuursrecht](#)
- [Algemene wet gelijke behandeling](#)
- [Burgerlijk Wetboek](#)
- [Comptabiliteitswet 2016](#)
- [Kaderwet zelfstandige bestuursorganen](#)
- [Kaderwet adviescolleges](#)
- [Wet openbaarheid van bestuur](#)
- [Wetboek van Strafrecht](#)
- [Wetboek van Strafvordering](#)
- [Wet revitalisering generiek toezicht](#)
- [Wet op het financieel toezicht](#)
- [Wet algemene bepalingen omgevingsrecht](#)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Privacy Impact Assessment	Ondersteunt overheid en bedrijfsleven bij beoordelen van nieuwe technologie, informatiesystemen, programma's, beleid en wetsvoorstellen op het voldoen aan privacy vereisten.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6.2.5 Ontwerpen van wet- en regelgeving

Bij het ontwerpen van wet- en regelgeving komt veel kijken. Wetgeven kan worden beschouwd als het geven van algemene normen voor rechtsrelaties tussen rechtssubjecten.

Om de doelen en de functies die met een wettelijke regeling worden nagestreefd, te kunnen bereiken, dient de boodschap die met de normen van een regeling wordt uitgedrukt, helder en toegankelijk te zijn. Die toegankelijkheid wordt met name bepaald door de manier waarop een wettelijke regeling is vormgegeven, oftewel de wetgevingstechniek.

Daarnaast zijn het doorlopen van het wetgevingsproces en de wijze waarop Unierechtelijke regelgeving en internationale regelgeving wordt geïmplementeerd, belangrijke onderdelen, naast de wetgevingstechniek, bij de totstandkoming van wet- en regelgeving.

Houd bij het ontwerpen van wet- en regelgeving rekening met:

- [Draaiboek voor de regelgeving](#)
Beschrijft het proces van totstandkoming van wet- en regelgeving. Het stelt eisen aan de processtappen en de documenten die daarin uitgewisseld worden.

- [Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

Interdepartementale handleiding voor het opstellen van wet- en regelgeving voor wetgevingsjuristen. In de aanwijzingen zijn de eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen, opgenomen.

- [Handleiding Wetgeving en Europa](#)

Deze handleiding brengt inzichtelijk in kaart op welke wijze de implementatie van Unierechtelijk recht in ons nationale stelsel al dan niet dient te worden vormgegeven en welke procedurele en inhoudelijke aspecten daarbij een rol spelen.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6.3 Doeltreffendheid/effectiviteit

Een synoniem voor doeltreffendheid is effectiviteit. Bij de verwachte effectiviteit van het instrumentarium gaat het om de wijze waarop en mate waarin wordt verwacht dat het instrumentarium bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen. Hiermee leg je een koppeling tussen de verwachte prestaties van het ingezette instrumentarium en de beoogde effecten.

Tip: [Klik om de afbeelding te vergroten](#)

Verplichte toelichting op doeltreffendheid

Het is op basis van [artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016](#) verplicht dat de toelichting van elk beleids- of wetsvoorstel dat aan de ministerraad of het parlement wordt voorgelegd, ingaat op de verwachte doeltreffendheid (effectiviteit) van een voorstel.

Volgens [artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016](#) moet de toelichting van een beleids- of wetsvoorstel naast de verwachte doeltreffendheid ook ingaan op de verwachte doelmatigheid die met het voorstel worden nagestreefd. Zie hiervoor [6.4 Doelmatigheid/efficiëntie](#).

Bij het onderbouwen van de verwachte effectiviteit ga je in op **de wijze waarop** en **de mate waarin** het gekozen instrumentarium naar verwachting gaat bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen. Hierbij gaat het om:

- 1) een toelichting waarom je verwacht dat het instrumentarium bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen.
- 2) een inschatting van de verwachte prestaties en effecten van het gekozen instrumentarium. Probeer deze prestaties en effecten, voor zover mogelijk, te kwantificeren. Wanneer de omvang van de verwachte effecten van het voorstel vooraf niet is te kwantificeren, licht je de kwalitatieve invloed van het voorstel toe. Betrek ook zoveel mogelijk de te verwachten neveneffecten, zowel positief als negatief. Zie hiervoor ook [7 Wat zijn de gevolgen?](#)

Zie [Voorbeeld verwachte effectiviteit van een beleidsinstrument](#) waarin de verwachte effectiviteit aan de hand van een fictieve casus wordt toegelicht.

Stappen om de verwachte effectiviteit in beeld te brengen:

- **Beschrijf de beleidstheorie**

Beschrijf waarom je veronderstelt dat het gekozen instrumentarium gaat bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen. Met deze zogenaamde 'beleidstheorie' geef je antwoord op de vraag: hoe en waarom gaat dit instrumentarium naar verwachting werken? In sommige gevallen wordt een gedragsverandering verondersteld van de doelgroep van het voorstel. Zie hiervoor [Toepassen gedragsinzichten](#).

- **Onderbouw de verwachte effectiviteit**

Gebruik ter onderbouwing van het voorstel zoveel mogelijk (empirisch) bewijs waarmee de effecten in de praktijk zijn aangetoond. Een graadmeter waarmee je de hardheid van de diverse onderzoeken kunt aangeven, is de zogenaamde Maryland Scientific methods Scale. Zie voor een nadere toelichting [Het meten van doeltreffendheid](#).

Bij het ontbreken van bewijs kun je gebruik maken van verschillende methoden om de verwachte effecten van het voorstel in de praktijk te onderzoeken. Daarbij valt te denken aan het uitvoeren van een [impact assessment](#), [business case](#) of [Maatschappelijke kosten- en batenanalyse \(MKBA\)](#). In [paragraaf 6.2 van de Algemene Leidraad Maatschappelijke Kosten-baten Analyse](#) vind je een beschrijving van methoden om de verwachte effectiviteit te kunnen bepalen. Specifiek voor het instrument [Subsidie](#) is de [Leidraad ex ante evaluatie van subsidieregelingen](#) opgesteld met extra aandachtspunten voor het inzichtelijk maken van verwachte effecten.

De zogenoemde ‘kansrijk beleidreeks’ van de planbureaus kan ook helpen om wetenschappelijke inzichten over effectief beleid te verkrijgen. Zie voor voorbeelden [kansrijk innovatiebeleid](#), [kansrijk onderwijsbeleid](#) en [kansrijk arbeidsmarktbeleid](#). Naast wetenschappelijke inzichten kun je ook gebruik maken van kennis uit de praktijk om het voorstel te onderbouwen.

- **Geef aan hoe je (meer) inzicht gaat verkrijgen in de effectiviteit**

Wanneer vooraf geen (goed) beeld is te geven van de verwachte effectiviteit van het voorstel is het van belang om toe te lichten dat die informatie op dat moment ontbreekt en in de [evaluatieparagraaf](#) van het voorstel aan te geven hoe je deze informatie alsnog gaat verzamelen. Bijvoorbeeld door een pilot of experiment te starten of door het beleid in de praktijk te gaan monitoren.

Met een experiment of pilot kan een beleidsvoorstel op kleine schaal worden uitgetoet. Aan de hand hiervan kun je op kleine schaal aantonen dat het instrumentarium in de praktijk effectief zal zijn. In de evaluatieparagraaf van het voorstel beschrijf je dan dat je een pilot of experiment gaat starten waarmee je informatie gaat verzamelen om de effectiviteit te meten. Zie hiervoor de [Evaluatieparagraaf](#).

Laatst gewijzigd op: 17-4-2019

Voorbeeld verwachte effectiviteit van een beleidsinstrument

Dit voorbeeld betreft een denkbeeldig beleidsplan: de aanpak van overgewicht bij scholieren.

Aanleiding, probleem en doel

De overheid ziet een toename in overgewicht onder scholieren en constateert dat dit nadelige gevolgen heeft, zoals gezondheidsproblemen en ziekteverzuim. Daarom wil de overheid dat het aantal scholieren met overgewicht vermindert. De overheid stelt tot doel het aantal scholieren met overgewicht binnen 5 jaar met 20% terug te brengen. Hiervoor wordt vanuit de rijksoverheid € 5.000.000 ter beschikking gesteld.

Beleidsvoorstel en beleidsinstrument

Uit onderzoek blijkt dat frisdrankconsumptie tijdens schooltijd de belangrijkste oorzaak van overgewicht bij scholieren is. Fastfoodconsumptie en het gebrek aan lichamelijke beweging dragen in mindere mate bij aan het overgewicht bij scholieren. Gelet hierop besluit de overheid zich te richten op de frisdrankconsumptie, en niet op de fastfoodconsumptie en lichamelijke beweging.

Vervolgens overweegt de overheid verschillende beleidsinstrumenten om de frisdrankconsumptie tijdens schooltijd te verminderen. De overheid kiest uiteindelijk vanwege de verwachte effectiviteit en efficiëntie voor het plan om op elke Nederlandse middelbare school het drinken van water in plaats van (suikerhoudende) frisdranken te stimuleren door op de scholen de frisdranken in de automaten te vervangen door water.

Verwachte effectiviteit van het beleidsinstrument

Door alleen water aan te bieden op scholen wordt verwacht dat de consumptie van frisdranken op middelbare scholen zal afnemen. Doordat het voor scholieren meer moeite zal kosten om tijdens schooltijd aan frisdrank te komen, is de verwachting dat 80% van de scholieren zal kiezen voor het drinken van water in plaats van frisdrank. De verminderde frisdrankconsumptie zal naar verwachting leiden tot een afname van 20% overgewicht bij scholieren.

Laatst gewijzigd op: 7-11-2018

6.4 Doelmatigheid/efficiëntie

Een synoniem voor doelmatigheid is efficiëntie. Bij de verwachte efficiëntie van het instrumentarium draait het om de verwachte verhouding tussen de in te zetten (financiële) middelen en de te realiseren prestaties en/of effecten.

Tip: [Klik om de afbeelding te vergroten](#)

Verplichte toelichting op doelmatigheid

Het is op basis van [artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016](#) verplicht dat de toelichting van elk beleids- of wetsvoorstel dat aan de ministerraad of het parlement wordt voorgelegd ingaat op de verwachte effectiviteit van een voorstel.

Volgens [artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016](#) moet de toelichting van een beleids- of wetsvoorstel naast de verwachte doelmatigheid ook ingaan op de verwachte doeltreffendheid die met het voorstel wordt nagestreefd. Zie hiervoor [6.3 Doeltreffendheid/effectiviteit](#).

Bij het onderbouwen van de verwachte doelmatigheid licht je toe waarom het gekozen instrumentarium een efficiënte manier is om de doelstellingen te bereiken. Bijvoorbeeld door aan te geven dat, in vergelijking met andere instrumenten, met de aangewende (financiële) middelen naar verwachting optimale effecten zullen worden gerealiseerd. Om iets te kunnen zeggen over de verwachte efficiëntie van het voorstel op het niveau van de effecten moet er wel inzicht zijn in de effectiviteit (Zie hiervoor [6.3 Doeltreffendheid/effectiviteit](#)).

Je kan daarnaast ook de efficiëntie van het voorstel op uitvoeringsniveau (op het niveau van te leveren prestaties) toelichten door te beschrijven waarom er met dezelfde hoeveelheid (financiële) middelen naar verwachting niet meer of kwalitatief betere prestaties te realiseren zijn.

Indien je verwacht dat het gekozen instrumentarium niet de meest efficiënte manier is om de doelstellingen te realiseren licht je toe waarom deze keuze toch is gemaakt.

Zie [Voorbeeld verwachte efficiëntie van een beleidsinstrument](#) waarin de verwachte efficiëntie aan de hand van een fictieve casus wordt toegelicht.

Stappen om de verwachte efficiëntie in beeld te brengen:

- **Beschrijf de verwachte efficiëntie in theorie**

Beschrijf de verwachte efficiëntie in theorie. Daarbij ga je in op de aannames die veronderstellen dat het gekozen instrument een efficiënte manier is om het maatschappelijke probleem op te lossen. Ook kun je beschrijven op welke wijze het voorstel prikkels ten aanzien van efficiëntie bevat (hoe en waarom worden bijvoorbeeld uitvoerders geprikkeld tot efficiënte besteding van publieke middelen?). Zie hiervoor ook [Toepassen gedragsinzichten](#).

- **Onderbouw de verwachte efficiëntie**

Maak bij de onderbouwing zoveel mogelijk gebruik van (empirisch) bewijs waarmee de efficiëntie in de praktijk is aangetoond, zoals beschikbaar (wetenschappelijk) onderzoek, literatuur of reeds uitgevoerde evaluaties.

Nieuw beleid is vaak gericht op het oplossen van een maatschappelijk probleem of het verbeteren van de samenleving. In dat geval wordt aangeraden om een maatschappelijke kosten- en baten analyse op te stellen waarbij je zowel de neveneffecten, bijvoorbeeld de effecten voor het milieu, de economie en de veiligheid, als de uitvoeringskosten vooraf in beeld brengt. Aan de hand van deze analyse kun je de verwachte efficiëntie voor de gehele maatschappij onderbouwen. Zie hiervoor [Maatschappelijke kosten- en batenanalyse \(MKBA\)](#).

Er zijn ook andere methoden om de verwachte efficiëntie te onderzoeken, zoals een [multicriteria-analyse](#) (zie in dit kader ook [Tools and Methods for Evaluating the Efficiency of Development Interventions](#)), [impact assessment of business case](#). Deze methoden kun je toepassen wanneer je de verwachte efficiëntie voor een specifieke doelgroep of de overheid inzichtelijk wilt maken.

Naast het in beeld brengen van de verwachte efficiëntie van het voorstel op het niveau van de effecten geef je voor zover mogelijk ook inzicht in de verwachte efficiëntie op het niveau van de uitvoering. Dit kun je doen door bijvoorbeeld inzicht te geven in de 'gemiddelde kostprijs' of efficiëntiewinst (op basis van best practices) die je verwacht te realiseren in de uitvoering.

- **Geef aan hoe je (meer) inzicht gaat verkrijgen in de efficiëntie**

Wanneer vooraf geen (goed) beeld is te geven van de verwachte efficiëntie van het instrumentarium (bijvoorbeeld omdat het inzicht in de effectiviteit van beleid ontbreekt) is het van belang om inzichtelijk te maken dat die informatie op dat moment ontbreekt en in de evaluatieparagraaf aan te geven hoe je deze informatie alsnog gaat verzamelen. Dit kan bijvoorbeeld door een pilot of experiment te starten of door gegevens over kosten en resultaten te gaan monitoren.

Middels een experiment of pilot kan een beleidsvoorstel op kleine schaal worden uitgetoet. Aan de hand hiervan kun je op kleine schaal aantonen dat het instrument in de praktijk effectief zal zijn en hoeveel kosten hiermee gemoeid zijn. In de [evaluatieparagraaf](#) beschrijf je dan dat je een pilot of experiment gaat starten waarmee je informatie gaat verzamelen om de efficiëntie te meten. Zie hiervoor de [Evaluatieparagraaf](#).

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten	Gaan in op de mogelijkheden voor organisaties binnen de rijksdienst om marktactiviteiten te verrichten.
Bedrijfseffectentoets	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK administratieve lasten	Indien burgers of professionals betrokken.
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
FIN subsidies	Wanneer er een subsidie wordt gecreëerd of aangepast.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Voorbeeld verwachte efficiëntie van een beleidsinstrument

Dit voorbeeld betreft een denkbeeldig beleidsplan: de aanpak van overgewicht bij scholieren.

Aanleiding, probleem en doel

De overheid ziet een toename in overgewicht onder scholieren en constateert dat dit nadelige gevolgen heeft, zoals gezondheidsproblemen en ziekteverzuim. Daarom wil de overheid dat het aantal scholieren met overgewicht vermindert. De overheid stelt tot doel het aantal scholieren met overgewicht binnen 5 jaar met 20% terug te brengen. Hiervoor wordt vanuit de rijksoverheid € 5.000.000 ter beschikking gesteld.

Beleidsvoorstel en beleidsinstrument

Uit onderzoek blijkt dat frisdrankconsumptie tijdens schooltijd de belangrijkste oorzaak van overgewicht bij scholieren is. Fastfoodconsumptie en het gebrek aan lichamelijke beweging dragen in mindere mate bij aan het overgewicht bij scholieren. Gelet hierop besluit de overheid zich te richten op de frisdrankconsumptie, en niet op de fastfoodconsumptie en lichamelijke beweging.

Vervolgens overweegt de overheid verschillende beleidsinstrumenten om de frisdrankconsumptie tijdens schooltijd te verminderen. De overheid kiest uiteindelijk vanwege de verwachte effectiviteit en efficiëntie voor het plan om op elke Nederlandse middelbare school het drinken van water in plaats van (suikerhoudende) frisdranken te stimuleren door op de scholen de frisdranken in de automaten te vervangen door water.

Verwachte efficiëntie van het beleidsinstrument

Het vervangen van frisdrank door water is naar verwachting de meest goedkope manier om jongeren te stimuleren minder frisdrank te drinken tijdens schooltijd en daarmee overgewicht terug te dringen.

De kosten (€ 5.000.000) die gepaard gaan met dit voorstel zijn lager dan de kosten die gemaakt zouden worden als gekozen was voor een andere interventie om dezelfde doelstelling te realiseren, zoals het vervangen van fastfood door gezonde maaltijden in de kantines van middelbare scholen (naar schatting € 8.000.000), het handhaven van het verbod op de verkoop

van frisdranken op scholen (naar schatting €7.000.000) of het stimuleren van lichamelijke beweging op scholen (naar schatting €10.000.000).

Op het niveau van de uitvoering (de te leveren prestaties) is gekozen voor de meest goedkope manier om dit voorstel uit te voeren, door scholen zelf in te schakelen bij het vervangen van water door frisdrank, in plaats van dit door een uitvoeringsorganisatie van het Rijk te laten doen.

Laatst gewijzigd op: 7-11-2018

6.5 Uitvoerbaarheid

Wetten en regelingen moeten werkbaar zijn voor ieder die ermee te maken heeft. Voor de burgers en bedrijven die zich aan de regels moeten houden en ook voor de organisaties binnen de overheid die de regels moeten uitvoeren en handhaven. Het meenemen en beoordelen van de effecten voor de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid vindt op verschillende momenten plaats.

Uitvoeringsanalyse

Wanneer je beleid of wetgeving maakt waarin organisaties of instanties mogelijk een rol of verplichting krijgen bij de uitvoering of de handhaving, is het voor de inrichting en onderbouwing van je voorstel verstandig om vroeg in het proces informatie te verzamelen over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid ervan. Dit kan door het doen van een uitvoeringsanalyse.

Lees meer bij:

- [6.1 Beleidsinstrumenten - Uitvoeringsanalyse](#)

Uitvoeringstoets

Zodra het beleid of regelgevingsvoorstel in concept gereed is en er sprake is van substantiële (neven)effecten voor uitvoerende en handhavende instanties, moet je deze instanties om een oordeel vragen over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van het voorstel (= uitvoeringstoets, ook wel aangeduid als uitvoerbaarheidstoets of vergelijkbare termen). Dit vindt plaats op het moment dat je beleid of regelgevingsvoorstel in concept gereed is, voorafgaande aan de ministerraadbehandeling. De [Handleiding uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#) bevat de vragen en aspecten die hierbij aan de orde kunnen komen.

Wanneer je vroeg in het proces al een uitvoeringsanalyse hebt gedaan, versterkt dit de uitvoeringstoets.

Lees meer bij:

- [Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)

Een uitvoeringsanalyse en uitvoeringstoets organiseren

Het is zinvol de uitvoerder regelmatig te betrekken bij de totstandkoming van het beleid. Ook is het zinvol vroegtijdig te onderkennen op welke momenten in het beleidsproces je wie betreft en waarom. Meer informatie over het organiseren van dit proces vind je in:

- [Factsheet van uitvoerbaarheidsanalyse naar uitvoeringstoets](#)
27 juni 2018 | pdf-document, 141 kB | 2 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK interbestuurlijk	Indien decentrale overheden betrokken.

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

6.6 Beleid invoeren

Wanneer je de instrumenten gekozen hebt die je gaat inzetten voor het bereiken van je beleidsdoel, kun je de verschillende stappen gaan beschrijven die er nodig zijn om van de Ausgangssituatie naar de gewenste eindsituatie te komen. Zorg daarbij voor een balans tussen enerzijds beleidscontinuïteit en anderzijds de mogelijkheid om op basis van beleidsleren tussentijds in te grijpen.

Om je beleid zorgvuldig in te kunnen voeren is het zinvol stil te staan bij deze vragen:

- Het is raadzaam om je interventie eerst kleinschalig uit te proberen. Hoe zorg je ervoor dat je de effecten op een goede manier meet?
- Zijn er aanvullende of overgangsmaatregelen noodzakelijk, bijvoorbeeld door een dalende waarde van eigendomsrechten of verslechtering van arbeidsvoorwaarden? Zo ja, hoe worden deze vorm worden gegeven? Tijdelijk of permanent?
- Wat is de timing van de verschillende beleidsstappen?
- Zijn er stappen die van elkaar afhankelijk zijn?
- Zijn er tijdelijke maatregelen voor werknemers nodig? Denk aan omscholing en werving van werknemers.
- Op welke manier worden overheid en de sector op de nieuwe situatie voorbereid?
- In het geval van decentralisatie: zijn lagere overheden en uitvoeringsorganisaties voldoende toegerust? Je kunt hierover duidelijkheid krijgen door het beleidsinstrument [uitvoeringsanalyse](#) te gebruiken. Zie voor meer informatie [Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#).
- Indien van toepassing: op welke manier wordt van de nationale beleidsruimte bij doorvoering van EU-wetgeving gebruikgemaakt?
- Kunnen van tevoren scenario's en terugvalopties worden ontwikkeld om rekening te houden met onvoorspelbare gedragingen van partijen?
Meer informatie vind je bij [Toepassen gedragsinzichten](#).

Wordt er een wijziging in een markt beoogd?

Betreft je beleid een hervorming van een markt, wees dan extra alert: de keuze voor stapsgewijze veranderingen in beleid en regelgeving en de volgorde en timing kan gevolgen hebben voor de uiteindelijke eindsituatie.

- Zo kan bijvoorbeeld een onderneming een nog bestaand wettelijk monopolie misbruiken om haar machtspositie te bestendigen in een segment waar al toetreding is toegestaan. Het voorkómen hiervan vraagt toezicht, brengt veel administratieve lasten met zich mee en is in de praktijk door de informatieachterstand van de toezichthouder lastig.
- De gevolgen van een stapsgewijze introductie van marktwerking hangen ook af van de toetredingsdrempels op de lange termijn. Als deze niet hoog zijn, zijn tussentijdse concurrentievoordelen van een voormalige monopolist in de transitiefase minder doorslaggevend.
- Wanneer je beleidsvoorstel grote ordeningsaspecten bevat, is het zinvol om de vragen uit het SER advies 'Overheid en Markt: het resultaat telt' ([Kamerstukken II 2009/10, 24036, nr. 372](#)) na te lopen.

Heeft het beleid impact op innovatie?

Het gemaakte beleid kan beoogde of onbedoelde effecten op het innovatievermogen van marktpartijen hebben. Het is van belang om dit gedurende de looptijd van je beleid te kunnen onderkennen.

Welke informatie heb je nodig om je een beeld te kunnen vormen van het innovatievermogen van je beleidsveld? Zorg dat je regelt dat je die informatie krijgt om de boordeling te kunnen maken.

Vaste Verandermomenten (VVM)

Om onder meer het bedrijfsleven te ontlasten gelden er Vaste Verandermomenten (VVM) voor alle wetten, AMvB's en ministeriële regelingen. Deze verplichting is opgenomen in [Ar 4.17](#).

Lees meer over het [Kabinetsstandpunt Vaste Verandermomenten](#) en de toepassing ervan.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor subsidieverstrekking	Rijksbreed bindend kader voor de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies en subsidies van ZBO's.
Bedrijfseffectentoets	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
FIN subsidies	Wanneer er een subsidie wordt gecreëerd of aangepast.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

7 Wat zijn de gevolgen?

Beleid, en wet- en regelgeving vertonen, naast beoogde gevolgen, vaak ook neveneffecten voor verschillende betrokkenen. Door deze ex ante (vooraf) goed in kaart te brengen, kun je een afgewogen beslissing nemen inzake voorgenomen regelgeving. De [maatschappelijke kosten- en batenanalyse \(MKBA\)](#) kan hierbij een nuttig hulpmiddel zijn.

Soorten gevolgen

Nieuw beleid en regelgeving kan gevolgen hebben voor verschillende partijen:

- Burgers ([7.1 Gevolgen voor burgers](#))
- Bedrijven ([7.2 Gevolgen voor bedrijven](#))
- Overheid ([7.3 Gevolgen voor de overheid](#))

Nieuw beleid en regelgeving kan ook gevolgen hebben voor bepaalde aspecten. Denk hierbij aan:

- ICT ([7.4 Gevolgen voor de ICT](#))
- Milieu ([7.5 Gevolgen voor milieu](#))
- Grenseffecten ([7.6 Grenseffecten](#))
- Ontwikkelingslanden (zie [Effecten op ontwikkelingslanden](#))
- Gendergelijkheid (zie [Effecten op gendergelijkheid](#))

Afweging van de gevolgen

Op basis van de in kaart gebrachte gevolgen kun je nagaan of de gevolgen van je nieuwe beleid of wetgeving wenselijk zijn:

- Hoe verhouden de baten van je voorstel zich tot de ongewenste neveneffecten van je beleid?
- Hoe kunnen die neveneffecten voorkomen of verminderd worden?
- Is het nodig om een alternatief voor het beleid te formuleren?
- Wordt rekening gehouden met een eventuele voorbereidingstijd om ervoor te zorgen dat de regeling goed kan worden uitgevoerd?

Evaluatie en monitoring

In de evaluatieparagraaf geef je aan hoe het beleidsvoorstel wordt gemonitord en op welke wijze het beleidsvoorstel wordt geëvalueerd. Een evaluatieparagraaf is verplicht bij wets- of beleidsvoorstellen die tot een substantiële beleidswijziging leiden. Zie [7.7 Evalueren en monitoren van beleid](#).

Vaste Verandermomenten (VVM)

Met het oog op de voorbereidingstijd voor een effectieve uitvoering van wet- en regelgeving gelden er Vaste Verandermomenten (VVM) en een minimuminvoeringstermijn voor alle wetten, AMvB's en ministeriële regelingen. Deze verplichting is opgenomen in [Ar 4.17](#).

Lees meer over VVM en de toepassing ervan bij [6.5 Beleid invoeren - Kabinetsstandpunt Vaste Verandermomenten](#).

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen	Normen en toetspunten voor de kwaliteit van de interbestuurlijke verhoudingen bij beleid met een rol voor o.a. provincies en gemeenten.
Effecten op gendergelijkheid	Handleiding om de aard en omvang van de effecten voor de gendergelijkheid in Nederland van voorgenomen beleid en regelgeving in kaart te brengen.
Effecten op ontwikkelingslanden	Handleiding om de aard en omvang van de effecten op ontwikkelingslanden van voorgenomen beleid en regelgeving in kaart te brengen.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Maat houden: doorberekenen van toelatings- en handhavingskosten	Toetsingskader voor de doorberekening van toelatings- en handhavingskosten aan particulieren genoemd in Ar 5.56 .
Milieueffectentoets	Toetst energiegebruik, mobiliteit, verbruik en beheer van de voorraden van grondstoffen, afvalstromen, emissies naar de lucht, bodem, oppervlaktewater en de beschikbare fysieke ruimte.
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK administratieve lasten	Indien burgers of professionals betrokken.
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
FIN subsidies	
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

7.1 Gevolgen voor burgers

7.2 Gevolgen voor bedrijven

Nieuw beleid en nieuwe regelgeving kunnen gevolgen met zich meebrengen voor bedrijven die in je voorstel beschreven moeten worden. Bij het inventariseren van deze gevolgen is de [Bedrijfseffectentoets \(BET\)](#) nuttig. De BET is een verplichte kwaliteitseis bij ontwerpregelgeving. Ook bij beleidsstukken kan het beantwoorden van de vragen van de BET behulpzaam zijn. De BET bestaat uit de volgende onderdelen:

- [MKB-toets](#): consultatie van ondernemers uit het MKB indien nieuwe regelgeving naar verwachting substantiele gevolgen voor deze bedrijven zal hebben (zie ook de verplichte kwaliteitseis [MKB-toets](#))
- [Effecten op innovatie](#): onderzoek naar de gevolgen voor de innovatie door bedrijven
- [Markteffecten](#): onderzoek naar markteffecten
- [Regeldruk voor bedrijven](#): onderzoek naar de effecten van regeldruk voor bedrijven

Alle voorgenomen wetten en ontwerp-amvb's en ministeriële regelingen worden in principe aan het [Adviescollege toetsing regeldruk \(ATR\)](#) voorgelegd ter beoordeling of "de gevolgen voor de regeldruk naar verwachting omvangrijk zijn".

MKB-toets

Als bij de start van het wet- of regelgevingsproces al verwacht kan worden dat er (mogelijk) substantiële regeldrukeffecten voor het MKB zullen optreden, dan is de MKB-toets verplicht (zie de verplichte kwaliteitseis [MKB-toets](#)). Onder MKB wordt begrepen alle ZZP'ers en alle ondernemingen met minder dan 250 werknemers. Door de consultatie van ondernemers in het kader van de MKB-toets wordt de werkbaarheid en haalbaarheid van het wet- of regelgevingsvoornemen in beeld gebracht en wordt gekeken wat dit betekent voor de regeldruk (zie ook de paragraaf [Regeldruk voor bedrijven](#) hieronder) van deze bedrijven. De MKB-toets wordt zo vroeg mogelijk uitgevoerd; in elk geval voorafgaande aan de internetconsultatie van de voorgenomen wet- of regelgeving. In de [Handreiking MKB-toets](#) staat beschreven wat de MKB-toets inhoudt en wat de procedure daarvoor is.

Effecten op innovatie

Het gemaakte beleid kan beoogde of onbedoelde effecten op het innovatievermogen en de innovatiebereidheid van ondernemingen (zowel MKB als andere ondernemingen) hebben. Het is van belang om dit voorafgaande aan de invoering van je beleid te onderkennen om deze effecten af te kunnen wegen tegen andere aan de orde zijnde belangen. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld belemmeringen voor nieuwe technieken als gevolg van de nieuwe wet- of regelgeving, maar ook om het effect op de bereidheid te innoveren en op de financiële of personele capaciteit van bedrijven om te innoveren.

Markteffecten

De Markteffectentoets is verplicht bij nieuwe wet- of regelgeving die direct of indirect ingrijpt op de werking van de markt (zie [vraag 5 van de Bedrijfseffectentoets](#)). Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld het invoeren van maximumtarieven, het beperken van het aantal aanbieders of privatiseringen. Een ander aspect betreft de sociaaleconomische effecten van ontwerpregelgeving; met name de verwachte ontwikkelingen op werkgelegenheid en arbeidsvoorwaarden.

Regeldruk voor bedrijven

Onder regeldrukeffecten voor bedrijven worden verstaande investeringen en inspanningen die bedrijven moeten verrichten om zich aan wet- en regelgeving van de rijksoverheid te houden. Regeldrukeffecten betreft een overkoepelend begrip. Hoofdbestanddelen van regeldrukeffecten betreffen regeldrukkosten en ervaren regeldruk.

Regeldrukeffecten moeten in de toelichting bij wet- of regelgeving altijd in beeld worden gebracht.

Regeldrukeffecten kunnen bestaan uit:

- *Regeldrukkosten*
Alle investeringen en inspanningen – uitgezonderd financiële lasten – die bedrijven moeten doen en verrichten – uitgedrukt in euro's – om te voldoen aan verplichtingen uit wet- en regelgeving afkomstig van de rijksoverheid. Het gaat hierbij om kosten die voortvloeien uit informatieverplichtingen en inhoudelijke verplichtingen. Hieronder vallen dus ook toezichtlasten, dat wil zeggen de kosten die bedrijven maken om de wettelijke toezichthouder te informeren over de eigen organisatie. Dit geldt ook voor de tijd die nodig is om de toezichthouder te begeleiden bij een bedrijfsbezoek. Indien daarentegen de toezichthouder zelf het werk verricht, zoals het zelfstandig inzien van de registraties van bedrijven, zijn dit geen toezichtlasten maar 'uitvoeringskosten' voor de overheid. Regeldrukkosten kunnen eenmalig of structureel (bijvoorbeeld jaarlijks terugkerend) zijn.
- *Ervaren regeldruk*
Bij ervaren regeldruk draait het niet om de kosten die men moet maken om te voldoen aan wet- en regelgeving, maar

draait het meer om kwalitatieve aspecten als werkbaarheid, proportionaliteit en ervaren nut. Ervaren regeldruk wordt niet met het Standaardkostenmodel uit het [Handboek meting regeldrukkosten](#) nader gekwantificeerd. Indien ervaren regeldruk speelt bij een dossier moet hier ook aandacht (in kwalitatieve zin) aan besteed worden in de regeldrukparagraaf.

Overige aandachtspunten

- Er zijn ook kosten die mogelijk als regeldrukkosten aanvoelen, maar dit niet zijn. Dit kunnen verbodsbepalingen zijn, maar ook belastingen en leges. Deze moeten wel in kaart gebracht worden, maar vallen niet onder de definitie van regeldrukeffecten. Zie voor meer informatie het [Handboek meting regeldrukkosten](#).
- Om onder meer het bedrijfsleven te ontlasten gelden er vaste verandermomenten (VVM) voor de inwerkingtreding van wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen. Deze verplichting is opgenomen in [Ar 4.17](#). Een ander inwerkingtredingsmoment kan ook gevolgen hebben voor de regeldrukeffecten. Lees meer over VVM en de toepassing ervan bij op [Kabinetsstandpunt vaste verandermomenten \(VVM\)](#).
- In de toelichting van de BET wordt uitgelegd hoe de kosten van regeldruk worden berekend. Kort samengevat: regeldruk = $p \times q$. Hierbij staat "p" voor alle kosten (incl. tijd) in verband met activiteiten die je nieuw of anders moet gaan doen en "q" voor het aantal bedrijven of personen die hier mee te maken zullen krijgen. Voor gedetailleerde informatie over de manier om de regeldrukgevolgen van je voorstel in kaart te brengen gebruik je het [Handboek meting regeldrukkosten](#) voor het kwantificeren van regeldruk voor bedrijven (en burgers).
- Voor een samenvatting van de procedures die gelden voor het tijdig in kaart brengen van de regeldrukgevolgen van een voorstel is een handig [Processchema regeldrukverantwoording en verwante wetgevingskwaliteitsinstrumenten](#) en een [Handleiding regeldrukverantwoording en verwante wetgevingskwaliteitsinstrumenten](#) gemaakt.
- Er is een externe onafhankelijke adviesinstantie voor regeldruk, het [Adviescollege toetsing regeldruk \(ATR\)](#) dat niet alleen let op de regeldruk door wet- en regelgeving maar ook of er aandacht is besteed aan de vraag of de wet- of regelgeving voor het bedrijfsleven werkbaar en uitvoerbaar is. Het eerstverantwoordelijke departement legt uiterlijk bij het begin van de consultatie het voorstel aan ATR voor.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten	Gaan in op de mogelijkheden voor organisaties binnen de rijksdienst om marktactiviteiten te verrichten.
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

7.3 Gevolgen voor de overheid

Nieuw en aangepast beleid en regelgeving kunnen gevolgen met zich meebrengen voor de overheid die in je voorstel beschreven moeten worden.

Beleid en regelgeving kunnen gevolgen hebben voor:

- [Decentrale overheden](#)
- [Gefinancierde rechtsbijstand](#)
- [Openbaar Ministerie \(OM\)](#)
- [Professionals in de publieke sector](#)
- [Rechtspraak](#)
- [Uitvoerende en handhavende instanties](#)

Als wet- en regelgeving wijzigt kan dat gevolgen hebben voor de ICT die het Rijk, decentrale overheden en zelfstandige bestuursorganen met een publieke taak betrokken bij de uitvoering, toezicht en handhaving gebruiken ter ondersteuning van hun (keten)processen. Een adequate impactanalyse is dan ook van groot belang. Projecten van het Rijk met een ICT-component van meer dan € 5 miljoen dienen bovendien te worden getoetst door het Bureau ICT-Toetsing (BIT). Zie verder: [Gevolgen voor ICT](#).

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.
Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen	Normen en toetspunten voor de kwaliteit van de interbestuurlijke verhoudingen bij beleid met een rol voor o.a. provincies en gemeenten.
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
BZK grondwet	Indien er een grondrecht in het geding is.
BZK interbestuurlijk	Indien decentrale overheden betrokken.
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

7.4 Gevolgen voor de ICT

Algemeen

Als wet- en regelgeving wijzigt kan dat gevolgen hebben voor de ICT die het Rijk, medeoverheden en zelfstandige bestuursorganen met een publieke taak gebruiken ter ondersteuning van hun (keten)processen. Wijzigingen in wet- en regelgeving kunnen ook gevolgen hebben voor de ICT die burgers, bedrijven en instellingen gebruiken.

Waar het gaat om de gevolgen voor ICT kan natuurlijk worden gedacht aan wet- en regelgeving die een specifiek facet van de iOverheid beoogt te regelen, zoals de elektronische handtekening, de bescherming van privacy, gemeenschappelijke voorzieningen of informatiebeveiliging. Maar evenzeer moet worden gedacht aan 'gewone regels' waarvan de uitvoering of handhaving met ICT wordt ondersteund, zonder dat dit met zoveel woorden in de regels wordt gezegd. Denk hier bijvoorbeeld aan sociale zekerheidswetgeving, belastingwetgeving, onderwijswetgeving etc. Tot slot kan worden gedacht aan regels die informatieplichten opleggen.

Het is met het oog op een verantwoorde in- en uitvoering essentieel dat structureel geborgd is dat de impact van wijzigingen in wet- en regelgeving op zowel de ontwikkeling als het beheer van de ICT tijdig (en zo vaak als nodig) wordt geanalyseerd. Dit vergt een goede samenwerking tussen de werelden van beleid, wetgeving en ICT. Om de impact van nieuwe regels te kunnen toetsen, zou steeds traceerbaar moeten hoe de regels zijn vertaald naar ICT. Op diverse plaatsen in de uitvoering worden hiervoor specifieke instrumenten gebruikt, zoals bijvoorbeeld een taxonomie of ontologie waarin de in de uitvoering gehanteerde termen worden vastgelegd, inclusief de bijbehorende definities, de onderlinge relaties, de relatie met wet- en regelgeving, de technische uitwerking etc. Er bestaan ook instrumenten voor het vastleggen van beslis- en procesregels, mede in relatie tot de

onderliggende wet- en regelgeving, beleidsregels etc.

Hergebruik en uitwisselbaarheid van gegevens

Met het oog op de herbruikbaarheid en uitwisselbaarheid van gegevens en het voorkomen van administratieve lasten, dient voordat in wet- en regelgeving een nieuw begrip wordt geïntroduceerd, eerst te worden gezien of (in deze context) een bestaand begrip ook voldoet. Sluit (zeker in een *green field* situatie) bij voorkeur aan bij begrippen op het hoogst mogelijke niveau, dus bijvoorbeeld liever op een internationaal begrip, dan op een nationaal begrip. En liever op een nationaal begrip dan op een begrip in de keten of de interne organisatie. Zijn op een bepaald niveau de benodigde gegevens reeds voorhanden, dan speelt dit uiteraard ook een rol in de afweging. Aansluiten op bestaande begrippen bevordert de uitwisselbaarheid van gegevens en kan voorkomen dat de overheid burgers, bedrijven en professionals om gegevens moet vragen waarover ze al beschikt. Zie in dit verband ook het in het kader van Standard Business Reporting (SBR) onderhouden [Factsheet taxonomie denken](#).

Of een gegeven kan worden hergebruikt hangt uiteraard niet alleen af van de technische voorzieningen, maar ook van het toepasselijke verstrekingsregime.

In veel domeinen zijn al voorzieningen getroffen voor uitwisseling en hergebruik van gegevens. [SBR](#) is bijvoorbeeld de nationale standaard voor de digitale uitwisseling van alle bedrijfsmatige rapportages. Voor deze en andere standaarden kunt u te rade gaan bij het [Forum Standaardisatie](#). Zie in dit verband ook [Ar 5.31](#) (aansluiten bij definities basisregistraties). De [Stelselcatalogus](#) biedt inzicht in de begrippen uit de basisregistraties.

Ook bij de wijziging van een begrip dient uiteraard gedacht te worden aan de gevolgen voor herbruikbaarheid en uitwisselbaarheid, alsmede aan de vergelijkbaarheid met in het verleden verzamelde gegevens.

Gegevensuitwisseling in de uitvoering

Indien voor de uitvoering van een regeling de beschikbaarheid of uitwisseling van informatie tussen overheidsorganisaties van betekenis is, wordt in een aparte informatieparagraaf in de toelichting aandacht besteed aan de wijze waarop de informatievoorziening organisatorisch en technisch is ingericht, aldus [Ar 5.32](#).

Privacy Impact Assessment

Wanneer je beleid beoogt waarin persoonsgegevens worden gevraagd, verstrekt, bewerkt of uitgewisseld, ben je verplicht om uitdrukkelijk aandacht te besteden aan de vraag of deze beperkingen op het grondrecht tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer gerechtvaardigd zijn. Een [Privacy Impact Assessment](#) is hiervoor het meest geëigende instrument. Het PIA-toetsmodel Rijksdienst wordt vanaf 1 september 2013 standaard toegepast bij ontwikkeling van nieuwe wetgeving en beleid waarmee de bouw van nieuwe ICT-systemen of de aanleg van grote databestanden wordt voorzien ([Kamerstukken II 2012/13, 26643, nr. 282](#)).

Verplichtingen om de gevolgen voor de ICT in kaart te brengen

In het kader van [uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#) ben je verplicht om de beoogde en de niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving in kaart te brengen voor de organisaties die met de uitvoering en handhaving worden belast (inclusief de rechterlijke macht). Onder gevolgen worden ook verstaan de gevolgen die burgers en bedrijven (in de ogen van de uitvoering en de handhaving) zullen ervaren om de nieuwe regelgeving na te leven of uit te voeren. Tot de gevolgen die in kaart moeten worden gebracht, behoren uiteraard ook de gevolgen voor de ICT.

Volgens het [Beoordelingskader Interbestuurlijke verhoudingen](#) geldt bij een beleidsvoornemen de verplichting om de gevolgen voor medeoverheden (provincies, gemeenten en waterschappen) in kaart te brengen. Hiertoe behoren blijkens artikel 6 van het beoordelingskader ook de informatiekundige gevolgen.

Breng de gevolgen voor ICT tijdig in kaart en zo vaak als nodig (doe dit bijvoorbeeld opnieuw als de tekst van de regeling (ingrijpend) wordt gewijzigd, op eigen initiatief of in het kader van een (voorgenomen) amendement). De ICT-impactanalyse kan uiteraard onderdeel zijn van een reguliere uitvoeringstoets. De betrokkenheid van de departementale CIO is gewenst.

Beheersing grote ICT-projecten

Valt een project onder de ministeriële verantwoordelijkheid en is er sprake van een ICT-component van meer dan € 5 miljoen dan zal het niet kunnen starten, respectievelijk voortgezet worden, zonder een positief oordeel van de departementale CIO over een project. Bovendien is een toetsing door het Bureau ICT-toetsing (BIT) verplicht (zie [Instellingsbesluit tijdelijk Bureau ICT-toetsing](#)). De oprichting van het BIT is één van de maatregelen uit de kabinetsreactie op het Eindrapport van de Tijdelijke

commissie ICT-projecten bij de overheid. Het BIT geeft een (openbaar) advies over de risico's en slaagkans van een project.

Beschrijf met het oog op de toets hoe voldoende kennis, geld, mensen en middelen beschikbaar zullen zijn voor zowel de fase van ontwikkeling als beheer. Beschrijf de projectafhankelijkheden en risico's en hoe deze beheerst worden. Besteed aandacht aan de samenhang tussen werkprocessen en informatisering, architectuur, functionele haalbaarheid en technische maakbaarheid. Zie in dit verband ook het [Handboek Portfoliomanagement](#).

[Bureau ICT-toetsing op internet](#)

Laatst gewijzigd op: 28-1-2020

7.5 Gevolgen voor milieu

Nieuw beleid en nieuwe regelgeving kunnen gevolgen met zich meebrengen voor het milieu die in je voorstel beschreven moeten worden. In veel gevallen gaat regelgeving gepaard met neveneffecten op milieu, waarvan omvang en karakter vooraf onduidelijk zijn. Deze kunnen betrekking hebben op bijvoorbeeld energieverbruik, mobiliteit, emissies naar de lucht, bodem en het oppervlaktewater.

Het is van belang om zowel de beoogde als de niet beoogde milieueffecten in kaart te brengen. Hiervoor zijn verschillende instrumenten (tevens verplichte kwaliteitseisen) voorhanden.

Kader Overzicht Effecten Infrastructuur

In het [kader Overzicht Effecten Infrastructuur \(OEI\)](#) wordt een breed scala aan soorten effecten beschreven, inclusief methoden om deze te bepalen. Met de leidraad kunnen de effecten van infrastructuurprojecten gestructureerd en transparant worden gepresenteerd ten behoeve van de besluitvorming.

Het kader OEI is verplicht bij het uitvoeren van [maatschappelijke kosten-baten analyses \(MKBA\)](#) over infrastructuurprojecten die op het [Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport \(MIRT\)](#) staan. Daarnaast moet je het kader OEI gebruiken voor MKBA's over projecten die door het kabinet zijn aangewezen als 'speciale rijksprojecten'.

Milieueffectentoets

De [Milieueffectentoets \(MET\)](#) geeft aandachtspunten voor de toetsing van ontwerp-regelgeving op milieueffecten zoals:

- het energieverbruik;
- de mobiliteit;
- het verbruik en beheer van de voorraden van grondstoffen;
- afvalstromen;
- emissies naar de lucht;
- emissies naar de bodem;
- emissies naar het oppervlaktewater;
- de beschikbare fysieke ruimte.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor subsidieverstrekking	Rijksbreed bindend kader voor de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies en subsidies van ZBO's.
Maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA)	Geeft aan hoe een maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA) voor infrastructuurprojecten dient te worden uitgevoerd.
Milieueffectentoets (MET)	Toetst energieverbruik, mobiliteit, verbruik en beheer van de voorraden van grondstoffen, afvalstromen, emissies naar de lucht, bodem, oppervlaktewater en de beschikbare fysieke ruimte.

Laatst gewijzigd op: 22-10-2019

7.6 Grenseffecten

Inleiding

Beleid, wet- en regelgeving kunnen andere gevolgen hebben in de regio's grenzend aan Duitsland en/of België dan in de rest van Nederland. De Tweede Kamer heeft meermaals aandacht gevraagd voor deze gevolgen van nieuw en gewijzigd beleid, wet- en regelgeving in grensregio's. In antwoord hierop heeft het kabinet eind 2018 deze leidraad aangekondigd (zie brief van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 november 2018, [Kamerstukken II 2018/19, 32851, nr. 53](#)), waarmee bevorderd wordt dat bij voorgenomen (nieuw of gewijzigd) beleid en wet- en regelgeving ook aandacht is voor grenseffecten en deze, wanneer aan de orde, inzichtelijk worden gemaakt, zodat grenseffecten worden meegenomen in de totale belangenafweging.

Leidraad

Om het voorgaande doel te bereiken, biedt de [Leidraad Grenseffecten](#) een definitie, een stappenplan en voorbeelden ([Bijlage 3: Voorbeeldbundel grenseffecten](#)) om eventuele grenseffecten te herkennen en zo nodig in kaart te brengen.

Idealiter begin je zo vroeg mogelijk met het in beeld brengen van de potentiële grenseffecten. Door vooraf inzicht te verkrijgen in bedoelde of onbedoelde gevolgen kun je een afgewogen, completere en transparantere beslissing nemen inzake voorgenomen beleid, wet- en regelgeving.

Het stappenplan grenseffecten ondersteunt je in dit proces:

Stappenplan grenseffecten Tip: [Klik op de afbeelding om te vergroten](#)

Bredere aanpak grenseffecten

De departementen zijn zelf verantwoordelijk voor het toepassen van de leidraad. Daarnaast gebruikt het ministerie van BZK, dat coördinerend is voor grensoverschrijdende samenwerking, het moment dat BZK voorstellen voor nieuw beleid en regelgeving toetst op de gevolgen voor interbestuurlijke verhoudingen, ook om in te schatten of er voldoende aandacht is voor de gevolgen voor grensregio's en waar nodig daarover met het verantwoordelijke departement in gesprek te gaan. Verder zal, om te bevorderen dat er vroegtijdig aandacht is voor eventuele grenseffecten, het ministerie van BZK een halfjaarlijkse ronde langs departementen houden om dossiers te identificeren waar significante grenseffecten aan de orde zijn. De werkwijze wordt tweede helft 2021 extern geëvalueerd.

Laatst gewijzigd op: 15-10-2019

7.7 Evalueren en monitoren van beleid

Monitoring en evaluatie geven inzicht in de gevolgen van een voorstel in de praktijk. Door middel van evaluatie probeer je de effectiviteit en efficiëntie van beleid of wetgeving te beoordelen. Je kan een voorstel op verschillende momenten en manieren evalueren en daarmee verschillende doelstellingen nastreven. Als je voor invoering van een voorstel onderzoek doet naar bijvoorbeeld de effectiviteit is er sprake van een [ex-ante evaluatie](#). [Monitoring](#) is een vorm van evaluatie waarbij je na invoering van beleid of wetgeving inzicht probeert te krijgen in de voortgang van de uitvoering en doelrealisatie om waar nodig te kunnen bijsturen. Bij [ex-post evaluatie](#) gaat het om het beoordelen van een voorstel na verloop van tijd op effectiviteit en efficiëntie. Een ex-post evaluatie kan naast verantwoordingsinformatie aan de Tweede Kamer ook weer input vormen voor een ex-ante evaluatie van een nieuw voorstel.

Evaluatieverplichtingen

Of een voorstel geëvalueerd moet worden is in veel gevallen wettelijk bepaald. De [Regeling periodiek evaluatieonderzoek](#) schrijft voor dat beleid dat (mede) wordt gevoerd op grond van één of meer beleidsartikelen uit de rijksbegroting eens in de vier tot zeven jaar geëvalueerd wordt in een beleidsdoorlichting. Subsidies die op een wettelijke grondslag berusten dienen eenmaal in de vijf jaar geëvalueerd te worden. Zie ook [artikel 4:24 van de Algemene wet bestuursrecht](#). Ten aanzien van wet- en regelgeving geldt [Ar 5.58 Evaluatiebepaling](#) en [Ar 2.42 Evaluatie experimenteerregeling](#) van de [Aanwijzingen voor de regelgeving](#).

Evaluatieparagraaf

Het is verplicht om in de toelichting van wets- of beleidsvoorstellen die tot een substantiële beleidswijziging leiden een evaluatieparagraaf op te nemen waarin staat aangegeven of en hoe het voorstel geëvalueerd gaat worden. Zie voor meer informatie hierover de aangenomen [motie Van Weyenberg/Dijkgraaf\[1\]](#) van de Tweede Kamer en de toezegging om hieraan gehoor te geven.^[2] Je kan in de evaluatieparagraaf toelichting geven op het soort evaluatie, de gekozen indicatoren, in te

zetten evaluatiemethoden, benodigde gegevens, planning en uitvoerder van de evaluatie.

Zie [Voorbeeld monitoring en evaluatie van een beleidsvoorstel](#) waarin monitoring en evaluatie aan de hand van een fictieve casus wordt toegelicht.

Soorten evaluatie:

- **Ex-ante evaluatie**

In een ex-ante evaluatie worden één of meerdere beleidsopties onderzocht op mogelijke gevolgen. Ex-ante evaluaties vinden voorafgaand aan de invoering van een voorstel plaats en kunnen ingaan op bijvoorbeeld de potentiële effectiviteit en efficiëntie, verwachte neveneffecten en uitvoerbaarheid.

- **Monitoring**

Door te monitoren verzamel en analyseer je tijdens de uitvoering van het beleid relevante informatie over de uitvoering van het beleid en de mate waarin de doelen zijn bereikt. Dergelijke informatie kun je gebruiken om tussentijds de stand op te maken en eventueel aanpassingen te doen of na verloop van tijd te gebruiken bij een ex post evaluatie van de effectiviteit en efficiëntie.

- **Ex-post evaluatie**

Nadat het beleidsvoorstel is uitgevoerd beoordeel je na verloop van tijd (ex post) wat de gerealiseerde effecten en efficiëntie van het uitgevoerde voorstel zijn geweest. Er zijn verschillende soorten ex post evaluaties:

- Bij een beleids- of wetsevaluatie bekijk je de gerealiseerde effectiviteit en efficiëntie van het beleids- of wetsvoorstel.

Hierbij geef je aan in hoeverre de beleidsdoelen dankzij de inzet van het beleidsinstrument of de wet zijn gerealiseerd en in hoeverre dat efficiënt is geweest. De [Regeling periodiek evaluatieonderzoek](#) bevat informatie op welke aspecten een beleidsevaluatie dient in te gaan.

- Bij het uitvoeren van een beleidsdoorlichting licht je het beleid dat (mede) wordt gevoerd op grond van een begrotingsartikel uit de rijksbegroting ten minste één keer in de zeven jaar door. Zie voor meer informatie de [Regeling periodiek evaluatieonderzoek](#) en de [Handreiking beleidsdoorlichtingen](#).

Voetnoten

[1] Kamerstukken II 2016/17, 34725, nr. 8 (Motie Van Weyenberg en Dijkgraaf).

[2] Kamerstukken II 2017/18, 31865, nr. 105, blz. 2-3 (Brief Minister van Financiën).

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Laatst gewijzigd op: 21-1-2020

Ex ante evaluatie

Ex ante evaluatie maakt bij het ontwerpen van beleid- en regelgeving de keuzesituaties inzichtelijk. Op basis van de ex ante evaluatie kan beter worden onderbouwd welke maatregelen (alternatief, instrument) nodig zijn voor het oplossen van een signaleerd probleem.

Methoden

Er zijn verschillende methoden voor ex ante evaluatie voorhanden. Deze vind je bij de [beleidsinstrumenten voor ex ante evaluatie](#).

[Naar 7.6 Evalueren en monitoren van beleid](#)

Laatst gewijzigd op: 30-1-2019

Ex post evaluatie

Er zijn verschillende soorten ex post evaluaties:

Evaluaties die de effectiviteit onderzoeken (effectiviteitsevaluaties)

Bij wetsevaluaties is het meest gebruikelijk dat onderzoek wordt gedaan naar de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk (zie modelbepaling voor wetsevaluaties). Hiervoor is nodig dat bekend is wat de doelen van de wet zijn en waarom men denkt dat deze met behulp van deze wet kunnen worden bereikt. Ook kan na aanvaarding van de wet door de Eerste Kamer een nulmeting worden uitgevoerd, zodat bij de ex post evaluatie kan worden nagegaan wat er veranderd is door de wet. Ook bij beleidsevaluaties wordt vaak onderzoek gedaan naar de doeltreffendheid en de effecten van het beleid in de praktijk.

Bij alle evaluaties die de effectiviteit onderzoeken is de beleidstheorie zeer belangrijk. Het IAK bevat vragen waarmee de beleidstheorie (het geheel van doelen, middelen en aannames waaruit duidelijk wordt hoe en waarom beleid X moet leiden tot een gedragsreactie bij doelgroep Z) in beeld kunnen worden gebracht. Hoe concreter het doel is geformuleerd (SMART), hoe beter het te evalueren is. Bij een wetsvoorstel wordt de beleidstheorie in de memorie van toelichting opgenomen.

Evaluaties die de doelbereiking onderzoeken (doelbereikingsevaluaties)

Hierbij is de vraag of het doel van het beleid en de wetgeving uiteindelijk is bereikt en niet zozeer of het beleid of de wet hieraan heeft bijgedragen. Deze evaluaties zijn niet gerelateerd aan een bepaalde wet of aan bepaalde beleidsmaatregelen. Ook hierbij is het belangrijk dat de doelen SMART zijn geformuleerd.

Evaluaties die het proces onderzoeken (procesevaluaties)

Bij een procesevaluatie ligt de focus op het totstandkomings-, invoerings- en/of uitvoeringsproces van de wet of het beleid.

In de praktijk komen het vaakst combinaties van soorten van evaluaties voor.

Zie voor uitgevoerde evaluaties: [Overzicht wetsevaluaties](#) in het [onderwerp Evaluatiebeleid wetgeving](#).

Waar hebben evaluaties betrekking op?

Met ex post evaluaties worden de effecten van uitgevoerd beleid en regelgeving vastgesteld en vergeleken met de oorspronkelijke doelstellingen van het beleid. Deze verworven kennis wordt vervolgens gebruikt om het beleid en regelgeving bij te stellen, voort te zetten of te beëindigen danwel bij de totstandkoming van nieuw beleid en regelgeving.

Ex post evaluatie kan hierbij betrekking hebben op:

- het verhogen van de effectiviteit en efficiency van het beleid en regelgeving;
- het verkrijgen van inzicht en relevantie van beleid en regelgeving;
- het minimaliseren van negatieve externe (neven) effecten;
- het optimaliseren van de implementatie van beleid en regelgeving.

Evaluaties zijn er niet alleen om over beleid en wetgeving te verantwoorden, maar juist om van te leren. Het mooiste is het als deze twee doelstellingen in elkaars verlengde liggen. In ieder geval is van belang dat evaluaties dicht aan liggen tegen het beleids- en wetgevingsproces. Dat maakt de kans op leren groter. Dat betekent dat de beleidsmakers en wetgevingsjuristen nauw betrokken bij de evaluatie zouden moeten zijn.

Monitoring

Monitoring van een beleid- of wetgevingsvoorstel kun je inzetten als je tijdens het proces wilt bijsturen en de mogelijke gevolgen van het voorstel niet volledig kan overzien. Monitoring kan ook worden ingericht in de vorm van een meldpunt of loket waarbij burgers, bedrijven of instellingen zaken kunnen melden die van belang zijn voor het overheidsbeleid, bijvoorbeeld het [Meldpunt regelgeving op het Ondernemingsplein](#). Het is verstandig om goede monitoring in te richten als je je moet verantwoorden over je beleid of als je achteraf een evaluatie hebt toegezegd. Dan is het handig om al vroeg in het proces gegevens te verzamelen en bij te houden.

Gebruik van indicatoren

Bij monitoring worden gegevens via een vast patroon verzameld, opgeslagen, verwerkt en gerapporteerd. Dit gebeurt op basis van van te voren vastgestelde indicatoren. Een indicator is een meetbaar gegeven dat kan worden gezien als een afgeleide, vertaling of benadering van het beoogde beleid. Bijvoorbeeld, het aantal verkeersongevallen geeft aan hoe (on)veilig het

verkeer is.

Instrumenten voor monitoring

Er zijn verschillende monitoringsinstrumenten voorhanden. Deze vind je bij de [beleidsinstrumenten voor het monitoren van beleid](#).

[Naar 7.6 Evalueren en monitoren van beleid](#)

Laatst gewijzigd op: 30-1-2019

Voorbeeld monitoring en evaluatie van een beleidsvoorstel

Dit voorbeeld betreft een denkbeeldig beleidsplan: de aanpak van overgewicht bij scholieren.

Aanleiding, probleem en doel

De overheid ziet een toename in overgewicht onder scholieren en constateert dat dit nadelige gevolgen heeft, zoals gezondheidsproblemen en ziekteverzuim. Daarom wil de overheid dat het aantal scholieren met overgewicht vermindert. De overheid stelt tot doel het aantal scholieren met overgewicht binnen 5 jaar met 20% terug te brengen. Hiervoor wordt vanuit de rijksoverheid € 5.000.000 ter beschikking gesteld.

Beleidsvoorstel en beleidsinstrument

Uit onderzoek blijkt dat frisdrankconsumptie tijdens schooltijd de belangrijkste oorzaak van overgewicht bij scholieren is. Fastfoodconsumptie en het gebrek aan lichamelijke beweging dragen in mindere mate bij aan het overgewicht bij scholieren. Gelet hierop besluit de overheid zich te richten op de frisdrankconsumptie, en niet op de fastfoodconsumptie en lichamelijke beweging.

Vervolgens overweegt de overheid verschillende beleidsinstrumenten om de frisdrankconsumptie tijdens schooltijd te verminderen. De overheid kiest uiteindelijk vanwege de verwachte effectiviteit en efficiëntie voor het plan om op elke Nederlandse middelbare school het drinken van water in plaats van (suikerhoudende) frisdranken te stimuleren door op de scholen de frisdranken in de automaten te vervangen door water.

Monitoring en evaluatie van het beleidsinstrument

Effectiviteit van het beleidsinstrument

Om na te gaan of het vervangen van frisdrank door water in automaten op scholen daadwerkelijk leidt tot minder frisdrankconsumptie onder schooltijd wordt eerst een pilot opgezet, waarbij alleen bij een beperkte groep scholen frisdrank wordt vervangen door water. Hiermee kan op kleine schaal worden nagegaan of scholieren ook daadwerkelijk overgaan op water.

Daarnaast wordt een monitor gestart onder scholieren om het percentage overgewicht bij jongeren te meten. Op die manier kan gevolgd worden of het aantal scholieren met overgewicht afneemt en of er na 5 jaar inderdaad 20% minder overgewicht onder scholieren wordt gerealiseerd. Tussentijds kan er indien nodig worden bijgestuurd.

Efficiëntie van het beleidsinstrument

Om de efficiëntie te bepalen wordt enerzijds onderzocht hoe groot de kosten en baten zijn geweest van het ingevoerde beleidsplan. Daarnaast wordt een verkennend onderzoek gestart naar de verwachte kosten en baten van alternatieve beleidsinstrumenten om overgewicht bij scholieren tegen te gaan. Op basis van de uitkomsten van beide onderzoeken zal na 5 jaar een oordeel worden gevormd over de gerealiseerde efficiëntie van het beleidsplan.

Laatst gewijzigd op: 7-11-2018

Verplichte kwaliteitseisen

Het IAK is gebaseerd op de verplichte kwaliteitseisen, die de ministerraad op 14 april 2011 heeft vastgesteld. Je leest ze in het [kabinetsstandpunt IAK \(pdf-document, 53 kB\)](#). Alle voorstellen voor beleid en regelgeving moeten aan deze kwaliteitseisen voldoen. De ministerraad beslist over het schrappen of toevoegen van verplichte kwaliteitseisen.

Op deze pagina vind je de betreffende verplichte kwaliteitseisen uit deze kabinetsbrief, aangevuld met de kwaliteitseisen die na 14 april 2011 door de ministerraad verplicht zijn gesteld. Voor een aantal verplichte kwaliteitseisen zijn er binnen de rijksoverheid toetsingsinstanties die je voorstel, voorafgaand aan bespreking in de ministerraad, toetsen aan de gestelde eisen.

Verplichte kwaliteitseisen

Verplichte kwaliteitseisen	Toetsingsinstantie	Relevante IAK-vragen						
Aanwijzing en inzake het verrichten van marktactiviteiten	EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)				4	5	6	7
Aanwijzing en voor convenanten							6	
Aanwijzing en voor de regelgeving	JenV rijksbrede wetgevings toetsing	1	2	3	4	5	6	7
Aanwijzing en voor subsidieverstrekking	FIN subsidies						6	
Algemene Leidraad Maatschappelijke Kostenbaten Analyse (MKBA)						5	6	7
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)		2		4	5	6	7
Beoordelingskader in terbestuurlijke verhoudingen	BZK interbestuurlijk		2				6	7
Besliskader Privatisering en verzelfstandiging*						5	6	
Doenvermogen**			2	3	4		6	7
Effecten op gendergelijkheid	JenV rijksbrede wetgevings toetsing							7
Effecten op ontwikkelingslanden	JenV rijksbrede wetgevings				4			7

	toetsing							
Grenzen aan gedogen	JenV rijksbrede wetgevings toetsing						6	
Handboek meting regeldrukkosten***	BZK administratieve lasten, EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)		2			5	6	7
'Het proberen waard' - Eindrapport van het interdepartementaal wetgevingsberaad inzake experimenteel bepalingen	JenV rijksbrede wetgevings toetsing						6	
Uitgangspunten bij de keuze van sanctiestelsel	JenV rijksbrede wetgevings toetsing						6	
Kabinetsstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van het overheidsbeleid	EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)						6	
Maat houden: doorberekening van toelatings- en handhavingskosten	JenV rijksbrede wetgevings toetsing						6	
Milieueffectentoets (MET)								7
MKB-toets	EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)		2				6	7

Privacy Impact Assessment** *	BZK grondwet, JenV rijksbrede wetgevings toetsing						6	
Uitvoerbaarheid en haalbaarheid (U&H)	JenV rijksbrede wetgevings toetsing		2				6	7

* Toegevoegd na aanvaarding door het kabinet van het rapport "Verbinding verbroken" van de Eerste Kamer.

** Toegevoegd na het kabinetsstandpunt van 2011. Geeft opvolging aan de kabinetsreactie uit 2018 over het [WRR-rapport Weten is nog geen doen](#).

*** Belangrijkste verschillen met het vorige Handboek meting regeldrukkosten:

Nieuwe/vernieuwde onderdelen zijn:

1. Samenvatting / Handout
2. Stappenplan voor een goede toelichting bij wet- en regelgeving, incl. regeldrukparagraaf
3. Toelichting hoe de omvang van doelgroepen bepaald kan worden, incl. links naar CBS-website/tool.
4. Tabellen met indicaties van tijdsbesteding van standaardhandelingen burgers en bedrijven
5. Lijst van contactgegevens van branche-organisaties in geval zij input moeten leveren voor berekening of alternatieven

Inhoudelijke wijzigingen zijn:

1. De term regeldrukkosten vervangt de termen AL / NLK: regeldrukkosten uit informatieverplichtingen en inhoudelijke verplichtingen
2. Kennisnamekosten: De kennisnamekosten dienen alleen inbegrepen te worden als de tijdsbesteding per individuele ondernemer of burger naar verwachting substantieel is.
3. Investerings via afschrijvingen: Het werken met afschrijvingen geldt alleen voor substantiële investeringen.
4. Eenmalige gebeurtenissen, die op macro-niveau elk jaar in ongeveer gelijke mate vaak voorkomen: Geschapt als structurele regeldruk.
5. Sociale effecten: alle kosten als gevolg van sociale verplichtingen als minimum loon, zwangerschapsverlof, ouderschapsverlof en loondoorbetaling bij ziekte vallen buiten de definitie van regeldruk.

**** Toegevoegd na het kabinetsstandpunt van 2011. Geeft uitvoering aan de Motie Franken.

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijksdienst

Beschrijving

De Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijksdienst zijn aanwijzingen van de Minister President die ingaan op de mogelijkheden voor organisaties binnen de rijksdienst om marktactiviteiten te verrichten. De aanwijzingen bieden een hulpmiddel bij de belangenafweging van onder andere de wetgever bij het opdragen van marktactiviteiten door overheidsorganisaties in concurrentie met derden. Tevens kan in deze brochure gelezen worden wat de consequenties van de Aanwijzingen zijn en op welke wijze de naleving is geregeld.

Toepassing

Vorgenomen regelgeving wordt voorafgaande aan behandeling in voorportaal, onderraad en ministerraad getoetst door de sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid (JZW) van Veiligheid en Justitie. Bij regelgeving waarin overheidsorganisaties marktactiviteiten gaan verrichten hanteert JZW deze aanwijzingen als leidraad voor toetsing.

Meer informatie

-
- [Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijkdienst](#)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers en wetgevingsjuristen op alle beleidsterreinen
Eigenaar	Ministerie van Economische Zaken

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Toelichting Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
---	---

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[4 Wat is het doel?](#)
[5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)
[6 Wat is het beste instrument?](#)
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 16-7-2019

Aanwijzingen voor convenanten

Beschrijving

De Aanwijzingen voor convenanten bevatten voorschriften voor het opstellen van convenanten vanuit de rijksoverheid.

Een convenant is een schriftelijke door partijen ondertekende afspraak die (mede) betrekking heeft op de uitoefening van publiekrechtelijke bevoegdheden of anderszins gericht is op het voorbereiden dan wel realiseren van rijksoverheidsbeleid. Het biedt enerzijds ruimte aan doelgroepen om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen. En anderzijds kan de overheid hiermee de nodige randvoorwaarden stellen die realisering van het beleid waarborgen.

De voorschriften uit de Aanwijzingen gaan over de inhoud van een convenant en de procedure die bij de totstandkoming van een convenant gevolgd moet worden.

Toepassing

Het opvolgen van de instructies bij het opstellen of beoordelen van een convenant helpt je om de juridische kwaliteit van convenanten te borgen, zodat aanspraken en verplichtingen over en weer geldend gemaakt kunnen worden. De Aanwijzingen voor convenanten richten zich tot bewindspersonen en ambtenaren bij de rijksoverheid.

Het naleven van de Aanwijzingen is een verantwoordelijkheid van het departement dat een convenant maakt of beoordeelt. Er is geen toetsingsinstantie die specifiek op de Aanwijzingen voor convenanten toetst.

Neem voor vragen over de toepassing van de Aanwijzingen contact op met de directie Wetgeving en Juridische Zaken van je eigen departement of degene die namens jouw departement lid is van het [Interdepartementaal Convenanten Overleg \(ICO\)](#) onder leiding van het ministerie van BZK.

Meer informatie

- [Aanwijzingen voor convenanten](#)
21 januari 2003 | pdf-document, 139 kB | 31 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
---------	-------------

Voor wie
Eigenaar

Bewindspersonen en ambtenaren bij rijksoverheid
Ministerie van Algemene Zaken

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[6 Wat is het beste instrument?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 8-8-2018

Aanwijzingen voor de regelgeving (Ar)

Beschrijving

De Aanwijzingen voor de regelgeving (Aanwijzingen) bevatten de eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen. De Aanwijzingen zijn het uitgangspunt bij het opstellen van wet- en regelgeving. De Aanwijzingen dragen bij aan de wetgevingskwaliteit binnen de Rijksoverheid en zorgen voor een uniformiteit en continuïteit bij de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces dat daarbij hoort.

De Werkgroep Aanwijzingen voor de regelgeving houdt zich bezig met het continu verbeteren van de Aanwijzingen naar aanleiding van algemene ontwikkelingen en tendensen op het wetgevingsterrein en naar aanleiding van input van departementen en wetgevingsjuristen.

Toepassing

Het gebruiken van de Aanwijzingen bij het vormgeven van wet- en regelgeving helpt onder andere bij:

- het maken van de keuze op welke niveau je iets wil gaan regelen;
- de keuze voor de toe te passen wetgevingstechniek;
- de inrichting en opbouw van je wet of algemene maatregel van bestuur (amvb).

Daarnaast helpen de Aanwijzingen bij het doorlopen van de verschillende stappen voor het wetgevingsproces. De Aanwijzingen richten zich tot wetgevingsjuristen binnen de Rijksoverheid. Uiteraard is het ook voor beleidsmedewerkers zinvol om kennis te nemen van Aanwijzingen bij het opstellen van beleid dat later wellicht in wet- of regelgeving resulteert.

Procedure

Het Ministerie van Justitie en Veiligheid toetst (wetgevingstoets) of wetten en amvb's voldoen aan de Aanwijzingen. Deze toets wordt uitgevoerd voorafgaande aan de behandeling in voorportaal, onderraad en ministerraad. Ook de Afdeling advisering van de Raad van State maakt bij de adviezen gebruik van de Aanwijzingen.

Meer informatie

- [Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

Kenmerken

Kenmerk
Voor wie
Eigenaar

Toelichting
Wetgevingsjuristen binnen de rijksoverheid
Ministerie van Algemene Zaken

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Toelichting
Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen

[1 Wat is de aanleiding?](#)

[2 Wie zijn betrokken?](#)

[3 Wat is het probleem?](#)

[4 Wat is het doel?](#)

[5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)

[6 Wat is het beste instrument?](#)

[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Aanwijzingen voor subsidieverstrekking

Beschrijving

De [Aanwijzingen voor subsidieverstrekking](#) (ook wel bekend als het 'Uniform subsidiekader' (USK)) uniformeren en vereenvoudigen de regels voor de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies in een rijksbreed bindend kader. De verplichting tot het volgen van deze aanwijzingen geldt niet voor de subsidies van de decentrale overheden en zelfstandige bestuursorganen.

De aanwijzingen betreffen zowel de regelingen op grond waarvan subsidies worden verstrekt (en voor de daarop gebaseerde beschikkingen), als het financieel beheer en de uitvoering van verstrekte subsidies. Daarnaast gelden de aanwijzingen voor de totstandkoming en de inhoud van afzonderlijke subsidiebeschikkingen in geval een wettelijk voorschrift inzake het verstrekken van de subsidie ontbreekt.

Onder regelingen vallen in dit kader, conform de betekenis die daaraan wordt toegekend op grond van de [Aanwijzingen voor de regelgeving](#):

- alle algemeen verbindende voorschriften inzake de subsidieverstrekking (wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen);
- beleidsregels en interne regels die betrekking hebben op de subsidieverstrekking.

Toepassing

De [Aanwijzingen voor subsidieverstrekking](#) vormen een handige en uniforme leidraad voor de regels die gelden bij de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies.

Door het nalopen van de aanwijzingen kun je helder in kaart brengen aan welke voorwaarde een bepaalde subsidieverstrekking moet voldoen in bijvoorbeeld een situatie tussen overheden of bij bepaalde drempelbedragen.

Uitgangspunten

De aanwijzingen uit het subsidiekader zijn gebaseerd op de uitgangspunten:

- proportionaliteit;
- sturing op prestaties en hoofdlijnen;
- uniformering en vereenvoudiging;
- verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie.

Meer informatie

- [Aanwijzingen voor subsidieverstrekking](#)

Kenmerken

Kenmerk

Voor wie

Eigenaar

Toelichting

Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen

Ministerie van Financiën

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[FIN subsidies](#)

Toelichting
Wanneer er een subsidie wordt gecreëerd of aangepast.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[6 Wat is het beste instrument?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 17-4-2019

Algemene Leidraad Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA) Beschrijving

Een Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA) is een informatie-instrument dat het beleidsproces en de politieke besluitvorming over een maatregel of beleidsalternatief ondersteunt. Door zoveel mogelijk effecten in geld uit te drukken worden de onderling vergelijkbaar en kan overzichtelijke informatie geboden worden voor een afweging van de voor- en nadelen van een maatregel. De MKBA is in principe toepasbaar voor (bijna) alle beleidsterreinen en (bijna) alle soorten maatregelen.

Toepassing

De MKBA wordt ingezet in de fase van de besluitvorming dat er maatregelen beoordeeld moeten worden. De MKBA kan ook worden ingezet in eerdere fasen van de besluitvorming, zoals bij de probleemanalyse en de verkenning van kansrijke oplossingsrichtingen.

Om een MKBA zo nuttig mogelijk te laten zijn, moet het volgende in acht worden genomen:

- Kies een vorm van de MKBA die past bij de beschikbare kennis en benodigde informatie. Dit hangt af van de fase van de besluitvorming en van de beschikbaarheid van kennis over de belangrijkste effecten van een maatregel. Soms is een gedetailleerde volledig uitgewerkte MKBA mogelijk en nodig, maar soms kan (of moet) volstaan worden met een grovere KKBA (kengetallen KBA) of een KBA op basis van veronderstellingen.
- Als alle te onderzoeken maatregelen hetzelfde (hoofd)effect bereiken, kan een KEA (kosteneffectiviteitsanalyse) worden overwogen.
- Betrek relevante maatschappelijke groepen bij de opzet van de MKBA om draagvlak voor het uitvoeren van de MKBA te borgen (zie ook [IAK-vraag 2 Wie zijn betrokken?](#)).
- Maak, indien deze beschikbaar is, bij de uitvoering van een MKBA gebruik van de MKBA werkwijzer per domein. Er zijn werkwijzers beschikbaar voor [MIRT-projecten \(Infrastructuur, Ruimte, Transport\)](#), voor [Milieu](#), voor het [Sociaal domein](#), voor [Natuur](#) en voor [digitaliseringsprojecten van de overheid met maatschappelijke impact](#). Op termijn zullen er ook voor andere terreinen werkwijzers beschikbaar komen.

Meer informatie

- Algemene leidraad maatschappelijke kosten-baten analyse ([bijlage bij Kamerstukken II 2013/14, 33750-IX, nr. 9](#))
- Brief van de Minister van Financiën van 6 december 2013 ([Kamerstukken II 2013/14, 33750-IX, nr. 9](#))

Relevante IAK-vragen

KenmerkenKenmerk
Voor wie

Eigenaar
Relevante IAK-vragen
[5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)
[6 Wat is het beste instrument?](#)
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

Toelichting
Beleidsmedewerkers, wetgevingsjuristen, overheden en uitvoeringsinstanties
Ministerie van Financiën

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 16-10-2019

Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)

Beschrijving

Nieuw beleid en nieuwe regelgeving kunnen gevolgen met zich meebrengen voor bedrijven die in je voorstel beschreven moeten worden. De verplichte kwaliteitseis Bedrijfseffectentoets (BET) is het instrument om de aard en omvang van de gevolgen van ontwerpregelgeving voor het bedrijfsleven in kaart te brengen. De verwachte gevolgen voor bedrijven ("bedrijfseffecten") moeten zo specifiek mogelijk (kwantitatief) worden aangegeven. Op die manier kunnen deze goed in de besluitvorming worden meegewogen en kan worden bepaald of de effecten acceptabel en proportioneel zijn gelet op het doel van de regelgeving. Ook bij beleidsstukken kan het beantwoorden van de vragen van de BET behulpzaam zijn. Zie voor informatie over de onderdelen van de BET ook [7.2 Gevolgen voor bedrijven](#).

Toepassing

- Voorgenomen wet- of regelgeving kan beoogde of onbedoelde effecten hebben voor het bedrijfsleven. Om dit in kaart te brengen, voer je de BET uit voorafgaande aan de behandeling van je voorstel in de ministerraad.
- Om voor toetsing door EZK in aanmerking te komen, dient een dossier nationale beleidsruimte te bevatten en nog niet eerder in ministerraad of onderraad aan de orde te zijn geweest.
- Dossiers gericht op heffen van belastingen, premies, retributies, leges en dergelijke worden slechts getoetst als het gaat om een structuurwijziging.
- De BET stelt met name eisen aan de onderbouwing en verantwoording van je voorstel. Het is zinvol al vroeg in het beleidsproces die informatie te verzamelen die je nodig hebt om je voorstel goed te kunnen onderbouwen. De BET vragen helpen je daarbij.
- De BET-vragen hebben betrekking op de markteffecten, innovatie-effecten en regeldrukeffecten voor het bedrijfsleven als gevolg van nieuwe wet- en regelgeving.

Het is daarbij handig om tijdig met de BET-toetsers contact op te nemen: EZK kan je helpen te identificeren welke gegevens je nodig hebt.

Meer informatie

- [Algemene toelichting Bedrijfseffectentoets](#)
16-7-2019 | pdf-document, 20 kB | 3 pagina('s)
- [Vragen Bedrijfseffectentoets](#)
13 februari 2018 | pdf-document, 107 kB | 3 pagina('s)
- [Toelichting Vragen Bedrijfseffectentoets](#)
13 februari 2018 | pdf-document, 263 kB | 9 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen
Eigenaar	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Toelichting Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
---	---

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[2 Wie zijn betrokken?](#)
[4 Wat is het doel?](#)
[5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)
[6 Wat is het beste instrument?](#)
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 23-7-2019

Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen

Beschrijving

Wanneer je beleid of regelgeving maakt dat decentrale overheden raakt, is het nodig na te gaan of de interbestuurlijke verhoudingen passend zijn georganiseerd. Het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben afspraken gemaakt in de [Code interbestuurlijke verhoudingen](#) (2004, geactualiseerd in 2013, bijlage bij Kamerstukken II 2012/13, 33400-VII, nr. 57) die bijdragen aan een goed samenspel tussen de verschillende decentrale overheden. Op basis van die Code is voor departementen een [Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#) (2007) opgesteld. Dit kader biedt departementen een handvat om de gevolgen voor decentrale overheden van nieuw of aangepast beleid te beoordelen en vorm en inhoud te geven aan de betrokkenheid van decentrale overheden bij beleidsontwikkeling. BZK gebruikt dit kader ook bij de beoordeling van voorstellen voor nieuw of aangepast beleid en regelgeving en de rol van decentrale overheden hierbij. Het uitgangspunt is dat taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zo laag mogelijk worden belegd en dat er [passend toezicht](#), een passend informatiearrangement, en passende [financiële verhoudingen](#) zijn gekozen. Bij financiële verhoudingen is het uitgangspunt dat de beleids- en bestedingsvrijheid voor decentrale overheden zo groot mogelijk is en er alleen noodzakelijke interbestuurlijke informatie wordt opgevraagd.

BZK werkt momenteel aan een actualisatie van de Code interbestuurlijke verhoudingen, een herziening van de [Financiële-verhoudingswet](#) en een Agenda Toekomst Toezicht. Doel van deze trajecten is om de interbestuurlijke en financiële verhoudingen beter aan te laten sluiten bij de veranderde interbestuurlijke interactie tussen overheden. Deze trajecten zullen waarschijnlijk ook resulteren in een aangepast beoordelingskader.

Toepassing

Over de vormgeving van de interbestuurlijke verhoudingen is afstemming met de toetsingsinstantie [BZK interbestuurlijk](#) nodig. BZK toetst in het ambtelijk voorportaal, de onderraad en de ministerraad of de betrokkenheid van en de gevolgen voor de decentrale overheden passend zijn vormgegeven aan de hand van het [Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#).

Onderdeel van de interbestuurlijke verhoudingen zijn ook passende financiële verhoudingen. Voor het verstrekken van middelen aan decentrale overheden geldt de [Financiële-verhoudingswet](#), en dus niet de subsidiekaders. Naast de vormgeving van financiële arrangementen, coördineert BZK een aantal procestaken om de financiële arrangementen uit te voeren, zoals de accordering van betalingen uit het gemeentefonds of provinciefonds en de methodiek single information single audit (SiSa) voor de uitvoering van o.a. de verantwoordingsprocedure van de specifieke uitkeringen.

Voor meer informatie en/of afstemming met BZK over de interbestuurlijke en financiële verhoudingen kun je mailen naar adviseursB&F@minbzk.nl.

Meer informatie

- [Code interbestuurlijke verhoudingen](#) (bijlage bij Kamerstukken II 2012/13, 33400-VII, nr. 57) februari 2013 | pdf-document, 193 kB | 7 pagina's
- [Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#) juli 2007 ? pdf-document, 180 kB ? 3 pagina('s)

De aanpassing van de Code interbestuurlijke verhoudingen in 2013 heeft niet geresulteerd in een aangepast Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen. Beide documenten sluiten, ook na aanpassing van de Code in 2013, nog goed op elkaar aan.

Kenmerken

Kenmerken
Voor wie
Eigenaar

Toelichting
Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[BZK interbestuurlijk](#)

Toelichting
Indien decentrale overheden betrokken.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen

-
- [2 Wie zijn betrokken?](#)
 - [6 Wat is het beste instrument?](#)
 - [7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 13-6-2019

Besliskader privatisering en verzelfstandiging

Beschrijving

Bij de voorbereiding van beleid en wetgeving inzake privatisering en verzelfstandiging, moet het besliskader privatisering/verzelfstandiging van de Parlementaire Onderzoekscommissie van de Eerste Kamer gebruikt worden. Doel van het kader is vooral om de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren. In vijf verschillende fasen, van het voornemen tot verzelfstandiging of privatisering tot het uitvoeren van het besluit en de opvolging daarvan na afloop, geeft het besliskader inhoudelijke aandachtspunten en procesmatige richtlijnen voor het traject.

Toepassing

Het kader dient te worden toegepast bij privatiserings- en verzelfstandigingstrajecten die betrekking hebben op:

1. zelfstandige bestuursorganen (externe verzelfstandiging);
2. rechtspersonen met een wettelijke taak;
3. staatsdeelnemingen (privatisering door verkoop aandelen staat);
4. vervreemding overheidsdiensten (privatisering door verkoop van de dienst aan de markt, soms gevolgd door introductie van concurrentie en marktwerking en regulering van de markt), en
5. stichtingen, in de uitzonderingssituatie dat deze door de overheid (mede) zijn opgericht met het oog op het behalen van beleidsdoelen.

Doel van het kader is vooral om de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren. In vijf verschillende fasen, van het voornemen tot verzelfstandiging of privatisering tot het uitvoeren van het besluit en de opvolging daarvan na afloop, geeft het besliskader inhoudelijke aandachtspunten en procesmatige richtlijnen voor het traject. Op elke categorie zijn verschillende regimes, regels en kaders van toepassing, zoals de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen. De minister voor W&R is verantwoordelijk voor een consistente toepassing.

Meer informatie

- [Verplichte kwaliteitseis Besliskader privatisering en verzelfstandiging 2012-2013](#) | pdf-document, 1,71MB | 114 pagina('s)
- [Besliskader Verbinding verbroken?](#) oktober 2012 | pdf-document, 1 MB | 20 pagina's
- [Parlementair Onderzoek Privatisering/Verzelfstandiging Overheidsdiensten](#) 21 januari 2015 | pdf-document, 66 kB | 9 pagina's
- [Dossier Verbinding verbroken? \(website Eerste Kamer\)](#)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers en wetgevingsjuristen op alle beleidsterreinen
Eigenaar	Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
-------------------------------	-------------

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?](#)

[6 Wat is het beste instrument?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 10-1-2019

Doenvermogen

Beschrijving

In april 2017 verscheen het [WRR-rapport 'Weten is nog geen doen: Een realistisch perspectief op redzaamheid'](#). De WRR beveelt hierin onder meer aan om bij voorgenomen beleid en regelgeving vooraf te toetsen of nieuw beleid of regelgeving 'doenlijk' is voor burgers door het uitvoeren van een [doenvermogenstoets](#). Het kabinet heeft in de reactie op het rapport deze aanbeveling overgenomen. Hieronder vind je meer informatie over het begrip doenvermogen, de rol van gedrag in overheidsbeleid, over keuzearchitectuur en over de doenvermogenstoets.

Doenvermogen

Het WRR-rapport maakt onderscheid tussen het denkvermogen en het doenvermogen. Het denkvermogen wordt beïnvloed door cognitieve vaardigheden en intelligentie. Het doenvermogen hangt af van de persoonskenmerken temperament, zelfcontrole en overtuiging van eigen kunnen. Doenvermogen staat dus voor een groot deel los van intelligentie.

Soms doen zich gebeurtenissen voor die de mentale vermogens van burgers onder druk zetten. In periodes van stress, bijvoorbeeld door life-events zoals het verliezen van je baan of een scheiding, kan het doenvermogen onder druk komen te staan, terwijl in deze periodes juist wordt verwacht dat iemand in actie komt (bijvoorbeeld voor het aanvragen van een uitkering).

Bij het voorbereiden van nieuw beleid en regelgeving moet je als beleidsambtenaar of wetgevingsjurist beter bekijken of de regeling 'doenlijk' is voor burgers, zelfs wanneer zij een lastige periode doormaken en hun mentale vermogens zwaar worden belast. In uitvoeringstoetsen moet niet alleen het perspectief van uitvoeringsorganisaties worden betrokken, maar ook het perspectief van de doelgroep(en). Zij moeten de wet niet alleen kennen maar ook 'kunnen'. Kernvraag: gaat het beleid en de regelgeving van de overheid uit van realistische assumpties over de mentale belastbaarheid van de doelgroep?

Gedrag

Gedrag speelt in overheidsbeleid een belangrijke rol. Zie voor meer informatie [Toepassen gedragsinzichten](#). Voor effectief beleid is het van belang te weten hoe burgers reageren op een bepaalde maatregel. Mensen kunnen informatie op twee manieren verwerken, dat wil zeggen op een bewuste manier (rationeel nadenken, voor- en nadelen afwegen) en op een onbewuste manier (intuïtief, snel en spontaan). Het grootste deel van het menselijk handelen komt voort uit het onbewuste. Mensen hebben slechts zeer beperkt ruimte om rationele keuzes te maken. Dit maakt dat je er als beleidsmaker/wetgevingsjurist rekening mee moet houden dat je aanspraak doet op een schaarse capaciteit. Het is dus belangrijk enerzijds een inschatting te maken van het doenvermogen van burgers (maar ook bedrijven) en anderzijds zoveel mogelijk gebruik te maken van de inzichten over gedrag.

Waar men voorheen dacht dat het goed was om mensen veel keuzes aan te bieden, geven nieuwe inzichten aan dat dit kan leiden tot keuzestress, waardoor mensen bijvoorbeeld geen keuze maken, hun keuze uitstellen, of zich laten leiden door de standaardoptie (of default) indien deze aanwezig is. Mensen willen de keuzes op een bewuste manier verwerken, maar hebben slechts een beperkte capaciteit, waardoor mensen het moeilijk vinden om een goede keuze te maken. Deze reactie is vergelijkbaar met de situatie wanneer mentale vermogens onder druk staan. Inactie staat niet gelijk aan onwil, maar mensen raken overweldigd door het aantal keuzes. Door het keuzeaanbod te beperken en/of door in te spelen op de standaardoptie kun je mensen sturen naar een beslissing die hen ondersteunt om actie te ondernemen.

Keuzearchitectuur

De overheid kan inspelen op beperkte niet-cognitieve vermogens van burgers door de keuzearchitectuur aan te passen. Dat kan met behulp van simpele labels, het aanvinken van standaardopties (defaults), opt-outstelsels, "ongewenste" keuzes beperkt mogelijk maken of geschaalde vrijheden (dat wil zeggen, een verplichte basisvoorziening met daarboven vrijheid voor extra opties). Zo worden bijvoorbeeld verleidingen teruggedrongen, zodat mensen niet voortdurend een beroep hoeven te doen op hun zelfcontrole. Het uitgangspunt moet zijn dat als de burger niets doet het nog steeds goed gaat en ongewenste situaties zoveel mogelijk worden voorkomen. Zie voor meer informatie: [Keuzearchitectuur](#).

Toepassing

Doenvermogenstoets

Effectief beleid moet rekening houden met de mentale vermogens van burgers. De WRR beveelt aan om bij voorgenomen beleid en regelgeving vooraf te toetsen of de regeling 'doenlijk' is voor burgers (doenvermogenstoets). Het kabinet heeft deze aanbeveling overgenomen. Hieronder staan enkele suggesties en vragen die hierbij kunnen worden meegenomen. Indien aan de orde moet in de toelichting worden ingegaan op de manier waarop rekening is gehouden met het doenvermogen (is uitgegaan van een realistische inschatting van het doenvermogen en zijn er passende maatregelen getroffen, bijvoorbeeld door bepaalde keuzearchitectuur?).

Inhoud doenvermogenstoets

De volgende inhoudelijke vragen kunnen helpen bij het beoordelen van de kwaliteit van voorgenomen beleid en regelgeving:

- **Onderzoek naar doelgroep:**
 - Is er onderzoek gedaan naar de samenstelling en specifieke eigenschappen van de doelgroep?
- **Mentale belasting:**
 - Welke mentale lasten – zoals het verwerken van informatie, beoordelen van de eigen situatie, in actie komen, deadlines in de gaten houden, bezwaar maken tegen niet-correcte besluiten – brengt de regeling mee voor de burger?
 - Kunnen die lasten omlaag?
 - Is het mogelijk voor burgers om routines te ontwikkelen of wordt er voortdurend oplettendheid gevraagd omdat onderdelen van de regeling regelmatig wijzigen?
 - Vraagt de regeling dat burgers zelf veel in actie komen, of wordt er met een default gewerkt?
 - Hoe eenvoudig is het gemaakt om de regel na te leven? Zijn eventuele barrières die het lastig maken om na te leven weggenomen?
- **Cumulatie van lasten:**
 - Hoe verhoudt de regeling zich tot aanpalende regelingen?
 - Wat is de totale mentale belasting voor burgers die onder de regeling vallen?
 - Is aannemelijk dat er sprake is van samenloop van de regeling met life events, waarvan bekend is dat ze de mentale belastbaarheid van mensen negatief beïnvloeden?
- **Gevolgen van inertie of fouten:**
 - Wat gebeurt er als iemand niet direct in actie komt en bijvoorbeeld de brief niet openmaakt, het formulier niet invult of opstuurt?
 - Leiden kleine fouten direct tot grote gevolgen, of zijn er mogelijkheden van herstel?
 - Kan de burger terugkomen op een beslissing en hoeveel doenvermogen vraagt dit?
 - Is er een hardheidsclausule en hoeveel vraagt die aan doenvermogen?
- **Hulp en vroegsignalering:**
 - Is voorzien in een toegankelijke frontoffice voor wie er zelf niet uitkomt?
 - Is voorzien in vroegsignalering en een actieve benadering van probleemgevallen?

Proces doenvermogenstoets

De volgende acties kunnen helpen bij het voorbereiden en beoordelen van nieuw beleid en regelgeving :

- Voer ex-ante onderzoek uit onder burgers, bijvoorbeeld via testpanels, simulaties of experimenten.
- Zorg daarbij voor betrokkenheid van alle relevante doelgroepen en burgerprofielen.
- Raadpleeg ook andere bronnen, zoals onderzoek of ervaringen met vergelijkbaar beleid en regelgeving, die inzicht geven in de doenlijkheid van het voorgestelde beleid of regelgeving.

Meer informatie

- WRR (2017). [Weten is nog geen doen: Een realistisch perspectief op redzaamheid](#). Rapport nr. 97.
- Kabinetsreactie op dit rapport d.d. 22 januari 2018 ([Kamerstukken II 2017/18, 34775 VI, nr. 88](#))
- Voortgangsbericht kabinetsreactie op Weten is nog geen doen ([Kamerstukken II 2017/18, 34775 VI, nr. 113](#) en [Kamerstukken I 2017/18, 34775, AE](#))
- Beantwoording vragen EK over 'Weten is nog geen doen' ([Kamerstukken I 2018/19, 34755, AQ](#))
- Beantwoording aanvullende vragen EK over 'Weten is nog geen doen' ([Kamerstukken I 2018/19, 34755, AS](#))

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers, wetgevingsjuristen en uitvoerders
Eigenaar	Ministerie van Justitie en Veiligheid

Contact

Neem contact op met [Behavioural Insights Netwerk Nederland \(BIN NL\)](#).

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[2 Wie zijn betrokken?](#)
[3 Wat is het probleem?](#)
[4 Wat is het doel?](#)
[6 Wat is het beste instrument?](#)
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 28-1-2020

Effecten op gendergelijkheid

Beschrijving

Op 18 mei 2018 heeft de Minister van Buitenlandse Zaken (coördinerend minister op de [Sustainable Development Goals \(SDG's\)](#)) toegezegd de effecten van nieuwe beleids-, wets- en regelvoorstellen op het behalen van de SDG's een zichtbaar onderdeel te maken van het IAK ([brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 18 mei 2018 \(Kamerstukken II 2017/18, 26458, nr. 288\)](#)). Daarom is de kwaliteitseis 'Effecten op gendergelijkheid' aan het IAK toegevoegd. Onder gendergelijkheid verstaan we: de situatie waarin alle burgers gelijke rechten, plichten, en kansen hebben/krijgen, ongeacht hun gender. Gendergelijkheid heeft betrekking op juridische gelijkheid en op gelijke toegang tot materiële en niet-materiële hulpbronnen. Dit moet niet verward worden met genderneutraal beleid. Dat is hier niet aan de orde.

Algemeen: wat en waarom

De kwaliteitseis 'Effecten op gendergelijkheid' is bedoeld om de aard en omvang van de gevolgen van voorgenomen beleid en regelgeving voor de gendergelijkheid in Nederland in kaart te brengen. Deze kwaliteitseis is een uitwerking van Duurzaam Ontwikkelingsdoel (SDG) 5. Nederland heeft zich gecommitteerd om zich hier actief voor in te zetten.

Sommige maatregelen zullen overduidelijk effect hebben op de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, terwijl bij andere maatregelen het verband soms minder voor de hand ligt. Het effect hoeft echter niet minder ingrijpend te zijn. Wat vooral van belang is, is dat je goed nadenkt over het genderaspect en dat je niet te snel denkt dat er geen effecten op de gelijkheid tussen vrouwen en mannen zijn. D.m.v. deze kwaliteitseis sta je hierbij stil. Dat wil niet zeggen dat je jouw beleid ook per definitie moet aanpassen. Als je maar bewust bent van de gevolgen. Die gevolgen hoeven niet per se de doorslag te geven, maar moeten wel in de overweging worden betrokken.

Inhoud van de kwaliteitseis 'Effecten op gendergelijkheid'

De kwaliteitseis bestaat uit twee aparte onderdelen. Het eerste onderdeel gaat over de effecten van het voorstel op de gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Deze moet je in kaart brengen en, waar relevant, aangeven hoe negatieve en/of beperkende effecten zijn geminimaliseerd. Indien minimalisatie niet mogelijk is, motiveer je waarom dit het geval is. Het tweede onderdeel ziet op de consultatie van (de vertegenwoordigers van) partijen die door het voorstel geraakt zullen worden.

Niet alle onderdelen hoeven van belang te zijn. Als een onderdeel of vraag niet van toepassing is, motiveer je waarom dat het geval is. Effecten die op het eerste gezicht niet aanwezig lijken te zijn, kunnen op deze manier zich alsnog materialiseren.

Toepassing

Centrale vragen:

Zijn er effecten te voorzien die de gelijkheid tussen vrouwen en mannen beïnvloeden (waarom wel/niet)?

- a. Hoe draagt het beleid of de wet-/regelgeving bij aan de verkleining van de bestaande ongelijkheid tussen vrouwen en mannen? (doorloop het [stroomschema](#) om toe te lichten)
- b. Als punt a niet aan de orde is, is dan gewaarborgd dat de huidige mate van gelijkheid tussen vrouwen en mannen gehandhaafd blijft? (doorloop het [stroomschema](#) om toe te lichten)

Stroomschema

Tip: [Klik op de afbeelding om te vergroten](#)

Meer informatie

- [Sustainable Development Goals \(SDG's\)](#)
- [Concepts and definitions op website European Institute for Gender Equality](#)
- [Vrouwenemancipatie \(gendergelijkheid\) op website Rijksoverheid.nl](#)
- [Stroomschema kwaliteitseis Effecten op gendergelijkheid](#)
10-01-2019 | pdf-document, 36kB | 3 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers en wetgevingsjuristen
Eigenaar	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Contact

Het Ministerie van OCW is coördinerend als het gaat om emancipatiebeleid. Hierbij werkt het Ministerie van OCW samen met vakdepartementen om gendergelijkheid te bevorderen en te behalen. Voor algemene vragen over de kwaliteitseis en voor inhoudelijke vragen kan je contact opnemen met het Ministerie van OCW, directie Emancipatie (SDG5@minocw.nl). De directie denkt daarnaast graag vanaf het begin mee met voorstellen die de gendergelijkheid raken.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Toelichting Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)
---	--

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Effecten op ontwikkelingslanden

Beschrijving

De verplichte kwaliteitseis 'Effecten op ontwikkelingslanden' biedt een handleiding voor beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen waarop te letten bij de introductie van nieuw beleid, wet- of regelgeving en wat te doen indien effecten op ontwikkelingslanden naar verwachting optreden. Het besluit om de kwaliteitseis te introduceren is gecommuniceerd in de brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 18 mei 2018 ([Kamerstukken II 2017/18, 26458, nr. 288](#)). Het IAK is onder meer uitgebreid met de kwaliteitseis 'Effecten op ontwikkelingslanden', omdat Nederland daar een inspanning op moet leveren. Deze inspanningsverplichting komt voort uit de Nederlandse traditie op beleidscoherentie voor ontwikkeling (zie de brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 13 juli 2018 met het actieplan, [Kamerstukken II 2017/18, 33625, nr. 265](#)). Dit houdt in dat het kabinet zich inzet om de negatieve effecten van niet-hulpbeleid op ontwikkelingslanden zoveel mogelijk te verminderen en de positieve effecten ervan zo groot mogelijk te maken. Beleidscoherentie voor ontwikkeling leidt zo tot een meer effectieve ontwikkelingsinspanning. Dit is niet alleen goed voor de

wereld, maar ook goed voor Nederland (zie beleidsnota 'Investeren in Perspectief', [Kamerstukken II 2017/18, 34952, nr. 1](#)). Terwijl effecten op de meest relevante landen van geval tot geval zullen moeten worden vastgesteld, gebruikt deze kwaliteitseis [dezelfde richtlijn als de EU](#), namelijk dat de focus zou moeten liggen op de minst ontwikkelde landen en andere landen die het meest in nood zijn (zie [OESO-DAC lijst](#) voor landen categorieën). Dit betekent overigens niet dat mogelijke gevolgen voor ontwikkelingslanden per sé de doorslag zouden moeten geven, maar wel dat zij moeten worden betrokken in de overwegingen. Dit verbetert de kwaliteit van en het draagvlak voor beleid, wet- en regelgeving. Aangezien het besluit over de kwaliteitseis een onderdeel is van het in lijn brengen van het IAK met de SDG ambities, staat in de uitwerking het SDG-raamwerk centraal (zie ook [Sustainable Development Goals](#), SDG's).

Visuele samenvatting kwaliteitseis

Tip: [Klik op de afbeelding om te vergroten](#)

Toepassing

De gele velden zijn de start- en eindstadia van het proces van het doorlopen van de kwaliteitseis. De kwaliteitseis is opgesteld aan de hand van vier vragen, weergegeven in het blauw. Iedere vraag wordt begeleid door een korte handleiding, weergegeven in het grijs, die helpt bij de beantwoording van de vragen (PDF's, hieronder toegankelijk via doorklikbare links). De groene onderdelen geven de acties/antwoorden weer van de beleidsmedewerker of wetgevingsjurist die de kwaliteitseis doorloopt.

Vraag 1: kan het voorstel effecten hebben op ontwikkelingslanden?

Gewenste antwoord: Ja/Nee. Met een toelichting op [beleidsterreinen](#) waardoor mogelijke effecten kunnen optreden en een inschatting van de grootte (substantieel of juist niet).

Vraag 2: welke effecten (positief of negatief, bedoeld of onbedoeld) heeft het voorstel naar verwachting op ontwikkelingslanden?

Gewenste antwoord: toelichting op mogelijke [effecten](#) op ontwikkelingslanden.

Vraag 3: wie worden mogelijk geraakt door deze effecten?

Gewenste antwoord: toelichting op [groepen](#) die mogelijk geraakt worden.

Vraag 4: zijn beleidsalternatieven of flankerende maatregelen overwogen om negatieve effecten tegen te gaan en positieve effecten te versterken?

Gewenste antwoord: toelichting. Geef hierbij aan in hoeverre consultaties zijn uitgevoerd, en hoe de uitkomsten zijn meegenomen. Zie [wat te doen](#) als effecten op ontwikkelingslanden naar verwachting optreden.

Je begint idealiter zo vroeg mogelijk met het doorlopen van de kwaliteitseis, dat wil zeggen zodra het voornemen voor nieuw beleid, wet of regelgeving vaste vorm krijgt. Dit biedt de beste kans dat de resultaten een serieuze rol spelen in de beleidsafweging en alternatieven worden meegenomen. Verwacht je dat effecten op ontwikkelingslanden niet aanwezig of niet substantieel zijn, dan kun je volstaan met een beantwoording van de eerste vraag. Verwacht je dat effecten substantieel zijn, dan is een meer gedetailleerde beantwoording nodig van alle vragen. Denk hierbij niet alleen aan de beleidsterreinen van hulp, handel en investeringen, maar ook aan beleid dat indirect gevolgen heeft voor ontwikkelingslanden, bijvoorbeeld op het terrein van belastingen en klimaatverandering. Zie voor meer informatie [beleidsterreinen](#) waar Nederlands beleid invloed kan hebben op ontwikkelingslanden. Je kunt externe hulp inschakelen om effecten inzichtelijk te maken en waar mogelijk te kwantificeren (zie [wat te doen](#) als effecten op ontwikkelingslanden mogelijk optreden).

Resultaten van het doorlopen van de kwaliteitseis, dat wil zeggen de beantwoording van de vragen, neem je op in de beleidsbrief of in de memorie of nota van toelichting bij wetgeving, waarna het voorstel achtereenvolgens naar het ambtelijk voorportaal, onderraad of ministerraad en de Tweede en Eerste Kamer gaat. In de aanbiedingsbrief aan het ambtelijk voorportaal en de ministerraad kun je onder het kopje 'Wat zijn de gevolgen?' aangeven hoe, indien aan de orde, je de gevolgen voor ontwikkelingslanden hebt meegenomen (en wat je eraan hebt gedaan om deze, waar relevant en mogelijk, te mitigeren).

Meer informatie

- [Handleiding beleidsterreinen](#)
15-01-2019 | pdf-document, 518 kB | 3 pagina('s)
- [Handleiding effecten](#)
15-01-2019 | pdf-document, 240 kB | 3 pagina('s)

-
- [Handleiding groepen](#)
15-01-2019 | pdf-document, 121 kB | 2 pagina('s)
 - [Handleiding wat te doen](#)
14-01-2019 | pdf-document, 357 kB | 2 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen
Eigenaar	Ministerie van Buitenlandse Zaken

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Toelichting Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)
---	--

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[4 Wat is het doel?](#)
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Grenzen aan Gedogen

Beschrijving

De kabinetsnota 'Grenzen aan Gedogen' beschrijft de randvoorwaarden van het begrip gedogen. Centrale en decentrale overheden die belast zijn met de handhaving krijgen met deze verplichte kwaliteitseis te maken bij de vraag of in een concreet geval handhaven of juist gedogen gewenst is.

De vraag van gedogen speelt met name op het terrein van het bestuursrecht. Het privaatrecht blijft buiten beschouwing, omdat daar het initiatief tot handhaving niet bij de overheid ligt. Daar waar het bestuursrecht overeenkomsten vertoont met het strafrecht worden ook strafrechtelijke relevante aspecten belicht bij de keuze om al dan niet over te gaan tot gedogen.

Toepassing

Deze nota helpt om stapsgewijs duidelijkheid te verschaffen over het begrip gedogen en de diverse verschijningsvormen van gedogen. Na deze analyses wordt antwoord gegeven op de kernvraag of, in welke gevallen, in welke mate en onder welke voorwaarden gedogen aanvaardbaar kan zijn. Ook wordt behandeld welke middelen kunnen worden ingezet om de oorzaken van gedoogpraktijken te voorkomen.

Hoofdelementen

Gelet op het brede karakter van de nota zijn de bevindingen niet uitgewerkt per beleidsterrein, type norm of sanctiemiddel. De onderstaande links verwijzen naar de hoofdelementen van de nota.

1. [Doel en probleemstelling](#)
2. [Naleving en handhaving van wettelijke normen](#)
3. [Evenwichtige rechtshandhaving](#)
4. [Definitie en verschijningsvormen van gedogen](#)
5. [In welke gevallen wordt gedoogd?](#)
6. [Controlevormen](#)
7. [Gedogen in buitenland](#)
8. [Rechtsstatelijk dilemma](#)
9. [Grenzen aan gedogen](#)

Meer informatie

- [Grenzen aan gedogen](#)
31-10-1996 | pdf-document 2,8 Mb | 44 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Alle actoren op het gebied van het bestuursrecht en dan met name de centrale overheid en het decentrale bestuur.
Eigenaar	Ministerie van Justitie en Veiligheid

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Toelichting Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)
---	--

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
6 Wat is het beste instrument?

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

'Het proberen waard' Eindrapport van het Interdepartementaal Wetgevingsberaad inzake experimenteerbepalingen.

Beschrijving

Het eindrapport 'Het proberen waard' bevat een kader met voorwaarden waaraan experimenteerbepalingen die zijn neergelegd in wetgeving moeten voldoen. Het is samengesteld door het [Interdepartementaal Wetgevingsberaad](#) (IWB).

Soms kan het handig zijn om proefondervindelijk vast te stellen of een bepaald instrument een bijdrage kan leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem. Een regeling met een experimenteel karakter (en dus van tijdelijke duur) kan hierin voorzien.

Toepassing

Dit rapport is van belang voor beleidsmakers en wetgevers die bij de totstandkoming van nieuw beleid en regelgeving nadenken over het opstellen van experimenteerbepalingen. De genoemde voorwaarden in het rapport zijn daarbij toepasbaar op alle beleidsterreinen.

Het kader geeft indicaties aan beleidsmakers en wetgevingsjuristen wanneer het al dan niet zinvol is om experimenteerbepalingen op te nemen in een regeling. Daarnaast stelt het kader de inhoudelijke vereisten waaraan experimenteerbepalingen dienen te voldoen indien voor dit instrument wordt gekozen.

Op [pagina 28](#) van het rapport vindt u de criteria voor experimenteerbepalingen.

Meer informatie

- ['Het proberen waard' Eindrapport van het Interdepartementaal wetgevingsberaad inzake experimenteerbepalingen](#)
4 augustus 2000 | pdf-document, 77 kB | 38 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers en wetgevingsjuristen op alle beleidsterreinen
Eigenaar	Ministerie van Justitie en Veiligheid

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Toelichting
Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
6 Wat is het beste instrument?

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Kabinetsstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van overheidsbeleid

Beschrijving

Het kabinetsstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van overheidsbeleid geeft een kader voor het gebruik van conformiteitsbeoordeling als beleidsinstrument. Het standpunt bevat een beschrijving van conformiteitsbeoordeling, private zelfregulering door middel van certificeren, testen, keuren en inspecteren, en aandachtspunten en randvoorwaarden voor de toepassing ervan. Ook wordt uitgelegd hoe accreditatie zich verhoudt tot conformiteitsbeoordeling.

Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen krijgen te maken met dit kabinetsstandpunt bij de vraag of conformiteitsbeoordeling, vaak in de vorm van certificatie, een geschikt instrument is voor het vastleggen van de publieke of private verantwoordelijkheden en het vormgeven van overheidsbeleid.

Toepassing

Het kabinetsstandpunt legt uit wanneer en op welke manieren conformiteitsbeoordeling een rol kan spelen in overheidsbeleid. Na het doornemen van de verschillende mogelijkheden en de voorwaarden waaronder hiervan gebruik kan worden gemaakt, kan een weloverwogen besluit worden genomen om al dan niet gebruik te maken van dit instrument.

Onderstaande links verwijzen direct naar de betreffende pagina in het rapport 'Het gebruik van conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het overheidsbeleid' van de Interdepartementale commissie conformiteitsbeoordeling en normalisatie dat aan het kabinetsstandpunt ten grondslag ligt ([bijlage bij Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6](#)).

1. Het bevorderen van publieke doelen met conformiteitsbeoordeling zonder dat er een relatie is met regelgeving ([Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6, p. 17](#))
2. Bij het overheidstoezicht rekening houden met op vrijwillige basis uitgevoerde conformiteitsbeoordeling ([Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6, p. 20](#))
3. Conformiteitsbeoordeling opgenomen in regelgeving ([Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6, p. 23](#))

Meer informatie

- Brief van de Minister van Economische Zaken van 19 september 2016 ([Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6](#))
- Interdepartementale commissie conformiteitsbeoordeling en normalisatie, 'Het gebruik van conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het overheidsbeleid' ([bijlage bij Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6](#))
- Schematische weergave van het systeem van conformiteitsbeoordeling ([bijlage bij Kamerstukken II 2015/16, 29304, nr. 6](#))
- [Factsheet 'Accreditatie en certificatie'](#)
27 oktober 2016 ?PDF-document, 178 kB | 5 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk
Voor wie

Toelichting
Alle ministeries die bij de uitvoering van beleid overwegen gebruik te maken van conformiteitsbeoordeling (private zelfregulering door middel van certificeren, testen, keuren en inspecteren)

Eigenaar

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties	Toelichting
EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)	Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen

[6 Wat is het beste instrument?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 16-7-2019

Maat houden: doorberekenen van toelatings- en handhavingskosten

Beschrijving

In dit rapport wordt ingegaan op de vraag of en zo ja onder welke voorwaarden toelatings- en handhavingskosten mogen worden doorberekend aan de burger.

Toepassing

Toetsingskader voor de doorberekening van toelatings- en handhavingskosten aan particulieren genoemd in [Ar 5.56](#).

Meer informatie

- [Rapport maat houden 2014 doorberekening van handhavingskosten](#)
mei 2014 | pdf-document, 3 MB | 45 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers en wetgevingsjuristen op alle beleidsterreinen
Eigenaar	Ministerie van Justitie en Veiligheid

Toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Toelichting Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)
---	--

Relevante IAK vragen

Relevante IAK vragen

6 Wat is het beste instrument?

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Milieueffectentoets (MET)

De Milieueffectentoets (MET) toetst (de gevolgen van) een ontwerp-regelgeving ten aanzien van de volgende milieueffecten:

- het energiegebruik;
- de mobiliteit;
- het verbruik en beheer van de voorraden van grondstoffen;

-
- afvalstromen;
 - emissies naar de lucht;
 - emissies naar de bodem;
 - emissies naar het oppervlaktewater;
 - de beschikbare fysieke ruimte.

Meer informatie

- [Handleiding milieueffecttoets](#)
april 2003 ? pdf-document, 54 kB ? 11 pagina's

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[7. Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 16-10-2019

MKB-toets

Beschrijving

Als bij de start van het wet- of regelgevingsproces al verwacht kan worden dat er (mogelijk) substantiële regeldrukeffecten voor het MKB zullen optreden, dan is de MKB-toets verplicht. Onder MKB wordt begrepen alle ZZP'ers en alle ondernemingen met minder dan 250 werknemers. Door de consultatie van ondernemers in het kader van de MKB-toets wordt de werkbaarheid en haalbaarheid van het wet- of regelgevingsvoornemen in beeld gebracht en worden gekeken wat dit betekent voor de regeldruk (zie ook hieronder) van deze bedrijven.

Het kabinet heeft op 18 april 2019 besloten om de MKB-toets in te voeren (brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat van 18 april 2019 ([Kamerstukken II 2018/19, 32637, nr. 360](#)). Met de invoering van de MKB-toets is uitvoering gegeven aan het regeerakkoord 2017-2021 'Vertrouwen in de toekomst' ([bijlage bij Kamerstukken II 2017/18, 34700, nr. 34](#)). De regering was opgeroepen tot het invoeren van een MKB-toets in verschillende moties (de motie Monasch c.s. ([Kamerstukken II 2016/17, 34550-XIII, nr. 31](#)), de motie Graus ([Kamerstukken II 2016/17, 34550-XIII, nr. 37](#)), de motie Roemer/Van der Staaij ([Kamerstukken II 2017/18, 34775, nr. 43](#)) en de motie Wörsdörfer c.s. ([Kamerstukken II 2018/19, 35000-XIII, nr. 19](#)).

Toepassing

- Zie voor gedetailleerde informatie over de toepassing, de procedure en de randvoorwaarden van de MKB-toets de [Handreiking MKB-toets](#).
- De MKB-toets heeft in de praktijk de vorm van een panelgesprek met individuele MKB-ondernemers, waarbij met name kleine bedrijven worden uitgenodigd. Vooraf ontvangen zij informatie met een beschrijving van o.a. het maatschappelijke probleem en de oplossingsrichting.
- Het panel wordt geconsulteerd in de voorbereidingsfase van nieuwe wet- of regelgeving.
- De MKB-toets wordt alleen toegepast als er sprake is van substantiële regeldrukgevolgen voor het MKB (zie voor de criteria ook de [Handreiking MKB-toets](#)). Als dit het geval is en een departement desondanks de toets niet uitvoert, dan zal zij dit moeten motiveren in de toelichting (bijv. omdat het om zeer vertrouwelijke concept regelgeving gaat).

Meer informatie

- Brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat van 18 april 2019 ([Kamerstukken II 2018/19, 32637, nr. 360](#))
- Brief van de Minister van Economische Zaken van 14 februari 2017 ([Kamerstukken II PM, 31311, nr. 179](#))
- Motie Monasch c.s. ([Kamerstukken II 2016/17, 34550-XIII, nr. 31](#))
- Motie Graus ([Kamerstukken II 2016/17, 34550-XIII, nr. 37](#))
- Motie Roemer/Van der Staaij ([Kamerstukken II 2017/18, 34775, nr. 43](#))
- Motie Wörsdörfer c.s. ([Kamerstukken II 2018/19, 35000-XIII, nr. 19](#))

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
---------	-------------

Voor wie
Eigenaar

Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[EZK bedrijfseffecten \(inclusief regeldrukeffecten\)](#)

Toelichting

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[2 Wie zijn betrokken?](#)
[6 Wat is het beste instrument?](#)
[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 13-8-2019

Privacy Impact Assessment Beschrijving

Een Privacy Impact Assessment (PIA of Gegevensbeschermings-effectbeoordeling c.q. GEB) is een middel dat de overheid en het bedrijfsleven ondersteunt bij het beoordelen van nieuwe technologie, informatiesystemen, programma's, beleid en wetsvoorstellen op het voldoen aan privacy vereisten.

Wanneer je beleid beoogt waarin persoonsgegevens worden gevraagd, verstrekt, bewerkt of uitgewisseld, ben je volgens de [Motie Franken c.s.](#) verplicht om uitdrukkelijk aandacht te besteden aan de vraag of deze beperkingen op het grondrecht tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer gerechtvaardigd zijn. Het helpt de overheid te anticiperen op reacties vanuit de samenleving op de mogelijke impact op de privacy van een voornemen. Een Privacy Impact Assessment is hiervoor het meest geëigende instrument.

Verder dien je de voorgenomen regelgeving aan de [Autoriteit Persoonsgegevens](#) voor te leggen voor advies (zie artikel 36, vierde lid, van de [Algemene verordening gegevensbescherming](#)).

Toepassing

In de [Algemene verordening gegevensbescherming](#) is vastgelegd welke ruimte je hebt bij het verzamelen en verwerken van persoonsgegevens. Voor de beantwoording op de vraag of de beperkingen op het grondrecht tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer gerechtvaardigd zijn, dient de voorgenomen regelgeving te worden getoetst aan onderstaande criteria.

1. De noodzaak, effectiviteit en hanteerbaarheid van de maatregel.
2. De proportionaliteit: de inbreuk mag niet groter zijn dan strikt noodzakelijk is.
3. De resultaten van een Privacy Impact Assessment, zodat vooraf is onderzocht welke risico's de maatregel met zich meebrengt. Voor de Rijksoverheid is bijgaand model (zie 'Meer informatie') voor gegevensbeschermingseffectbeoordelingen vastgesteld.
4. De mogelijkheid van een effectief toezicht en controle op de uitvoering van de maatregel, te realiseren door onder meer audits door de onafhankelijke toezichthouder.
5. Beperking van de geldigheidsduur door een horizonbepaling of in ieder geval een evaluatiebepaling.

Meer informatie

- [Brochure Model gegevensbeschermingseffectbeoordeling rijksdienst \(PIA\)](#)
1 september 2017 | pdf-document, 265 kB | 42 pagina('s)
- [Model gegevensbeschermingseffectbeoordeling Rijksdienst \(PIA\)](#)
- [Invulmodel PIA Rijksoverheid](#)
21 februari 2018 | Dotm-document, 438 kB | 12 pagina('s)
- Kamerbrief Privacy Impact Assessment ([Kamerstukken II 2017/18, 26643, nr. 490](#))
- Motie Franken c.s. ([Kamerstukken I 2010/11, 31051, D](#))

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Wetgevingsjuristen binnen rijksoverheid
Eigenaar	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Justitie en Veiligheid

Contact

Neem voor meer informatie contact op met:

- **m.b.t. PIA**
Aydogdu, (Ahu)
Ahu.Aydogdu@rijksoverheid.nl
06 15 22 65 72

Wijers, (Martine)
Martine.Wijers@minbzk.nl
06 50 03 58 03

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[BZK grondwet](#)
[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Toelichting
Indien er een [grondrecht](#) in het geding is.
Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[6 Wat is het beste instrument?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Uitgangspunten bij de keuze van een sanctiestelsel

Beschrijving

Hieronder wordt uitgelegd dat in wetgeving de keuze voor een sanctiestelsel (strafrecht, bestuursrecht of een duaal stelsel) moet worden onderbouwd aan de hand van een aantal factoren. Zie ook de instrumentenpagina [Keuze sanctiestelsel: relevante factoren](#) voor een overzicht van de relevante factoren.

In de afgelopen jaren zijn bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving steeds meer naar elkaar toegegroeid. Dit maakt het kiezen tussen sanctiestelsels – het strafrecht (open context) of bestuursrecht (gesloten context) – niet gemakkelijker. Tot het Nader rapport bestuurlijke boetestelsels ([Strct. 2018. 31269](#)) was de context van de norm bepalend voor de keuze voor een sanctiestelsel. In dit nader rapport is de bepaling van de keuze door de aanwezigheid van een open of besloten context van een norm losgelaten. In plaats daarvan moet de keuze voor bestuursrechtelijke dan wel strafrechtelijke handhaving worden gemotiveerd aan de hand van alle relevante factoren. Er is hierbij sprake van een accentverschuiving: bij de keuze voor een handavingsstelsel blijven dezelfde elementen van belang die eerder grotendeels in het open/besloten contextcriterium besloten lagen, maar de wijze waarop de keuze wordt onderbouwd, is veranderd. In de toelichting zal een expliciete afweging van de relevante factoren moeten worden opgenomen.

Achtergrond

Op 13 juli 2015 stelde de Afdeling advisering van de Raad van State een ongevraagd advies vast over de verhouding tussen bestuurlijke boetes en strafrechtelijke boetes en het daarbij gevoerde wetgevings- en handavingsbeleid, Ongevraagd advies inzake sanctiestelsels ([Strct. 2015. 30280](#)). De RvS was van oordeel dat de huidige keuzecriteria (open/besloten context) voor strafrechtelijke dan wel bestuursrechtelijke handhaving onvoldoende onderscheidend zijn.

Op 26 april 2018 heeft de Minister van Justitie en Veiligheid als reactie op dit advies een nader rapport vastgesteld, dat ook aan

beide Kamers is gezonden (nader rapport bestuurlijke boetestelsels, [Stcrt. 2018. 31269](#)). Het Nader rapport is aangevuld met twee brieven: aan de Eerste Kamer (brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 23 november 2018, [Kamerstukken I 2018/19. 35000-VI. C](#)) en aan de Tweede Kamer (brief van de Minister voor Rechtsbescherming en de Minister van Justitie en Veiligheid van 18 april 2019, [Kamerstukken II 2018/2019. 29279. nr. 503](#)).

In het nader rapport wordt benadrukt dat de keuze voor een sanctiestelsel een behoorlijke en grondige motivering in de toelichting vereist. Indien gekozen wordt voor een stelsel met een bestuurlijke boete, dan moet in beginsel steeds worden aangesloten aan de boetemaxima van [artikel 23 van het Wetboek van Strafrecht](#). Worden hogere boetes wenselijk geacht, dan moet die keuze op objectieve factoren berusten. Wordt gekozen voor een stelsel van duale handhaving (waarin strafrechtelijke én bestuursrechtelijke handhaving naast elkaar staan), dan mag de bestuurlijke boete in beginsel niet hoger zijn dan de maximale strafrechtelijke boete. Ook moet er afstemming tussen het OM en de betrokken bestuursrechtelijk handhavingdienst plaatsvinden over het rekwireerbeleid en het bestuurlijk handhavingbeleid.

Omdat de uitwerking van het nader rapport wetgeving vergt, en er bovendien nog nader onderzoek in het vooruitzicht is gesteld, zijn de ontwikkelingen op dit terrein nog niet afgerond.

Factoren

Bij de keuze voor een sanctiestelsel dient rekening te worden gehouden met verschillende factoren. Er zijn zowel algemene factoren als specifieke factoren die gelden voor respectievelijk bestuursrechtelijke dan wel strafrechtelijke handhaving. Gedacht kan worden aan de aard van de overtreding, de aard en zwaarte van de voorgenoemde sanctie en de noodzaak voor de inzet van opsporingsbevoegdheden en strafvorderlijke dwangmiddelen. Zie de instrumentenpagina [Keuze sanctiestelsel: relevante factoren](#) voor een overzicht van de relevante factoren.

Meer informatie

- Nader rapport bestuurlijke boetestelsels, [Stcrt. 2018. 31269](#)
- Ongevraagd advies Afdeling advisering van de Raad van State inzake sanctiestelsels, [Stcrt. 2015. 30280](#)
- Brief van de Minister voor Rechtsbescherming en de Minister van Justitie en Veiligheid van 18 april 2019, [Kamerstukken II 2018/2019. 29279. nr. 503](#)
- Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 23 november 2018, [Kamerstukken I 2018/19. 35000-VI. C](#)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmedewerkers en wetgevingsjuristen op alle beleidsterreinen
Eigenaar	Ministerie van Justitie en Veiligheid

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Toelichting Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)
---	--

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
[6 Wat is het beste instrument?](#)

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Beschrijving

Wetten en regelingen moeten werkbaar zijn voor ieder die ermee te maken heeft. Voor de burgers en bedrijven die zich aan de regels moeten houden en ook voor de organisaties binnen de overheid die de regels moeten uitvoeren en handhaven. Het meenemen en beoordelen van de effecten voor de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid vindt op verschillende momenten plaats.

Uitvoeringsanalyse

Wanneer je beleid of wetgeving maakt waarin organisaties of instanties mogelijk een rol of verplichting krijgen bij de uitvoering of de handhaving, is het voor de inrichting en onderbouwing van je voorstel verstandig om vroeg in het proces informatie te verzamelen over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid ervan. Dit kan door het doen van een [uitvoeringsanalyse](#).

Uitvoeringstoets

Zodra het beleid of regelgevingsvoorstel in concept gereed is en er sprake is van substantiële (neven)effecten voor uitvoerende en handhavende instanties, moet je deze instanties om een oordeel vragen over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van het voorstel (= uitvoeringstoets, ook wel aangeduid als uitvoerbaarheidstoets of vergelijkbare termen). Dit vindt plaats op het moment dat je beleid of regelgevingsvoorstel in concept gereed is, voorafgaande aan de ministerraadbehandeling. De [Handleiding uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#) bevat de vragen en aspecten die hierbij aan de orde kunnen komen.

De informatie over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid moet, waar mogelijk, kwantitatieve en kwalitatieve gegevens bevatten over beoogde effecten en neveneffecten van de regelgeving voor uitvoerende en handhavende instanties. Dit kunnen de eigen instanties zijn van het ministerie dat eerstverantwoordelijk is voor de regeling, maar ook politie, Openbaar Ministerie (OM) en rechterlijke macht. Daarnaast moet deze informatie een inschatting over het [doenvermogen](#) van de doelgroep bevatten.

In verband met de eventuele afstemming die (mogelijk) nodig is met de Raad voor de rechtspraak in verband met beslag op het gerechtelijk apparaat, de Raad voor de rechtsbijstand, het OM en uitvoeringsinstanties, moet Justitie en Veiligheid al vroeg in het beleidsproces geïnformeerd worden over een dergelijk voorstel.

Toepassing

Het departement dat het beleid of regelgeving opstelt, maakt de gevolgen voor uitvoering en handhaving op deze terreinen inzichtelijk in de toelichting bij het voorstel. Voorgenomen regelgeving wordt voorafgaande aan de behandeling in voorportaal, onderraad en ministerraad getoetst door de [Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid \(JZW\)](#) van het ministerie van Justitie en Veiligheid in de [JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#). Wanneer de voorgenomen regelgeving substantiële gevolgen heeft voor uitvoering en handhaving zal bij de toetsing worden nagegaan of het voorstel een goede en afdoende toelichting bevat op de aspecten uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid.

Meer informatie

- [Handleiding uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)
28 juni 2018? pdf-document, 418 kB | 17 pagina('s)

Kenmerken

Kenmerk	Toelichting
Voor wie	Beleidsmakers en wetgevingsjuristen op alle beleidsterreinen
Eigenaar	Ministerie van Justitie en Veiligheid

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	Toelichting Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)
---	--

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
2 Wie zijn betrokken?
6 Wat is het beste instrument?
7 Wat zijn de gevolgen?

[Naar overzicht verplichte kwaliteitseisen](#)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Toetsingsinstanties

Voorstellen voor beleid en regelgeving van de rijksoverheid moeten antwoord geven op de 7 hoofdvragen van het IAK en voldoen aan de verplichte kwaliteitseisen. Dit is primair de verantwoordelijkheid van de ministeries die de voorstellen voorbereiden.

Voor een aantal verplichte kwaliteitseisen zijn er binnen de rijksoverheid toetsingsinstanties die, voorafgaand aan bespreking in de ministerraad, toetsen of voorstellen voldoen aan de gestelde eisen. Niet alle verplichte kwaliteitseisen hebben een eigen toetsingsinstantie.

Overzicht huidige toetsingsinstanties

In onderstaand overzicht staan de huidige toetsingsinstanties binnen de Rijksoverheid met de vermelding naar welke IAK-vragen ze kijken. Klik op de betreffende toetsingsinstantie voor meer informatie.

Overzicht huidige toetsingsinstanties

Toetsingsinst antie	Relevante IAK-vragen						
BZK administratieve lasten		2			5	6	7
BZK grondwet				4	5	6	7
BZK interbestuurlijk		2				6	7
EZK bedrijfs effecten (inclusief regeldrukeffecten)		2		4	5	6	7
FIN subsidies						6	
JenV rijksbrede wetgevingstoetsing	1	2	3	4	5	6	7

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

BZK administratieve lasten

BZK grondwet

Afstemming met de toetsingsinstantie BZK grondwet is vereist wanneer je beleid of regelgeving voorbereidt waarbij een grondrecht in het geding is. Bijvoorbeeld:

- wanneer de privacy in het geding is;
- je de toegang tot de rechter reguleert;
- je bestaande aanspraken beperkt.

In je voorstel dien je tot uitdrukking te brengen hoe het voorstel zich verhoudt tot grondrechten.

Beleidsvoorbereiding

In je beleidsvoorbereiding besteed je aandacht aan de aansluiting van je voorstellen op de grondwet en hoger recht. De CZW checklist toetsing wetgeving kan hierbij behulpzaam zijn.

- [CZW checklist toetsing wetgeving](#)
december 2012 ? pdf-document, 49 kB, 3 pagina('s)

De rol van BZK grondwet staat beschreven in de Aanwijzingen voor de regelgeving:

- [Ar 7.1-7.6 Voorbereiding en behandeling in de ministerraad](#)

Procedure

BZK grondwet beoordeelt je voorstel in het stadium van behandeling in het ambtelijk voorportaal, onderraad en ministerraad. Om er zeker van te zijn dat je voorstel goed aansluit bij de grondwet en hoger recht kan je het al eerder afstemmen met BZK.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Privacy Impact Assessment	Ondersteunt overheid en bedrijfsleven bij beoordelen van nieuwe technologie, informatiesystemen, programma's, beleid en wetsvoorstellen op het voldoen aan privacy vereisten.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
4 Wat is het doel?
5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?
6 Wat is het beste instrument?
7 Wat zijn de gevolgen?

Laatst gewijzigd op: 15-2-2018

BZK interbestuurlijk

Wanneer nieuw of aangepast beleid of regelgeving gevolgen heeft voor decentrale overheden, kijkt de toetsingsinstantie [BZK interbestuurlijk](#) naar de manier waarop de betrokkenheid van en/of gevolgen voor de decentrale overheden zijn vormgegeven en toegelicht.

Beleidsvoorbereiding

Voor een goede beleidsvoorbereiding ga je na of je op een passende manier de verhouding Rijk-decentrale overheid hebt vormgegeven. Denk daarbij aan de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, het financieel management en het informatiearrangement. Het [Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#) (juli 2007 ? pdf-document, 180 kB ? 3 pagina's) biedt normen en toetspunten om de interbestuurlijke verhoudingen te beoordelen. Zorg ervoor dat je dit kader langsloopt en goed nagaat of je beoogde beleid daarbinnen past. Stem je keuze zo nodig met [BZK interbestuurlijk](#) af.

Procedure

Bij behandeling van je stuk in het ambtelijk voorportaal, de onderraad en de ministerraad zal BZK bekijken of je voldoende aandacht hebt besteed aan de effecten van het voorstel voor decentrale overheden en de wijze waarop decentrale overheden betrokken zijn bij de vormgeving van het voorstel.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
--------------------------------------	-------------

[Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#)

Normen en toetspunten voor de kwaliteit van de interbestuurlijke verhoudingen bij beleid met een rol voor o.a. provincies en gemeenten.

Relevante IAK vragen

Relevante IAK vragen

[2 Wie zijn betrokken?](#)

[6 Wat is het beste instrument?](#)

[7 Wat zijn de gevolgen?](#)

Laatst gewijzigd op: 4-6-2019

EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten)

De toetsingsinstantie EZK bedrijfseffecten (inclusief regeldrukeffecten) controleert in de aanloop naar de behandeling van wetsvoorstellen en algemene maatregelen van bestuur in ambtelijke voorportalen en onderraden – ter voorbereiding op behandeling in de ministerraad – of zo nodig de MKB-toets en Bedrijfseffectentoets is uitgevoerd en ATR is betrokken. Voor vragen hierover kun je contact opnemen met je departementale regeldrukcoördinator of de contactpersonen bij het Ministerie van EZK (zie onder Contact). Bij de controle wordt gelet op de volgende punten:

1. Is de MKB-toets gedaan bij de voorbereiding van het voorstel en welke invloed heeft deze toets gehad op het voorstel (zie de verplichte kwaliteitseis [MKB-toets](#))? In het geval deze toets ondanks substantiële regeldrukeffecten niet heeft plaatsgevonden, is in de toelichting gemotiveerd waarom hiervan is afgezien (comply or explain).
2. Zijn de regeldrukeffecten voor het bedrijfsleven in de toelichting adequaat kwantitatief in beeld gebracht en blijkt uit de toelichting dat eventuele negatieve gevolgen zo beperkt mogelijk zijn gehouden?
Alleen voor zover dit relevant is voor het betreffende voorstel, zijn de gevolgen voor de innovatie door bedrijven en de markteffecten voor bedrijven, die (naast de MKB-toets en de effecten voor de regeldruk) ook deel uitmaken van de BET-toets, afdoende in beeld gebracht? Zie ook onderdeel [7.2 Gevolgen voor bedrijven](#).
3. Is het [Adviescollege toetsing regeldruk \(ATR\)](#) om advies gevraagd, wordt het advies in de toelichting besproken en wordt daarbij in voldoende mate rekening gehouden met dat advies?

Adviescollege toetsing regeldruk

Het [Adviescollege toetsing regeldruk \(ATR\)](#) is per 1 juni 2017 van start gegaan als opvolger van Actal. ATR heeft als kerntaak het adviseren over en toetsen van voorgenomen wet- en regelgeving in een zo vroeg mogelijke fase van het proces. Daarnaast kan ATR ook adviseren over bestaande wet- en regelgeving, aan parlement en medeoverheden, en over beleidsregels en overige regels van organisaties die zijn belast met uitvoering of handhaving van wet- en regelgeving.

Zoals uit het Instellingsbesluit Adviescollege toetsing regeldruk ([Stcrt. 2017, 29814](#)) blijkt worden alle voorgenomen wetten en ontwerp-amvb's en ministeriële regelingen in principe aan ATR voorgelegd ter beoordeling of "de gevolgen voor de regeldruk naar verwachting omvangrijk zijn". Indien ATR van oordeel is dat die gevolgen omvangrijk zijn, kan het besluiten om tot een formeel advies over te gaan. In situaties waarin er duidelijk geen of slechts zeer geringe regeldruk is, kan ATR besluiten om een verkorte procedure met ambtelijke afhandeling toe te passen. Op basis van werkafspraken met ATR hoeven daarnaast bepaalde ministeriële regelingen niet te worden voorgelegd. Je regeldrukcoördinator kan hierbij adviseren. Bovendien is bepaald dat de formele toets van ATR eerder in het proces zal plaatsvinden, namelijk voor of tijdens de (internet)consultatie. Het voorstel moet daarbij zijn voorzien van een zo compleet mogelijke analyse van de kwantitatieve en kwalitatieve regeldrukeffecten. Tevens is bepaald dat, indien na de formele toetsing nog wijzigingen worden doorgevoerd in de ontwerp-wet- of regelgeving waarvan aanmerkelijke consequenties worden verwacht voor de regeldrukeffecten, ATR vóór de besluitvorming in de ministerraad een aanvullende zienswijze kan geven.

Naast de toetsingstaak heeft ATR ook expliciet een rol om departementen te ondersteunen bij het in kaart brengen en analyseren van mogelijke regeldrukgevolgen. Dit gaat om ambtelijke ondersteuning bijvoorbeeld voor de analyse van regeldrukeffecten of de afweging van alternatieven tijdens de beleidsvormende fase van het wet- of regelgevingsproces.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten	Gaan in op de mogelijkheden voor organisaties binnen de rijksdienst om marktactiviteiten te verrichten.
Bedrijfseffectentoets (inclusief regeldrukeffecten)	Geeft aan hoe je de effecten van voorgenomen regelgeving op bedrijven in kaart brengt, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.
Kabinetsstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van overheidsbeleid	Beleidskader voor nieuwe certificatieregelingen of te vernieuwen regelingen waar een publiek belang aan de orde is.
Handboek meting regeldrukkosten	Deze handleiding geeft aan hoe je de regeldrukkosten van voorgenomen regelgeving voor bedrijven en burgers meet, beschrijft, voorkomt of zo beperkt mogelijk houdt.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
2 Wie zijn betrokken?
4 Wat is het doel?
5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?
6 Wat is het beste instrument?
7 Wat zijn de gevolgen?

Laatst gewijzigd op: 13-8-2019

FIN subsidies

De [Aanwijzingen voor subsidieverstrekking](#) uniformeren en vereenvoudigen de regels voor de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies in een rijksbreed bindend kader. De aanwijzingen betreffen zowel de regelingen op grond waarvan subsidies worden verstrekt (en voor de daarop gebaseerde beschikkingen), als het financieel beheer en de uitvoering van verstrekte subsidies. Daarnaast gelden de aanwijzingen voor de totstandkoming en de inhoud van afzonderlijke subsidiebeschikkingen in geval een wettelijk voorschrift inzake het verstrekken van de subsidie ontbreekt. Onder regelingen vallen in dit kader, conform de betekenis die daaraan wordt toegekend op grond van de [Aanwijzingen voor de regelgeving](#):

1. alle algemeen verbindende voorschriften inzake de subsidieverstrekking (wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen);
2. beleidsregels en interne regels die betrekking hebben op de subsidieverstrekking.

Beleidsvoorbereiding

De aanwijzingen voor subsidieverstrekking omvatten de regels die gelden bij de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies. Door het nalopen van de aanwijzingen kun je helder in kaart brengen aan welke voorwaarde een bepaalde subsidieverstrekking moet voldoen.

Procedure

FIN subsidies beoordeelt je voorstel in het stadium van behandeling in het ambtelijk voorportaal, onderraad en ministerraad. Om er zeker van te zijn dat je voorstel conform de aanwijzingen is opgesteld, is het aan te bevelen het voorstel al eerder af te stemmen met FIN subsidies. Dit is in ieder geval nodig in geval van een voorgenomen afwijking van de Aanwijzingen voor subsidieverstrekking.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting

[Aanwijzingen voor subsidieverstrekking](#)

Rijksbreed bindend kader voor de uitvoering en de verantwoording van alle rijkssubsidies en subsidies van ZBO's.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen

[6 Wat is het beste instrument?](#)

Laatst gewijzigd op: 17-4-2019

JenV rijksbrede wetgevingstoetsing

Als je een voorstel voor een wet of een algemene maatregel van bestuur (amvb) maakt moet je dit voorstel, voordat je het voorlegt aan het ambtelijk voorportaal en de ministerraad, laten toetsen in het kader van de JenV rijksbrede wetgevingstoetsing. Deze toets wordt uitgevoerd door de [Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid \(JZW\)](#) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Bij de JenV rijksbrede wetgevingstoetsing wordt getoetst aan de kwaliteitseisen voor wetgeving, zoals verwoord in de nota Zicht op wetgeving, de Aanwijzingen voor de regelgeving en alle in het IAK opgenomen eisen betrokken. Ook bekijkt JZW of er voldoende afstemming plaats heeft gevonden met JenV over onder meer de effecten van je voorstel voor uitvoerende en handhavende instanties en de verhouding van je voorstel tot JenV-wetgeving.

JZW controleert ook of afstemming met het OM, Raad voor de rechtspraak en Raad voor de rechtsbijstand heeft plaatsgevonden en is weergegeven in de toelichting. Op het aanbiedingsformulier voor de ministerraad wordt vermeld of JZW al dan niet akkoord is gegaan met het voorstel. Als JZW niet akkoord gaat, kan er ook een wetgevingsrapport worden opgesteld door JZW dat door het aanleverende ministerie wordt meegezonden met de stukken t.b.v. de ministerraad.

Beleidsvoorbereiding

Geef antwoord op de 7 IAK-vragen en houd je daarbij aan de eisen die de [Aanwijzingen voor de regelgeving](#) stellen. Heb je in je beleid te maken met een uitvoeringsinstantie? Betrek deze dan in je beleidsfase en voer [Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#) uit. JZW controleert de verwerking van deze informatie in je wetsvoorstel. Om een goed beeld te krijgen van de uitvoeringsaspecten tijdens de voorbereiding van een voorstel gebruik je een [uitvoeringsanalyse](#).

A-, B- en C-dossiers

Sinds 2009 wordt de wetgevingstoets selectief uitgevoerd. Dit houdt in dat bepaalde dossiers marginaal getoetst worden. Tegelijkertijd is de wetgevingstoetsing bij andere dossiers intensiever door een vroegtijdige betrokkenheid vanuit de JenV rijksbrede wetgevingstoetsing. Hieronder staat welke criteria hiervoor gelden en welke procedure daarbij wordt gehanteerd.

Departementen en JenV-wetgevingssectoren geven bij aanlevering van hun dossier in het toetsloket aan of sprake is van een A-, B- of C-dossier. Bij verschil van inzicht hierover met JZW vindt nader overleg plaats. Om te voorkomen dat in een laat stadium, bijvoorbeeld pas bij behandeling in het ambtelijk voorportaal, problemen ontstaan over een dossier is het, bij twijfel over de vraag of sprake is van een A-dossier, verstandig om al in een eerder stadium aan JZW te melden dat sprake is van een A-dossier, zodat bij verschil van mening vroegtijdig overleg kan plaatsvinden.

Procedure bij dossiers

Cat.	Omschrijving type dossier	Procedure
A	Dossiers die volgens het departement zuiver technisch of minder zwaarwegend van aard zijn. Kenmerken: ontbreken van beleidsmatige keuzes, geringe gevolgen voor de handhaving of de uitvoering, geringe lasten voor burgers en bedrijven. Bijvoorbeeld: reparatiewetgeving, een veegwet;	Het departement geeft aan welke categorie een dossier heeft, bij voorkeur in een vroegtijdig stadium van het wetgevingstraject. Bij verschil van inzicht hierover met JZW vindt nader overleg plaats.

	indexering of een periodieke aanpassing van bijv. bedragen.	<p>A-dossiers worden marginaal door de rijksbrede-wetgevingstoetsing getoetst, en JZW kijkt bij de advisering voor het voorportaal/MR of er nog problemen zijn.</p> <p>Uitgangspunt is dus dat de departementen de dossiers zelf toetsen.</p> <p>Het betreffende departement verstuurt het stuk aan de JenV rijksbrede wetgevingstoetsing uiterlijk gelijktijdig met verzending aan het voorportaal en geeft hierbij aan dat het een A-dossier betreft.</p>
B	Dossiers die niet zuiver technisch of minder zwaarwegend van aard zijn maar ook geen versterkte aandacht vragen worden een "B-dossier".	Dossiers worden door het departement als een B-dossier aangereikt en door JZW op reguliere wijze getoetst.
C	Dossiers die volgens het departement versterkte aandacht vragen (bijvoorbeeld omdat het een grote stelselwijziging betreft), worden aangemerkt als 'C-dossiers'.	Over het dossier wordt vroeg in het proces betrokkenheid van JZW gevraagd (bij voorkeur vóór de startnotitie opdat de inzet van wetgeving als beleidsinstrument mede overwogen kan worden).

Procedure A-dossiers

A-dossiers worden door JZW marginaal getoetst op een paar punten (wettelijke grondslag, overgangsrecht, inwerkingtredingsbepaling en bij implementatie aanwezigheid transponeringstabel) in het stadium van behandeling in het ambtelijk voorportaal. Dossiers worden door het aanleverend departement gelijktijdig met verzending aan het ambtelijk voorportaal aan JZW verstuurd (via het Kiwi-toetsloket).

Procedure B-dossiers

Na verwerking van de consultatie in je voorstel, stuur je het wetsvoorstel of voorstel voor een algemene maatregel van bestuur aan JZW via het Kiwi-toetsloket. Vervolgens beoordeelt JZW het voorstel aan de hand van de 7 IAK-vragen en de Aanwijzingen voor de regelgeving.

JZW controleert ook of de U&H-toets goed is uitgevoerd door de uitvoeringsinstantie(s) en verantwoord in de tekst. Voorstellen moeten **uiterlijk drie weken** vóór behandeling in een ambtelijk voorportaal zijn aangeboden voor toetsing door JZW via het Kiwi-toetsloket. Zie ook:

- [Draaiboek voor de regelgeving, nr. 10 en verder](#)

Procedure C-dossiers

Indien een departement een intensievere betrokkenheid van JZW of andere onderdelen van JenV wil, gebeurt dit doorgaans vroeg in het ontwerpproces. Het departement maakt over de aard en de frequentie van die betrokkenheid afspraken met JZW.

Contact

- [Toetsteams JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen	Toelichting
Aanwijzingen voor de Regelgeving	Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het

	proces waarin deze tot stand komen.
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)	Verplicht instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Relevante IAK-vragen

Relevante IAK-vragen
1 Wat is de aanleiding?
2 Wie zijn betrokken?
3 Wat is het probleem?
4 Wat is het doel?
5 Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?
6 Wat is het beste instrument?
7 Wat zijn de gevolgen?

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Index beleidsinstrumenten

Accreditatie en conformiteitsbeoordeling

Met conformiteitsbeoordeling kan worden beoordeeld of een product, dienst, persoon, ontwerp of een systeem voldoet aan bepaalde vooraf gestelde eisen. Het is een privaat instrument en een vorm van zelfregulering. Conformiteitsbeoordeling wordt echter zowel Europees als nationaal ook veel ingezet om publieke belangen te dienen. Er zijn verschillende vormen van conformiteitsbeoordeling, zoals bijvoorbeeld certificeren, testen, keuren en inspecteren. Een bekend voorbeeld is het ISO 9001 certificaat, een internationale norm voor kwaliteitsmanagementsystemen. Maar ook het periodiek keuren van een lift is een voorbeeld van conformiteitsbeoordeling.

Aan conformiteitsbeoordeling als beleidsinstrument zitten diverse voordelen. Ten eerste kan het instrument de internationale handel bevorderen omdat inzichtelijk is aan welke eisen is voldaan. Verder is het een geschikt instrument om aan te sluiten bij zelfregulerend vermogen in een sector indien daar bijvoorbeeld al initiatieven tot stand zijn gekomen waarbij kan worden aangesloten. Ook kan door gebruikmaking van het instrument de overheid de in een sector aanwezige expertise goed benutten nu de ontwikkeling van de eisen soms zeer specialistische kennis vereisen. Maar het instrument kent ook beperkingen. Het blijft een privaat instrument en het is dus niet per definitie geschikt voor inzet voor publieke belangen. Conformiteitsbeoordeling kan bijvoorbeeld niet worden ingezet om overtredingen van de regelgeving op te sporen dan wel om naleving af te dwingen. Of conformiteitsbeoordeling in een bepaald geval een geschikt instrument is zal in ieder geval afhangen van de vraag of in de betrokken sector sprake is van voldoende organisatiegraad, structuur en draagkracht om de conformiteitsbeoordelingsregeling vorm en inhoud te geven.

Om departementen te ondersteunen in het gebruik van conformiteitsbeoordeling als beleidsinstrument heeft het kabinet een standpunt over inzet van conformiteitsbeoordeling als beleidsinstrument vastgesteld. Het standpunt bevat een beschrijving van conformiteitsbeoordeling en aandachtspunten en randvoorwaarden voor de toepassing ervan. Het kabinetsstandpunt is als verplichte kwaliteitseis in het IAK opgenomen.

Meer informatie

- [Factsheet 'Accreditatie en certificatie'](#)
27 oktober 2016 ?PDF-document, 178 kB | 5 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Toelichting

[Kabinetsstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van overheidsbeleid](#)

Beleidskader voor nieuwe certificatieregelingen of te vernieuwen regelingen waar een publiek belang aan de orde is.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[EZK bedrijfseffecten \(inclusief regeldrukeffecten\)](#)
[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Toelichting
Bedrijven betrokken? Voer een bedrijfseffectentoets uit.
Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Alternatieve geschillenbeslechting

Alternatieve geschillenbeslechting is een middel om de rechtspleging te ontlasten. Daar waar de gewone rechtsgang veelal lange en kostbare procedures met zich meebrengen, zijn alternatieve geschilbeslechtende instrumenten veelal goedkoper en sneller. Het gaat niet om een alternatief voor de wetten en juridische procedures die er al zijn, maar om een aanvulling daarop.

In het geval van alternatieve geschillenbeslechting is de drempel om recht te zoeken doorgaans lager dan bij een gang naar de rechter.

Arbitrage

In het geval van arbitrage wordt een scheidsrechter bij de zaak betrokken (een arbiter). Arbitrage gaat ervan uit dat de betrokken partijen op basis van gelijkwaardigheid besluiten zich te onderwerpen aan geschilbeslechting.

Mediation

Mediation is een vorm van bemiddeling in conflicten of in een situatie waarin gerede kans op een geschil bestaat, waarbij een neutrale deskundige, de mediator, de onderhandelingen tussen partijen begeleidt om vanuit hun belangen tot een gezamenlijke oplossing te komen.

De onderscheidende elementen van mediation zijn:

- vertrouwelijkheid
- vrijwilligheid partijen
- beslotenheid
- de positie van de neutrale mediator (niet boven maar tussen partijen)
- de aard van het mediation proces

Meer informatie

- [Factsheet arbitrage](#)
pdf-document, 34 kB | 2 pagina('s)
- [Factsheet mediation](#)
pdf-document, 37 kB | 3 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Alternatieven voor overgangsrecht

Wanneer blijkt dat als gevolg van de onmiddellijke werking van de regeling nadelige gevolgen intreden die je zou moeten ondervangen, bekijk dan of die gevolgen niet intreden wanneer je kiest voor voor andere maatregelen of door aanpassing van het ontwerp van de regeling. Het verdient namelijk de voorkeur een regeling later in werking te laten treden boven het formuleren van overgangsrecht.

Bij feitelijke maatregelen moet je denken aan:

- **Tijdige aankondiging van de voorgestelde maatregel:**
In het algemeen wordt dit beschouwd als een bijdrage aan de voorzienbaarheid; de betrokkene weet hierdoor dat een wijziging op handen is. De betrokkene kan zich op de aankomende verandering instellen. Dit is uiteraard niet mogelijk in alle gevallen, maar verzacht wel de inbreuk op het beginsel van rechtszekerheid c.q. het vertrouwen dat alles bij het oude zou blijven. Een tijdige aankondiging bij een mogelijke inbreuk op een eigendomsrecht kan verder bijdragen aan het bewerkstelligen van een 'faire balance'.
[Voorbeelden tijdige- en niet-tijdige aankondigingen](#)
- **Uitgestelde inwerkingtreding:**
Strikt genomen valt deze variant niet onder een type overgangsrecht. Het is - evenals uitgestelde werking - een

instrument om de brokken een termijn te gunnen om zich aan te passen aan het nieuwe regime. De 'truc' is dat het regime zo ver van te voren aan te kondigen dat een ieder ruim gelegenheid wordt geboden daarop te anticiperen.

[Voorbeeld uitgestelde inwerkingtreding](#)

- **Gefaseerde inwerkingtreding:**

In bepaalde gevallen kan het wenselijk zijn om de inwerkingtreding van een nieuwe regeling gefaseerd te laten verlopen. Dit kan eventueel gepaard gaan met het tijdelijk van kracht blijven van onderdelen van de oude wetgeving. Een dergelijke constructie is gewenst in de situatie dat de lagere regelgeving niet tijdig gereed is of dat ICT-systemen stapsgewijs gereed worden gemaakt voor de voorgestelde wijziging.

- **Kiezen voor een lange invoeringstermijn**

- **Compenserende financiële maatregelen**

- **Eventueel aanpassen van het ontwerp van de regeling:**

Hierbij is het uitvoeren van een tijdige uitvoeringstoets van belang. Door een dergelijke toets kunnen de consequenties van de voorgestelde regeling helder in kaart worden gebracht.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Attributie van een bevoegdheid

Een vorm van bevoegdheidstoedeling, waarbij toekenning van een nog niet eerder bestaande publiekrechtelijke bevoegdheid aan een overheidsorgaan plaatsvindt. In [Ar 2.14](#) is bepaald dat attributie wordt vastgelegd in een wet en de reikwijdte van de bevoegdheid duidelijk omschreven moet zijn. Zie titel [10.1 van de Algemene wet bestuursrecht](#) over deze rechtsfiguur.

Laatst gewijzigd op: 15-2-2018

Beleidsregels

Met beleidsregels kan binnen de ruimte die de wet daarvoor biedt nader invulling worden gegeven aan bestaande bestuursbevoegdheden door regels te stellen waarin de interpretatieruimte van wettelijke bepalingen of de beslissingsruimte van een bestuursorgaan wordt ingekaderd. In 1:3 Algemene wet bestuursrecht zijn beleidsregels gedefinieerd.

- [Factsheet Beleidsregels](#)

pdf-document, 35 kB | 3 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Benchmarking

Benchmarken is het uitvoeren van een prestatievergelijking. Op deze manier kunnen bedrijven of organisaties zich in kwalitatieve zin aan elkaar spiegelen, met als doel de (concurrentie)kracht en kwaliteit van organisaties te verbeteren.

Meer informatie

- [Factsheet Benchmarking](#)

pdf-document, 34 kB | 3 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Beroepsreglementering

Van beroepsreglementering is sprake wanneer eisen worden gesteld aan een beoefenaar alvorens diegene een dienst mag verrichten of een titel mag voeren. Voorbeelden van gereguleerde beroepen zijn een notaris, accountant en arts.

Gegeven het belang van passend overheidsingrijpen heeft het kabinet een kader ontwikkeld dat dient als handvat om de proportionaliteit van nieuwe beroepsreglementering te bepalen en huidige beroepsreglementering te evalueren. Zie hiervoor de brief van de Minister van Economische Zaken van 23 maart 2015 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer waarin een afwegingskader wordt toegelicht waarin vijf kenmerken van een beroepsactiviteit worden doorlopen ([Kamerstukken II 2014/15, 24036, nr. 409](#)). Bij de beantwoording van elke vraag dient een weging te worden gemaakt, bijvoorbeeld ten aanzien van de omvang van de gevolgen en de bepaalbaarheid van de vaardigheden van de beroepsbeoefenaar. Ook worden een aantal analyselijnen geschetst die bij deze afweging dienen te worden betrokken.

Meer informatie

- [Factsheet Beroepsreglementering](#)
18-7-2018 | pdf-document, 168 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 18-7-2018

Best beschikbare techniek

De best beschikbare techniek is een goed voorbeeld van een dwingende norm die innovatie stimuleert. Deze norm wordt momenteel in het milieurecht toegepast. De best beschikbare technieken zijn de meest doeltreffende technieken om de nadelige gevolgen, bijvoorbeeld voor het milieu als gevolg van bedrijfsmatige activiteiten, te voorkomen. Hierbij speelt de afweging tussen de kosten en de baten een rol.

Een voorbeeld hiervan is onder andere te vinden in [artikel 1.1, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht](#).

De keuze van deze norm leidt enerzijds tot flexibiliteit: wat de techniek is, is niet dwingend voorgeschreven, maar dát de overheid aanstuurt op de best beschikbare techniek is wel erg dwingend. De sector wordt gedwongen zich te vernieuwen zodra een nieuwe (best beschikbare) techniek tot stand komt. In dit verband kan ook het ALARA- beginsel worden genoemd. ALARA is een acroniem van "As Low As Reasonably Achievable" (= zo laag als redelijkerwijze haalbaar is).

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Best practices

Best practice gaat ervan uit dat er een techniek, methode, proces, activiteit of beloningsmethodiek is die effectiever is om een bepaald resultaat te halen dan enige andere techniek, methode, etc. Bij het concept best practice staat praktijkervaring centraal.

Meer informatie_

- [Factsheet best practices](#)
pdf-document, 24 kB | 2 pagina('s)_

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Bestuurlijk overleg

Bestuurlijk overleg vindt plaats tussen de eindverantwoordelijke bestuurders van organisaties. Doordat het overleg bijdraagt aan de gezamenlijke informatieuitwisseling en gebaseerd is op een wens tot consensus en draagvlak, kan het leiden tot concrete afspraken. Verder bevordert bestuurlijk overleg transparantie, vertrouwen en goede bestuurlijke verhoudingen en voorkomt het conflicten.

Grosso modo worden bij bestuurlijk overleg drie vormen onderscheiden:

1. overleg tussen rijksoverheid en lagere overheden;
2. overleg tussen rijksoverheid en zelfstandige bestuursorganen;
3. overleg tussen rijksoverheid en maatschappelijke organisaties.

Meer informatie_

- [Factsheet bestuurlijk overleg](#)
pdf-document, 32 kB | 2 pagina('s)_

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Bestuursrechtelijke handhaving en sancties

Bestuursrechtelijke handhaving- en sancties zijn uitgangspunt bij de uitvoering door bestuursorganen van wetten die veelal specifieke rechtsbetrekkingen tussen burgers/bedrijven en de overheid scheppen. De burger is dan belastingplichtige of uitkeringsgerechtigde, de ondernemer heeft met allerlei vergunningen te maken.

In deze "besloten context" bestaat een voorkeur voor bestuursrechtelijke sanctionering, dat wil zeggen dat als uitgangspunt

wordt genomen de idee van een brede verantwoordelijkheid voor de handhaving van het betrokken bestuursorgaan dat met de uitvoering van de wet is belast. Het bestuursorgaan kan dan een sanctie opleggen wegens een overtreding, opgelegde verplichting of onthouden aanspraak.

Keuze voor sancties

Er kan gekozen worden voor de volgende bestuursrechtelijke sancties:

- [Last onder dwangsom](#)
- [Bestuursdwang](#)
- [Bestuurlijke boete](#)

Bij de keuze voor een bepaalde bestuursrechtelijke sanctie is het verder van belang om het onderscheid tussen herstelsancties en bestraffende sancties in de gaten te houden. Dit verschil wordt tot uitdrukking gebracht in de [Algemene wet bestuursrecht](#) en komt in het kort neer op het volgende:

- **Herstelsanctie**
Een herstelsanctie strekt tot het geheel of gedeeltelijk ongedaan maken of beëindigen van een overtreding, tot het voorkomen van herhaling van een overtreding, dan wel tot het wegnemen of het beperken van de gevolgen van een overtreding. Hierbij kan je denken aan de last onder dwangsom of een bestuurlijke dwangsom.
- **Bestraffende sanctie**
Een bestraffende sanctie is punitief van aard en beoogt de overtreder van de geschonden bestuursrechtelijke norm leed toe te voegen. Hierbij valt te denken aan de bestuurlijke boete.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen
[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

[Uitgangspunten bij de keuze van een sanctiestelsel](#)

[Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)

Toelichting

Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Gaat in op de omstandigheden waaronder een keuze voor de bestuurlijke dan wel voor het strafrecht aangewezen is. Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Laatst gewijzigd op: 4-6-2019

Circulaires

Circulaires zijn schriftelijke algemene mededelingen afkomstig van de rijksoverheid. Met circulaires kan de rijksoverheid beleid bekend maken, verzoeken om medewerking, inlichtingen vragen, advies geven of andere informatie geven.

Voorbeelden

- [Overzicht geldende MG-circulaires](#)
- [Circulaire toepassing Wet werk en zekerheid bij de Rijksoverheid](#)
- [Circulaire Grensbedragen voor procedures Aanbestedingswet 2012 onder de drempelwaarde](#)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Convenant

Een convenant is een afspraak van de overheid met een of meer partijen gericht op het realiseren van bepaalde (beleids-) doelstellingen. In een convenant worden schriftelijke afspraken over het leveren van prestaties vastgelegd.

Convenanten van de rijksoverheid moeten worden opgesteld volgens de verplichte kwaliteitseisen [aanwijzingen voor convenanten](#). Deze aanwijzingen gaan in op:

- de afwegingen bij het aangaan van convenanten;
- inhoudelijke- en procedurele vereisten bij het opstellen van convenanten;
- de mate van afdwingbaarheid.

Meer informatie

- [Factsheet Convenanten](#)
pdf-document, 35 kB | 3 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen
[Aanwijzingen voor convenanten](#)

Toelichting
Voorschriften voor het opstellen van convenanten vanuit de rijksoverheid.

Relevante toetsingsinstanties

Relevante toetsingsinstanties
[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

Toelichting
Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Decentralisatie

Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat. Dat betekent dat taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden op verschillende niveaus zijn belegd. Binnen ons huidige stelsel geldt het uitgangspunt: 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. Oftewel een zo groot mogelijke beleidsvrijheid voor de decentrale overheden, financiering via de algemene uitkering, alleen de noodzakelijke interbestuurlijke informatie en tot slot verantwoording en vermindering van regels.

Als taken op doelmatige en doeltreffende wijze kunnen worden uitgevoerd door besturen van provincies, gemeenten of waterschappen, behoren zij niet te worden opgedragen aan het Rijk. Ook behoren taken die op doelmatige en doeltreffende wijze door besturen van gemeenten of waterschappen kunnen worden uitgevoerd, niet te worden opgedragen aan de besturen van provincies. Dit is in [Ar 2.13](#) vastgelegd.

Vanuit dat uitgangspunt zijn in de afgelopen jaren op verschillende beleidsterreinen taken gedecentraliseerd, dat wil zeggen: overgedragen aan provincies en/of gemeenten. Het doel van decentralisatie is om te voorzien in spreiding van bevoegdheden om zo het functioneren en presteren van het openbaar bestuur (en zijn beleid en regelgeving) te verbeteren. Bij zulke veranderingen rijzen altijd vragen over interbestuurlijke verhoudingen: welke bestuurlijke en financiële arrangementen zijn dan passend?

De Minister van BZK heeft een coördinerende en toetsende rol bij decentralisaties. Vanuit kennis over de interbestuurlijke en financiële verhoudingen kan BZK dus goed adviseren over wat passend is. Zie hiervoor ook de verplichte kwaliteitseis [Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#).

Instrument

Instrument
[BZK interbestuurlijk](#)

Toelichting
Indien decentrale overheden betrokken.

Meer informatie

- In [7.3 Gevolgen voor de overheid - Decentrale overheden](#) lees je hoe je decentralisatie vormgeeft.
- Als een taak gedecentraliseerd is, is voorgeschreven hoe het [toezicht op die taak](#) eruit moet zien.
- [Code interbestuurlijke verhoudingen](#)
februari 2013 | pdf-document, 193 kB | 7 pagina's
- [Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#)
juli 2007 ? pdf-document, 180 kB ? 3 pagina('s)

De aanpassing van de Code interbestuurlijke verhoudingen in 2013 heeft niet geresulteerd in een aangepast Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen. Beide documenten sluiten, ook na aanpassing van de Code in 2013, nog goed op elkaar aan.

Laatst gewijzigd op: 4-6-2019

Delegatie van een bevoegdheid

Het overdragen door een bestuursorgaan van zijn bevoegdheid tot het nemen van besluiten aan een ander die deze onder eigen verantwoordelijkheid uitoefent. Zie titel [10.1 van de Algemene wet bestuursrecht](#) over deze rechtsfiguur.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Deskundigheidsbevordering

Deskundigheidsbevordering heeft betrekking op alle activiteiten die de deskundigheid van personen met betrekking tot de uitoefening van een functie of beroep verbeteren. Dit instrument kan bijdragen aan het implementeren van geformuleerd beleid, aangezien het kennisniveau van de doelgroep verbetert.

Meer informatie

- [Factsheet Deskundigheidsbevordering](#)
pdf-document, 24 kB | 2 pagina('s)

[Index beleidsinstrumenten](#)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten

Het doorberekenen van toezicht- en handhavingskosten kan prikkels verschaffen voor onder toezicht gestelde partijen om meer eigen verantwoordelijkheid te nemen. Aan de (volledige) doorberekening van deze kosten kleven echter principiële bezwaren.

Toezicht en handhaving hebben als primaire doel het bevorderen van de naleving van wet- en regelgeving. Aangezien wet- en regelgeving steeds wordt opgesteld vanuit een algemeen belang, dient de handhaving ervan dus in beginsel een algemeen belang. Op basis daarvan formuleerde de rijksoverheid in het rapport Maat houden in 1996 als algemeen uitgangspunt dat de kosten van de handhaving in beginsel uit de algemene middelen moeten worden bekostigd. Dat uitgangspunt geldt nog onverkort. Het algemeen belang van handhaving neemt echter niet weg dat de handhaving ook een voordeel of profijt kan hebben voor een individuele burger of bedrijf of voor een bepaalde sector. Dit was reden in Maat houden 1996 om een aantal uitzonderingen te formuleren op het algemene uitgangspunt. In het Rapport Maat Houden 2 uit 2014 is hierop voortgebouwd.

Uitgangspunt van dit rapport is dat handhaving van wet- en regelgeving in beginsel uit de algemene middelen moet worden gefinancierd. Uitzonderingen op dit algemene uitgangspunt zijn mogelijk indien er sprake is van aanwijsbaar profijt of aanwijsbare hogere kosten van toezicht en handhaving van (rechts)personen. Dan kunnen er kosten doorberekend worden, tenzij dit in strijd is met beginselen van goed toezicht of tot ongewenste gevolgen leidt.

Verplichte kwaliteitseis

- [Maat houden 2014 doorberekening van handhavingskosten](#)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Eigen betaling

Eigen betalingen zijn betalingen van particulieren voor collectieve voorzieningen die worden verstrekt door de overheid.

Het is zinvol om eigen betalingen als instrument in te zetten als de overheid de lasten van overheidsvoorzieningen aan de gebruiker wil doorberekenen. Dit kan doelmatig gebruik van de voorziening bevorderen.

Het invoeren van een eigen betaling moet gecompenseerd worden door een verlaging van de algemene heffingen zodat de totale collectieve lastendruk niet stijgt.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Enquête

Een enquête is een manier van onderzoek, waarbij gebruik wordt gemaakt van een vragenlijst, die aan meer personen wordt voorgelegd. Representativiteit is van belang bij enquêtes om uitspraken te kunnen doen over het doortrekken van een bepaalde ontwikkeling naar de toekomst.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Erkenningsregeling

Erkenningsregelingen zijn regelingen waarbij de activiteiten van ondernemingen worden getoetst aan een aantal (kwalitatieve) criteria. Als de activiteiten van een onderneming aan de gestelde criteria voldoen, dan mag deze onderneming zich 'erkend' noemen. Door deze erkenning kan een onderneming zich profileren ten opzichte van concurrenten.

Een erkenningsregeling kan gebruikt worden om:

- informatieproblemen op te lossen;
- de handhaving van normen te vereenvoudigen;
- de transparantie van gedragingen te vergroten;
- het kwaliteitsniveau in een branche op een hoger peil te brengen.

Meer informatie

- [Factsheet Erkenningsregeling](#)
pdf-document, 31 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Experiment

Bij een experiment of een pilot wordt uitgeprobeerd welke interventies een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem.

Het kan nuttig zijn om door middel van pilots/experimenten (verschillende) voorlopige wetgeving uit te proberen. Houd er wel rekening mee dat lang niet alle wetten zich lenen voor experimenten.

Meer informatie

- [Kamerbrief over wettelijke experimenteerruimte](#)
pdf-document, 177 kb | 5 pagina('s)
- [Factsheet experimenteren](#)
pdf-document, 34 kB | 3 pagina('s)
- [Over experimenteer- en horizonbepalingen](#)
pdf-document | 2010 | 588.07 KB | 62 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen
['Het proberen waard'](#)

Toelichting
Voorwaarden waaraan experimenteerbepalingen die zijn neergelegd in wetgeving moeten voldoen.

Laatst gewijzigd op: 4-7-2018

Instellen van een zelfstandig bestuursorgaan

Zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) zijn buiten de gewone, departementale organisatie vallende overheidsinstanties die in een wet in het leven zijn geroepen en waaraan (door middel van attributie of delegatie) bestuursbevoegdheden zijn toegekend.

ZBO's zijn niet hiërarchisch ondergeschikt aan een minister, maar behoren wel tot de centrale overheid. In de [Kaderwet zelfstandige bestuursorganen](#) is bepaald hoe de onderlinge verhoudingen tussen minister en zelfstandig bestuursorgaan dienen te worden vormgegeven.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Feedback(loop)

Met behulp van het instrument feedback(loop) kan de overheid mensen voorbereiden op en verleiden tot gedragsverandering. Hiervoor is vaak een vorm van registratie van gedrag nodig.

Door feedback te krijgen op hun gedrag worden mensen zich bewust van hun vaak onbewuste gedrag. Ze merken dat ze iets anders blijken te doen dan ze dachten of wensen. Of ze gedragen zich anders dan andere mensen die ze belangrijk vinden. Dit motiveert mensen tot het veranderen van hun gedrag.

Meer informatie

- [Factsheet feedback\(loop\)](#)
pdf-document, 31 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Financiële prikkel

Met een financiële prikkel kun je de keuze van een doelgroep in de gewenste richting sturen omdat je hierdoor de kosten en baten van verschillende alternatieven verandert. Voorbeelden van financiële prikkels zijn: belastingen, accijnzen, eigenbijdragen en financieringsheffingen.

Financiële prikkels zijn vooral zinvol als de overheid:

- het gedrag van burgers, bedrijven of maatschappelijke organisaties wil veranderen;
- de voorziening van een bepaald goed wil financieren;
- herverdeling tot stand wil brengen.

De invloed van financiële prikkels op de afwegingen van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties kan echter ook negatief uitvallen. Daarnaast kunnen financiële prikkels hoge handhavingskosten voor toezichthoudende organisaties met zich mee brengen.

Als je kiest voor een financiële prikkel in de vorm van een uitkering aan burgers is het met het oog op een efficiënte uitvoering van belang om deze te baseren op de volgende vier uitgangspunten:

1. Toets de gegevens van de aanvrager van de uitkering eenmalig vooraf en stel de te verstrekken uitkering meteen definitief vast.
2. Maak alleen nog gebruik van al beschikbare gegevens: alleen die gegevens die beschikbaar zijn in (basis)registraties worden gebruikt bij het vaststellen van een uitkering.
3. Werk daarbij zo veel als mogelijk in het heden: neem de meest actuele gegevens uit basisregistraties en eventueel andere beschikbare registraties.
4. Hanteer normbedragen of normgetallen als er geen gegevens uit (basis)registraties benut kunnen worden.

Als een of meer van deze uitgangspunten niet toegepast kan worden, leg je in je voorstel uit waarom dit niet mogelijk is.

Meer informatie

- [Factsheet Financiële prikkel](#)
10 december 2012 | pdf-document, 31 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Framing en labelling

Framing en labelling houdt in dat je een bepaalde opvatting, gevoel of emotie bij mensen oproept, doordat je ze confronteert met tekens, woorden of sensaties. Het gedrag van mensen verandert namelijk als ze zijn blootgesteld aan bepaalde tekens, woorden of sensaties. Het taalgebruik dat je hanteert is erg belangrijk.

Framing

Bij framing maak je gebruik van de neiging van mensen om het denkraam over te nemen dat ze aangereikt krijgen. Zo'n denkraam ontstaat door bepaald woordgebruik of door bepaalde informatie meer op de voor- of juist achtergrond de plaatsen. Framing kan ook plaatsvinden door de inzet van andere instrumenten, zoals financiële prikkels.

Labelling

Bij labelling probeer je een bepaalde opvatting of emotie mee te geven of op te roepen.

Meer informatie

- [Factsheet framing en labelling](#)
pdf-document, 31 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Gedragscode

Een gedragscode is een middel om gedrag in organisaties of binnen bijvoorbeeld een beroepsgroep te reguleren. Het is een document dat de basale verantwoordelijkheden jegens belanghebbenden aangeeft en daarvoor een aantal waarden, normen of regels formuleert voor de gehele organisatie of beroepsgroep.

Een gedragscode kan zeer effectief zijn ten behoeve van het implementeren van beleid. Daarnaast komt een gedragscode sneller tot stand dan wet- en regelgeving en geeft de gedragscode de centrale overheid een specifiek kader voor wat gebruikelijk is in de branche.

Meer informatie

- [Factsheet Gedragscode](#)
pdf-document, 31 kB | 3 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Toepassen gedragsinzichten

Inhoudsopgave

- [Stap 1. Breng het huidig gedrag in kaart](#)
- [Stap 2. Bepaal de doelgroep](#)
- [Stap 3. Formuleer het Gewenst gedrag](#)
- [Stap 4. Context, motieven en drijfveren](#)
- [Stap 5. Ontwikkel een interventieplan](#)
- [Stap 6. Implementatie van de interventie](#)
- [Stap 7. Evaluatie](#)
- [Behavioural Insights Netwerk Nederland \(BIN NL\)](#)
- [BIN NL contactpersonen](#)
- [Tools](#)
- [Meer informatie](#)

Wil je gedragsinzichten toepassen in een beleids- of wetgevingstraject? Met onderstaand stappenschema krijg je inzicht in de wijze waarop gedrag van burgers, bedrijven en instellingen van invloed is op het doel, de interventie en de implementatie die je met je beleid of regelgeving wilt bereiken. Je kunt dit stappenplan gebruiken naast de andere vragen van het IAK. Het is bijvoorbeeld handig om je beleidsdoel al bepaald te hebben. Ben je op zoek naar een gedragsexpert? Neem contact op met de [BIN NL contactpersoon van het departement waar je werkzaam bent](#).

Stap 1. Breng het huidig gedrag in kaart

Breng in kaart welke huidige gedragingen de ongewenste situatie in stand houden, verergeren of verbeteren. Kijk hierbij ook naar welke feiten en cijfers bekend zijn over het gedrag. Deze kun je vinden in beleidsstukken, onderzoeken, literatuur, etcetera. Daarnaast kan je veel inzicht krijgen in het huidige gedrag door contact op te nemen met toezichthouders en uitvoerders. Ga ook na op welke momenten en in welke situaties het ongewenste gedrag voorkomt.

[Terug naar boven](#)

Stap 2. Bepaal de doelgroep

Uit de analyse van het huidige gedrag komen verschillende actoren naar voren die een rol spelen in de ongewenste situatie. Ga na bij welke doelgroep je het huidige gedrag wilt veranderen. Factoren die hierbij een rol kunnen spelen zijn bijvoorbeeld: de mate van invloed van deze groep op de ongewenste situatie; mate waarin het huidige gedrag een probleem is voor de persoon zelf of zijn of haar omgeving, de mate waarin je gedragsverandering kansrijk acht, de mate waarin je toegang hebt tot de doelgroep of diens sociale omgeving, etcetera. Een [krachtenveldanalyse](#) kan ook helpen om de verschillende doelgroepen in kaart te brengen.

Als je een keuze hebt gemaakt voor een bepaalde doelgroep, ga dan na of deze groep nog onder te verdelen is in zinvolle subgroepen of segmenten. Onderverdelen is het meest zinvol als je de verdeling baseert op verwachte verschillen in motieven of drijfveren voor het vertonen van (ongewenste) gedragingen.

[Terug naar boven](#)

Stap 3. Formuleer het Gewenst gedrag

Formuleer het gedrag dat je wilt zien bij je doelgroep. Formuleer dit gedrag zo concreet mogelijk. Een mooie vuistregel is dat gedrag pas concreet is, als je het kan filmen. Als het gedrag niet te filmen is, dan is het nog niet concreet genoeg. Sta in deze stap ook stil bij de situaties waarin en de momenten waarop je het gewenste gedrag wilt zien. Ga na of mensen eenmalig, weinig of juist heel vaak in een dergelijke situatie terecht komen. En ga na of mensen veel, weinig of niet nadenken over hun gedrag in deze situaties. Gebruik hierbij de in de vorige stappen verzamelde informatie. Het is mogelijk om meerdere gedragsdoelen te formuleren. Deze vraag kan je helpen bij het formuleren van een gedragsdoel:

Wie vertoont in plaats van *het huidige gedrag* in de toekomst *welk gedrag*, waar en wanneer?

Houd bij het formuleren van het gewenste gedrag rekening met het [doenvermogen](#) van mensen en zorg dat het realistisch is.

[Terug naar boven](#)

Stap 4. Context, motieven en drijfveren

De volgende stap is het in kaart brengen *welk proces/welke stappen de doelgroep doorloopt* bij het vertonen van het gewenste gedrag en *met welke partijen diegene dan te maken krijgt*. In welke context bevindt de doelgroep zich? Wat moet iemand allemaal doen om het gewenste gedrag te vertonen? Met welke partijen komt deze persoon in aanraking? Het is dus van belang naar de bredere context van de doelgroep te kijken en te bedenken met welke partijen de doelgroep nog meer te maken heeft.

De volgende stap is het in kaart brengen van de motieven of drijfveren voor het huidige gedrag van je (sub)doelgroep en het in kaart brengen van wat je doelgroep belemmert of weerhoudt in het vertonen van het gewenste gedrag. Denk er ook aan dat regelgeving van de overheid belemmerend kan werken. Er zijn verschillende [tools](#) (link alleen toegankelijk vanaf een werkplek bij de Rijksoverheid) ontwikkeld die (online) beschikbaar worden gesteld om je te helpen gedragsinzichten toe te passen. Hiermee kun je (onder andere) motieven en drijfveren in kaart brengen. Daarnaast kun je gebruik maken van wetenschappelijk onderzoek, praten met kenners of interviews afnemen onder de doelgroep.

[Terug naar boven](#)

Stap 5. Ontwikkel een interventieplan

Als duidelijk is welke motieven of drijfveren een rol spelen in het (on)gewenste gedrag van je doelgroep, kun je een interventieplan opstellen. Dat is het plan waarmee je je doelgroep gaat motiveren, triggeren en het zo makkelijk mogelijk gaat maken om het gewenste gedrag te vertonen.

Eerst bepaal je op wie (of op wat) je de interventie richt. Het kan voorkomen dat je uiteindelijk een interventie ontwikkelt die zich niet op je oorspronkelijke doelgroep richt, maar op de sociale omgeving van je doelgroep. Bijvoorbeeld de doelgroep wiens gedrag je wilt veranderen zijn jongeren. Het is dan mogelijk om de interventie te richten op de jongeren, maar het zou wellicht effectiever kunnen zijn om de interventie te richten op de ouders of de school, omdat bekend is dat de sociale omgeving (in dit geval de ouders of de school) een grote invloed heeft op jongeren.

Vervolgens bepaal je welk(e) instrument(en) je gaat gebruiken in de interventie. Hierbij maak je gebruik van de werkingsmechanismen die aansluiten bij de motieven of drijfveren. Ook hier kunnen de tools [\[link\]](#) helpen. Het Interventiekompas helpt bijvoorbeeld om je creativiteit te stimuleren. Ook kan de lijst met instrumenten inspiratie bieden (zie [voorbeelden van instrumenten voor gedragsverandering](#)).

Bij het opstellen van een interventieplan beschrijf je, naast welke methode en instrumenten je gaat gebruiken, waarom je

verwacht dat de interventie effect zal hebben, en op wie. Bedenk van tevoren ook indicatoren waarmee je gedrag gaat meten, zodat je na afloop van de interventie kan zeggen of de interventie heeft gewerkt of niet.

Keuzearchitectuur

Bij het ontwikkelen van een interventieplan is het belangrijk te beseffen dat er geen neutrale manier is om een keuze te presenteren. Besteed daarom altijd aandacht aan de manier waarop je de keuze presenteert ('keuzearchitectuur'). Je kunt de keuzearchitectuur zo opzetten dat mensen als het ware vanzelf geleid worden richting een 'verstandige keuze'.

Een hele lichte vorm van sturing in de keuzearchitectuur zijn labels die in één oogopslag duidelijk maken of een product geschikt is, bijvoorbeeld met kleuren. Die beïnvloeden mensen min of meer automatisch vanwege hun diep ingesleten associatie met 'niet doen', 'oppassen' of 'veilig'.

Een krachtiger instrument is het aanpassen van de standaardoptie (default). Daarbij kun je denken aan vooraf aangevinkte opties op keuzeformulieren. Als de overheid alvast de keuze aanvinkt die voor de meeste mensen waarschijnlijk de beste is, zullen mensen die niet bereid of in staat zijn zelf een keuze te maken, deze optie krijgen toebedeeld. Nog steeds blijft de keuzevrijheid gehandhaafd, want wie dat wil, kan afwijken van de vooraf geselecteerde optie (opting-out).

Afhankelijk van hoe ingrijpend de gevolgen zijn van het maken van de verkeerde keuzes, kan het soms ook nodig zijn om bepaalde opties helemaal niet of beperkt mogelijk te maken. Ook kan gedacht worden aan geschaalde vrijheden, waarbij een bepaalde basisvoorziening verplicht is, waar bovenop vrijwillig kan worden aangevuld. Een voorbeeld hiervan is de verplichte zorgverzekering, met optionele aanvullende verzekeringen.

Zie voor meer informatie het [rapport Weten is nog geen doen van de WRR](#), of boek 'Nudge' van Thaler en Sunstein.

[Terug naar boven](#)

Stap 6. Implementatie van de interventie

Alvorens de interventie breed in te zetten is het verstandig om eerst in het klein te onderzoeken in hoeverre de interventie werkt. Middels een pilot of proeftuin kan je op één of meerdere locaties op kleine schaal onderzoeken of de interventie werkt en hoe de doelgroep en andere relevante partijen de interventie ervaren. Ook kan je met behulp van een experiment onderzoeken of de theorie/veronderstellingen waarvan uit wordt gegaan door de resultaten wordt ondersteund.

[Terug naar boven](#)

Stap 7. Evaluatie

Een ander belangrijk onderdeel van het toepassen van gedragsinzichten is evalueren. Met een procesevaluatie krijg je zicht wat er goed loopt en wat niet en kan je nog dingen veranderen om de interventie effectiever te laten verlopen. Naast een procesevaluatie kan je ook een effectevaluatie uitvoeren. Hierbij kan je op van tevoren bedachte/ingestelde uitkomstmaten/indicatoren testen of de interventie het gedrag beïnvloed heeft. Ook kan je de doelgroep en relevante partijen interviewen hoe zij de interventie hebben ervaren.

Nadat een effectevaluatie heeft plaatsgevonden en de interventie blijvend is, kan gekozen worden voor het monitoren van de resultaten zodat je op de hoogte blijft of de interventie ook op lange termijn effectief is. Houd wel altijd rekening mee met (maatschappelijke) gebeurtenissen die eventueel de resultaten kunnen beïnvloeden. Voor meer informatie over evalueren zie [7.7 Evalueren en monitoren van beleid](#).

[Terug naar boven](#)

Behavioural Insights Netwerk Nederland (BIN NL)

Het Behavioural Insights Netwerk Nederland (BIN NL) is het interdepartementale netwerk voor de toepassing van gedragskennis in beleid. [Coördinatoren van alle elf departementen zijn lid van het netwerk](#). Bij de departementen vragen zij aandacht voor het toepassen van gedragsinzichten in beleid en waar nodig bieden zij begeleiding. Het BIN NL organiseert allerhande activiteiten, zoals lunchlezingen, maar eventueel op aanvraag ook workshops.

[Terug naar boven](#)

BIN NL contactpersonen

Mocht je vragen hebben over (het toepassen van) gedragsinzichten dan kan je altijd [contact opnemen met de contactpersoon](#)

[van het departement waar je werkzaam bent.](#)

[Terug naar boven](#)

Tools

Er zijn diverse tools beschikbaar om je te helpen gedragsinzichten toe te passen. Zie hiervoor de [BIN NL publicatie Tooloverzicht](#) (link alleen toegankelijk vanaf een werkplek bij de Rijksoverheid).

[Terug naar boven](#)

Meer informatie

- [WRR-rapport: De menselijke beslisser](#)
- [WRR- rapport: Met kennis van gedrag beleid maken](#)
- [WRR-rapport: Weten is nog geen doen](#)
- [Voortgangsbericht kabinetsreactie op Weten is nog geen doen](#)
29 juni 2018? pdf-document, 203 kB | 9 pagina('s)
- [BIT UK rapport: EAST](#)
- [Verwijzing naar BIN NL publicatie 2017 met zeven tools](#) (link alleen toegankelijk vanaf een werkplek bij de Rijksoverheid)

[Terug naar boven](#)

Laatst gewijzigd op: 28-1-2020

Gedragscontracten en implementatie-intenties

Met behulp van gedragscontracten en implementatie-intenties kan de overheid mensen ondersteunen bij het behalen van hun zelfgeformuleerde gedragsdoelen, zoals stoppen met roken.

In gedragscontracten wordt afgesproken onder welke voorwaarden welk gedrag zal worden vertoond. Het stapsgewijs uitvoeren van deze afspraken versterkt de ervaring van controle over het eigen gedrag, wat belangrijk is voor het volhouden van nieuw gedrag.

Gedragscontracten en implementatie-intenties lijken op het convenant. Contracten hebben geen juridisch afdwingbare basis, maar kunnen wel extra prikkels inbouwen. De overheid kan ook derden stimuleren met subsidies om dergelijke contracten af te sluiten.

Meer informatie

- [Factsheet gedragcontracten en implementatie-intenties](#)
pdf-document, 24 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Handhaving

Met handhaving wordt bedoeld op de activiteiten van de overheid om een bepaalde mate van naleving te bewerkstelligen of af te dwingen. Handhaving is gericht op twee typen van gedrag, te weten:

1. **Gedrag dat we niet willen verbieden, maar wel willen regelen.**
Het gaat om een grote variëteit aan gedragingen, zoals bij economische activiteiten, in het wegverkeer, bij recreatie etc. Nalevingstoezicht en handhaving vallen hierbij samen; beide zijn gericht op de naleving van regels die de samenleving ordenen.
2. **Gedrag dat we streng verbieden.**
Het gaat dan om allerlei vormen van misdad. Handhaving is dan niet zozeer gericht op naleving, maar op afweer, op bestrijding. Het gaat dan om opsporing, vervolging en berechting door politie, openbaar ministerie en zittende magistratuur.

Aandachtspunten bij de vormgeving van handhaving

Houd rekening met de volgende aandachtspunten bij de vormgeving van handhaving:

- **Handhaafbare normen**

Open normen en ruim omschreven doelvoorschriften zijn dikwijls niet gemakkelijk te interpreteren. Bij het vaststellen van dergelijke normen moet de handhaafbaarheid dan ook scherp in het vizier worden gehouden. Steeds zal moeten vaststaan wie waarvoor verantwoordelijk is en wat er bij niet-naleving van basisnormen gebeurt.

- **Pak- en sanctiekans**

Betreft de mate van controle door de overheid op een bepaalde norm en of vervolgens daadwerkelijk een sanctie volgt. De mate van succes hangt nauw samen met de door de doelgroep ingeschatte kans dat zij daadwerkelijk op de overtreding van de in het geding zijnde norm 'gepakt en bestraft' gaat worden. Deze subjectieve pak- en sanctiekans is van cruciaal belang voor de mate van naleving. Op het terrein van belastingen of in het verkeer wordt dezen als hoog ervaren. Door bekend te maken dat op bepaalde overtredingen streng gecontroleerd en gestraft gaat worden, kan de pak- en sanctiekans verhogen.

- **Preventie/repressie**

Bij preventieve handhaving probeert de centrale overheid burgers en bedrijven te verleiden om zich uit eigen beweging aan de wet te houden. Het is het belonen en bevorderen van naleving, bijvoorbeeld door subsidies, voorlichting en overleg. Bij repressieve handhaving wordt juist door middel van afschrikking door hard te straffen, geprobeerd naleving te bevorderen.

Een aantal indicatoren kunnen behulpzaam zijn bij de keuze voor preventieve dan wel repressieve (of een combinatie) handhaving, te weten: de economie, de media en publieke opinie, de politiek en de beschikbare techniek.

- **Tafel van Elf**

Deze checklist is een handig hulpmiddel wanneer je beleid of regelgeving te maken heeft met handhaving. De checklist somt aandachtspunten op (in de vorm van vragen). Het antwoord op die vragen geeft een indicatie van de handhaafbaarheid en naleefbaarheid van de regel. Ook zijn er enkele aandachtspunten genoemd die eventuele voor de naleving zwakke/kwetsbare elementen zouden kunnen helpen oplossen. [Lees meer](#)

Meer informatie

- [Factsheet Handhaving](#)

10 december 2012 | pdf-document, 31 kB | 2 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

[Uitgangspunten bij de keuze van sanctiestelsel](#)

[Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)

[Index beleidsinstrumenten](#)

Toelichting

Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Gaat in op de omstandigheden waaronder een keuze voor de bestuurlijke dan wel voor het strafrecht aangewezen is.

Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Laatst gewijzigd op: 4-6-2019

Instellen van een agentschap

Agentschappen (de oude naam is baten-lastendiensten) zijn in de uitvoering werkzame intern verzelfstandigde dienstonderdelen van een ministerie met een eigen sturingsmodel en financiële administratie.

Eigen begroting en financiële administratie

Een agentschap stelt een eigen begroting op en heeft een eigen financiële administratie. Ze werken met een baten-lastenstelsel om de begroting op te stellen of een verplichtingen-kasstelsel om de begroting op te stellen. Een agentschap kan verder eigen vermogen opbouwen, geld lenen en sparen.

Verantwoordelijkheid bij het ministerie

Net al bij een regulier dienstonderdeel van een ministerie blijft de verantwoordelijkheid voor een agentschap bij het ministerie. Bij een externe verzelfstandiging, zoals het instellen van een zelfstandig bestuursorgaan (zbo), wordt de ministeriële verantwoordelijkheid wel beperkt.

Kaders

Voor het instellen van een agentschap gelden instellingseisen (zie de [Comptabiliteitswet 2016](#) en de [Regeling agentschappen](#)) en randvoorwaarden vanuit het verzelfstandigingsbeleid (zie onder meer het [Besliskader privatisering en verzelfstandiging](#) onder [Verplichte kwaliteitseisen](#)).

Laatst gewijzigd op: 15-11-2017

Keurmerk

Een keurmerk is een visuele kwaliteitsaanduiding met betrekking tot een product. Keurmerken zijn in drie soorten in te delen al naar gelang de mate waarin geprobeerd wordt harde garanties te bieden over kwaliteit.

Een keurmerk kan worden gebruikt om:

- informatieproblemen op te lossen;
- handhaving van normen te vereenvoudigen, aangezien het de transparantie van gedragingen vergroot;
- kwaliteit te waarborgen, omdat het als minimale eis gebruikt kan worden.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Kabinetsstandpunt conformiteitsbeoordeling en accreditatie in het kader van overheidsbeleid](#)

Toelichting

Beleidskader voor nieuwe certificatieregelingen of te vernieuwen regelingen waar een publiek belang aan de orde is.

Meer informatie

- [Factsheet Keurmerk](#)
pdf-document, 47 kB | 4 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 18-2-2019

Keuze sanctiestelsel: relevante factoren

Bij de keuze voor een sanctiestelsel staat de effectiviteit van de handhaving centraal. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen een bestuurlijke boete, de gangbare strafrechtelijke handhaving en de mogelijkheid van de strafbeschikking. De keuze voor een sanctiestelsel zal worden gemaakt aan de hand van een afweging van ondergenoemde factoren. Deze afweging zal in de toelichting op een voorstel moeten worden opgenomen. Zie hiervoor ook de verplichte kwaliteitseis [Uitgangspunten bij de keuze van een sanctiestelsel](#).

Weeg de volgende factoren mee in de keuze voor een sanctiestelsel:

Algemene factoren

- feitelijke pakkans
- aard van de overtreding
- aard en zwaarte van de voorgenomen sanctie
- beoogd generaal/speciaal preventief effect
- financiële en organisatorische aspecten (doeltreffendheid, doelmatigheid, innen van vorderingen)
- internationaalrechtelijke/Unierechtelijke verplichtingen die de keuze voor het sanctiestelsel bepalen

Toelichting

Bij de factor *feitelijke pakkans* gaat het om het type overtreding, of de overtreder wel of niet tot een eenvoudig te identificeren doelgroep behoort, en of er gespecialiseerde handhavers zijn die voldoende kennis van die doelgroep hebben. Bij de *aard van de voorgenomen sanctie* komen aandachtspunten als de wenselijkheid van het opleggen van vrijheidsstraffen of een bijkomende straf als verbeurdverklaring aan de orde. De *zwaarte van de voorgenomen sanctie* moet proportioneel zijn in verhouding tot het feit en de rechtsorde in algemene zin. Het *beoogde generaal en speciaal preventieve effect* is een factor die dwingt tot het maken van afwegingen over het verwachte preventieve effect van de dreiging van een sanctie in algemene zin op potentiële overtreeders en op de individuele dader. Bij de *financiële en organisatorische aspecten* gaat het om afwegingen over

de mogelijkheden om geldboetes te innen door overheidsorganen die veel ervaring hebben met het innen van vorderingen, zoals de Belastingdienst of het Centraal Justitieel Incassobureau. Soms is er een *internationale (Unierechtelijke) verplichting* tot een strafbaarstelling op grond van het strafrecht (het milieurecht is hiervan een voorbeeld) of juist het bestuursrecht.

Relevante factoren voor de introductie van een bestuurlijke boetebevoegdheid

- aard van de overtreding
- het bestuursorgaan beschikt over bijzondere expertise

Toelichting

Een factor die pleit voor een keuze voor de bestuurlijke boete is als het gaat om veel voorkomende of betrekkelijk lichte overtredingen die eenvoudig zijn vast te stellen of waarbij verwacht mag worden dat in de praktijk doorgaans geen rechterlijk oordeel zal worden ingeroepen over de sanctie of de toegepaste bevoegdheden. Maar ook als het gaat om weinig voorkomende overtredingen terwijl de handhaving wel veel specifieke kennis en kunde vereist, kan dat een reden zijn om te kiezen voor de bestuurlijke boete, zeker als die expertise al beschikbaar is bij een bestuursorgaan.

Relevante factoren voor de keuze voor strafrechtelijke handhaving

- aard van de overtreding
- bepaling richt zich tot de burger en geeft algemene, voor eenieder geldende gedragsnormen
- ernst van de normovertreding (verzwarende omstandigheden, ernstig gevaar voor gezondheid of veiligheid)

De meest ernstige normovertredingen rechtvaardigen nog altijd toepassing van het strafrecht. Direct daaraan gerelateerd zijn de volgende factoren:

- gewenste sanctie anders dan een geldboete (toepassing straffen en maatregelen uit het [Wetboek van Strafrecht](#))
- inzet van opsporingsbevoegdheden en strafvorderlijke dwangmiddelen

Toelichting

Ook de *aard van de overtreding* en de omstandigheden waarin deze wordt begaan, of kan worden begaan, kan een keuze voor strafrechtelijke handhaving rechtvaardigen. Denk daarbij aan vragen als: moeten rechtsgoederen als de algemene veiligheid van personen of goederen worden beschermd; zou een normovertreding veel personen kunnen benadelen in hun belangen, en in welke belangen en in welke mate; heeft een normovertreding plaats in de openbare ruimte. Bovengenoemde factoren als de *toepassing van straffen en maatregelen* en de *inzet van opsporingsbevoegdheden en strafvorderlijke dwangmiddelen* zijn, anders dan een geldboete of de inzet van opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen, ook aan de algemene factor van de *aard van de overtreding* gerelateerd. Als de te handhaven norm betrekking heeft op de economische ordening, dan is een keuze voor sanctionering via de [Wet op de economische delicten](#) een mogelijkheid. Dan is de bijkomende straf van stillegging van een onderneming mogelijk, en kunnen ook de specifieke strafvorderlijke bevoegdheden van de [Wet op de economische delicten](#) worden toegepast.

Daarnaast kan de *aard van de overtreding* ook in die zin bepalend zijn voor de keuze voor strafrechtelijke handhaving als verwacht wordt dat de feiten zo ingewikkeld zijn, dat die alleen kunnen worden opgehelderd met de inzet van *bijzondere dwangmiddelen*, zoals het aftappen van telecommunicatie, of het toepassen van bevoegdheden als internationale rechtshulp.

Naarmate de feiten ernstiger zijn, is de behoefte aan sanctionering door middel van vrijheidsstraffen of een taakstraf eerder gerechtvaardigd. Hetzelfde geldt voor de inzet van opsporingsbevoegdheden en strafvorderlijke dwangmiddelen jegens vrijheid, eigendom en de persoonlijke levenssfeer van de verdachte.

Relativering van de factoren

De hierboven weergegeven factoren zijn niet meer dan aandachtspunten, maar in de toelichting op de keuze voor een bepaald sanctiestelsel moet wel blijken dat en hoe met de factoren rekening is gehouden. De praktijk heeft geleerd dat het niet mogelijk blijkt waterdichte criteria vast te stellen die in alle gevallen onontkoombaar tot de juiste keuze leiden. De verwachte *ingewikkeldheid van de feitenvaststelling* zal in het ene geval dwingend leiden tot een keuze voor bestuursrechtelijke handhaving, zoals bijvoorbeeld in de mededingingswetgeving, terwijl in andere gevallen de ingewikkeldheid van de feiten een strafrechtelijke handhaving rechtvaardigt, zoals bijvoorbeeld bij het frauderen met gecompliceerde opgaven of aangiften op grond van de milieu- of douanewetgeving.

Een ander relativerend aspect zijn *duale handavingsstelsels*. In nogal wat wetten is gekozen voor een duaal stelsel. Die wetten bevatten zowel bestuursrechtelijke als strafrechtelijke sancties. De praktijk wijst uit dat daaraan behoefte bestaat. Het nader rapport geeft voor de keuze voor een duaal stelsel enige aanvullende aandachtspunten mee. Een duaal stelsel vraagt in versterkte mate om consistentie en afstemming, zowel op het niveau van wetgeving als de beleid voor de invulling van de

feitelijke handhaving, zoals ten aanzien van het sanctiebeleid. Zo is het bijvoorbeeld niet de bedoeling dat het boetemaximum dat bij de bestuurlijke handhaving geldt, hoger is dan het boetemaximum dat op grond van de relevante strafbepalingen geldt.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

[Uitgangspunten bij de keuze van sanctiestelsel](#)

[Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)

Toelichting

Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Gaat in op de omstandigheden waaronder een keuze voor de bestuurlijke dan wel voor het strafrecht aangewezen is.

Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van

ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Laatst gewijzigd op: 13-6-2019

Keuzearchitectuur

Keuzearchitectuur kan worden ingezet om mensen de gewenste keuze te laten maken. Het instrument werkt vanuit de wetenschap dat mensen voorspelbaar keuzegedrag vertonen. Ze kiezen meestal voor het midden of de standaardkeuze.

Door de best geachte optie als standaardoptie (default) of op een strategische plek te presenteren (vaak in het midden), zullen de meeste mensen voorspelbaar kiezen zonder dat ze daartoe verplicht worden.

Keuzearchitectuur maakt gebruik van de neiging van mensen keuzes uit te stellen en daarom maar met de status quo in te stemmen.

Meer informatie

- [Factsheet keuzearchitectuur](#)
pdf-document, 33 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Krachtenveldanalyse

Een krachtenveldanalyse helpt duidelijk te maken wie in welke fase van het proces betrokken zou moeten worden en op welke wijze (meedenken, meedoen of meebeslissen). De analyse bestaat uit de volgende vragen:

1. Selecteer de partijen die nu of in de toekomst de grootste belangen hebben.
2. Maak een gedetailleerde analyse van deze partijen, bijvoorbeeld in termen van:
 - Problemen: wat zijn de belangrijkste problemen voor elke partij nu en in de toekomst?
 - Belangen: wat zijn de grootste belangen en behoeften van elke partij nu en in de toekomst?
 - Potentieel: wat zijn de sterke kanten en zwakheden van elke partij nu en in de toekomst?
 - Onderlinge verhoudingen: welke partijen hebben conflicten, werken samen, zijn afhankelijk van elkaar, hoe is de onderlinge machtsverdeling, et cetera. Is voorzien dat dat op korte of middellange termijn verandert?
3. Maak eventueel ook een aantal analyses van diverse scenario's voor het krachtenveld in de toekomst, bijvoorbeeld voor de verwachte situatie over vijf, tien of vijftien jaar. Zien die beelden er anders uit dan de analyse onder 2?
4. Hoe zou je zelf door partijen anders of meer te betrekken bij het beleid, bij kunnen dragen aan een krachtenveld waarin alle partijen maximaal in positie gebracht zijn ten dienste van de goede uitvoering van de publieke taak?

Meer informatie

- [Krachtenveldanalyse](#)
18 oktober 2017?pdf-document, 54 kB ?1 pagina

Laatst gewijzigd op: 18-10-2017

Maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA)

Bij het in kaart brengen van de gevolgen van voorgenomen beleid, is de maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA) een nuttig hulpmiddel. De analyse helpt om de kosten en baten van de effecten van beleidsalternatieven in beeld te brengen voor de maatschappij als geheel. Hierbij worden de effecten zoveel mogelijk gekwantificeerd en in geld uitgedrukt. Ook helpt de analyse bij het vergelijken van en kiezen tussen verschillende oplossingsrichtingen.

Situaties waarin MKBA verplicht is

Bij de voorbereiding van infrastructuurprojecten die zijn opgenomen in het [Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport \(MIRT\)](#) en projecten die door het kabinet zijn aangewezen als 'speciale rijksprojecten', is het uitvoeren van een maatschappelijke kosten- en batenanalyse zelfs verplicht. Daarbij moet je gebruik maken van het kader Overzicht Effecten Infrastructuur (OEI).

In andere gevallen is er geen sprake van verplichting, maar kan een maatschappelijke kosten-baten analyse helpen om transparante en integrale beleidsinformatie te verzamelen over de effecten van verschillende beleidsalternatieven om zo de beleidsvorming en besluitvorming over het project te ondersteunen. Je kan dan gebruikmaken van de [Algemene Leidraad Maatschappelijke Kosten-baten Analyse](#).

Meer informatie

- [Een kennismaking met de maatschappelijke kosten-batenanalyse \(MKBA\)](#)
januari 2012 | pdf-document, 314 kB | 22 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen
[Algemene Leidraad Maatschappelijke Kosten-baten Analyse](#)

Toelichting
Geeft aan hoe een maatschappelijke kosten-baten analyse voor infrastructuurprojecten moet worden uitgevoerd

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Naleving

De mate van naleving wordt door een aantal factoren bepaald. Deze factoren zijn opgenomen in een instrument dat gebruikt kan worden voor inschatting van de naleving van het beleid of de regelgeving: de checklist [Tafel van elf](#).

De volgende drie dimensies worden onderscheiden:

- **Dimensies voor spontane naleving**
Hoe zou de doelgroep zich gedragen zonder overheidscontrole of sancties? Hier spelen elementen een rol als sociale controle, de acceptatie van het beleid en de gezagsgetrouwheid van de doelgroep.
- **Controle-dimensies**
Welke invloed gaat uit van de controlerende activiteiten door de overheid? De "pakkans" is een moeilijk begrip. Niet alleen de kans op controle is belangrijk, maar ook de kans dat tijdens een controle een overtreding geconstateerd wordt.
- **Sanctie-dimensies**
Welke invloed heeft sanctiedreiging op het nalevingsgedrag? Niet elke geconstateerde overtreding leidt tot een sanctie en ook de zwaarte van de sancties speelt een rol.

Meer informatie

- [Factsheet Algemene voorlichting / Specifieke voorlichting](#)
pdf-document, 26 kB | 2 pagina('s)
- [Een goede keten, een zorg minder. MDW-rapport ketengarantiestelsels](#)
pdf-document, 273 kB | 84 pagina('s)
Dit rapport biedt achtergrondinformatie voor het ontwerpen van een stelsel waarin verschillende schakels die betrokken zijn bij productie of dienstverlening, gezamenlijk garanderen dat geldende publieke normen door alle ondernemingen in de keten worden nageleefd. De naleving van deze normen wordt namelijk mede bepaald door de verbinding tussen de schakels in de keten.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

[Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)

Toelichting

Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Laatst gewijzigd op: 27-6-2018

Naming and shaming

Naming and shaming is het publiek bekendmaken van negatieve informatie over eigenschappen van producten en productieprocessen. Het doel is de reputatie van de aanbieder van het product of de dienst te beïnvloeden en het gedrag van de consumenten te sturen.

Meer informatie_

- [Factsheet Naming and shaming \(binnenkort beschikbaar\)](#)
pdf-document, 27 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 8-7-2019

Normalisatie

Normalisatie is het proces waarbij belanghebbende partijen op vrijwillige basis, in overleg en op basis van consensus afspraken maken. Zij kunnen afspraken maken over wat, in het licht van de stand van de techniek en de best beschikbare kennis, goede normen zijn om te hanteren bij de productie van bepaalde zaken en het leveren van diensten. Deze afspraken kunnen vrijwel overal over gaan en worden vastgelegd in normen.

Voorbeeld

Een voorbeeld is het opstellen van een norm voor telefoonopladers, zodat er één universele oplader is voor alle telefoons.

Meer informatie_

- [Factsheet normalisatie](#)
pdf-document, 103 kB | 6 pagina('s)
- [Brief aan de Tweede Kamer over normalisatie](#)
pdf-document, 117 kB | 7 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 15-8-2018

Omgevingsprikkels

Omgevingsprikkels spelen in op onbewuste mentale processen en zetten aan tot bepaald gedrag. Door omgevingsprikkels te creëren kun je dus invloed uitoefenen op het gedrag van mensen.

Het gedrag van mensen verandert als ze zijn blootgesteld aan bepaalde tekens, woorden of sensaties. Door hier gebruik van te maken en door omgevingsprikkels te creëren, kan je hierop invloed uitoefenen. Die prikkels (cues) kunnen bij mensen enkele van een groot aantal latente en vaak tegenstrijdige persoonlijke mentale concepten automatisch activeren, zoals voornemens, normen, doelen, stereotypen enzovoorts.

Omgevingsprikkels zijn sterk verwant met framing en labelling.

Meer informatie_

- [Factsheet omgevingsprikkels](#)
pdf-document, 31 kB | 2 pagina('s)_

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Overgangsrecht

Het overgangsrecht regelt de verhouding tussen de nieuwe wet en de bestaande rechtstoestand. Of het nu gaat om de inwerkingtreding van een nieuwe regeling of om een wetswijziging, de inwerkingtreding van een wet kan wijziging brengen in een op dat moment bestaande rechtssituatie. De opstellers van beleid- en regelgeving gaan derhalve na welke gevolgen een nieuwe regeling met zich meebrengt voor de bestaande rechtssituatie en treffen waar nodig, eventueel in de vorm van overgangsrecht, maatregelen.

Van belang bij vormgeving overgangsrecht

Bij de vormgeving van het overgangsrecht is het van belang om de onderstaande punten na te lopen:

- [Typen overgangsrecht](#)
- [Formulering/Inhoud overgangsrecht](#)
- [Uitvoerbaarheid overgangsrecht](#)
- [Plaats overgangsrecht](#)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen
[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

Toelichting
Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Privaatrechtelijke normen

Het civiele recht kan onder bepaalde omstandigheden, veelal in combinatie met het straf- of het bestuursrecht, bijdragen aan de goede naleving en handhaving van (bestuursrechtelijke) wettelijke regelingen.

Het initiatief om op te komen tegen de (dreigende) niet-naleving van gedragsregels wordt dan in eerste instantie overgelaten aan de burger die daarvan schade ondervindt.

Belangrijke privaatrechtelijke leerstukken waarop de burger zijn acties kan baseren zijn [wanprestatie](#) en [onrechtmatige daad](#).

In wetgeving kan aansluiting gezocht worden bij het algemene stelsel van het civiele (proces) recht. Daarbij kan het zinvol zijn om in de desbetreffende bijzondere wet enige bepalingen op te nemen die de toepasselijkheid van het civiele recht/privaatrechtelijke normen tot uitdrukking brengen of een aanvulling bieden op dat stelsel.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen
[Uitgangspunten bij de keuze van een sanctiestelsel](#)

Toelichting
Geeft een kader voor de overwegingen die een rol behoren te spelen bij de keuze voor strafrechtelijk dan wel bestuursrechtelijk handhaving.

Laatst gewijzigd op: 4-6-2019

Protocol

Een protocol schrijft voor hoe men om moet gaan met handelen in bepaalde situaties. Vaak wordt door middel van een protocol een gedragscode uitgewerkt. Dit gebeurt doorgaans op een zeer concrete wijze en daardoor is een protocol vaak meer voorschrijvend dan een gedragscode. Vaak is een protocol gericht op beleidsuitvoerders.

Protocollen kunnen in allerlei situaties gebruikt worden. Het is zinvol om een protocol op te maken, omdat het gebruik hiervan kan leiden tot een daling van de uitvoerings- en handhavingskosten en van regelgeving van de overheid.

Meer informatie

- [Factsheet Protocol](#)
pdf-document, 26 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Right to Challenge

Een 'right to challenge'-bepaling geeft burgers, bedrijven, instellingen, collectieven of medeoverheden ruimte om op een eigen wijze de doelen van een wettelijke regeling te realiseren. Daarnaast kan een 'right to challenge'-bepaling worden ingezet om op verzoek regelgeving opzij te zetten indien met een maatschappelijk initiatief andere publieke belangen worden gediend die hoger moeten worden geacht dan het belang dat met die regelgeving wordt gediend.

Meer informatie

- [Factsheet Right to Challenge](#)
2 november 2016 ?PDF-document, 559 kB | 3 pagina('s)
- [Handreiking Right to Challenge](#)
24 oktober 2016 ?PDF-document, 316 kB | 17 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Specifieke voorlichting

Specifieke voorlichting is het van overheidswege verstrekken van informatie om een specifieke doelgroep kennis te laten nemen van een bepaald onderwerp, te informeren of bewust te maken.

Meer informatie

- [Factsheet Algemene voorlichting / Specifieke voorlichting](#)
pdf-document, 26 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Standaardregeling

De standaardregeling is een regeling tussen belanghebbende groeperingen. Voor de totstandkoming ervan op het consumententerrein is betrokkenheid van consumentenorganisaties een vereiste. Het gaat om een bottom-up instrument van de branche, maar het moet goedgekeurd zijn door de minister van Justitie. Dit laatste is een wezenlijk verschil ten opzichte van Algemene Voorwaarden.

Het gebruik van standaardregelingen draagt bij aan het voorkomen van een intransparante markt waarbij verschillende aanbieders verschillende voorwaarden hanteren en het voor consumenten erg moeilijk wordt om aanbiedingen onderling te vergelijken.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Strafrechtelijke handhaving en sancties

Door sancties te handhaven bepalingen van strafrechtelijke normen dienen zo nauwkeurig mogelijk worden geformuleerd. Dat is van groot belang voor de rechtszekerheid. De burger moet uit de bepalingen precies kunnen afleiden in welke gevallen een gedraging tot toepassing van een sanctie kan leiden ([legaliteitsbeginsel en rechtszekerheidsbeginsel](#)).

Het gebruik van strafrechtelijke sancties in wet- en regelgeving komt veelvuldig voor. Bij de afweging of strafrechtelijke sancties aan de orde zijn, kunnen de volgende overwegingen helpen:

- Indien het wenselijk is overtreding van de norm te bedreigen met een vrijheidsbenemende of vrijheidsbeperkende straf of maatregel, komt slechts het strafrecht in aanmerking. Of een dergelijke strafbedreiging wenselijk is, hangt af van vele factoren, waaronder maatschappelijke opvattingen over de ernst en aard van de overtreding of de afschrikkende werking die van zo'n bedreiging kan uitgaan.

- Indien nieuwe (al of niet alternatieve) bestraffende sancties gewenst zijn, komt primair regeling in het strafrecht in aanmerking.
- Indien overtreding van de publiekrechtelijk te handhaven norm feitelijk steeds gepaard gaat met geweldstoepassing of het toebrengen van schade aan individuele personen, is dat een indicatie voor het toepassen van strafrecht.
- Indien in de praktijk te verwachten valt dat de oplegging van een sanctie eigenlijk alleen kan worden geëffectueerd met gebruikmaking van strafrechtelijke middelen, is dat een indicatie voor het toepassen van strafrecht.

Wanneer men gebruik maakt van strafrechtelijke normen, dienen de de door sancties te handhaven bepalingen zo nauwkeurig mogelijk te worden geformuleerd (Ar 144).

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

[Grenzen aan gedogen](#)

[Uitgangspunten bij de keuze van sanctiestelsel](#)

[Maat houden: doorberekenen van toelatings- en handhavingskosten](#)

[Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#)

Toelichting

Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Deze kabinetsnota beschrijft de randvoorwaarden van het begrip gedogen.

Gaat in op de omstandigheden waaronder een keuze voor de bestuurlijke dan wel voor het strafrecht aangewezen is.

Toetsingskader voor de doorberekening van toelatings- en handhavingskosten aan particulieren genoemd in Ar 163.

Instrument om de beoogde en niet-beoogde gevolgen van ontwerp-regelgeving voor de organisaties die met de uitvoering worden geconfronteerd in kaart te brengen.

Laatst gewijzigd op: 4-6-2019

Subsidie

Een subsidie is een aanspraak op financiële middelen die door een bestuursorgaan worden verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten, aldus [artikel 4:21, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht](#).

Subsidies zijn zinvol als de overheid bepaald gedrag of bepaalde activiteiten wil bevorderen die niet vanzelf tot stand komen omdat de (gepercipieerde) kosten te hoog zijn. De overheid kan door het verstrekken van een subsidie actoren over de streep krijgen. Het is wel van belang om vooraf te bekijken of de uitvoeringskosten van de subsidie niet te hoog zijn afgezet tegen de opbrengst. Ook moet rekening worden gehouden met het EU-recht.

Meer informatie

- [Leidraad ex ante evaluatie van subsidieregelingen](#)
april 2019 | pdf-document, 53 kB | 3 pagina('s)
- [Regeling periodiek evaluatieonderzoek](#) (zie ook [Stcrt. 2018, 16632](#) voor een nadere toelichting)
- [Handreiking effectevaluatie subsidies](#)
oktober 2011 | pdf-document, 4,8 mB | 29 pagina('s)
- [Factsheet Subsidies](#)
10 december 2012 | pdf-document, 30 kB | 2 pagina('s)

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Aanwijzingen voor subsidieverstrekking](#)

Toelichting

Rijksbreed bindend kader voor de uitvoering en verantwoording van alle rijkssubsidies

Laatst gewijzigd op: 17-4-2019

Tafel van elf

De Tafel van elf is een opsomming van factoren die van belang zijn voor de naleving van regels. Met behulp van regels kan de overheid grenzen stellen aan het doen en laten van burgers en bedrijven en op de manier hun gedrag beïnvloeden. Regelgeving veronderstelt echter wel een zekere mate van naleving ervan door de doelgroep.

Met behulp van de Tafel van elf kunnen de sterke en zwakke kanten van de handhaving en naleving ervan in kaart worden gebracht.

Meer informatie

- [Tafel van elf](#)
pdf-document, 285 kB | 36 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Taskforce

Een taskforce is een tijdelijke organisatie met als doel in korte tijd op een bepaald (maatschappelijk) knelpunt een aantal verbeteringen te forceren. Een taskforce biedt de mogelijkheid om een zetje in de goede richting te geven door op een aansprekende wijze de urgentie van het probleem aan te tonen en tegelijk voor voldoende draagvlak te zorgen.

Het kan zinvol zijn een taskforce in te stellen in situaties als deze:

- wanneer een bepaald hardnekkig maatschappelijk probleem onvoldoende politieke of maatschappelijke aandacht geniet;
- wanneer er onvoldoende draagvlak bestaat voor het oplossen van het probleem;
- wanneer of onvoldoende duidelijk is wat het probleem is.

Het is overigens lastig om de effecten van een taskforce meetbaar te maken omdat een taskforce vaak wordt ingezet samen met andere bestuurlijke instrumenten (een stimuleringsregeling of een convenant bijvoorbeeld).

Meer informatie_

- [Factsheet Taskforce](#)
pdf-document, 29 kB | 2 pagina('s)_

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Toezicht

Toezicht is het verzamelen van informatie over de vraag of een handeling of zaak voldoet aan de daaraan gestelde eisen, het zich daarna vormen van een oordeel daarover en het eventueel naar aanleiding daarvan interveniëren. Toezicht:

- informeert minister, parlement en samenleving over ontwikkelingen in de praktijk en de effecten van beleid;
- bevordert de naleving van regels;
- levert informatie over de prijs en kwaliteit van dienstverlening door zelfstandige organisaties.

Van belang bij de vormgeving van toezicht_

Bij de vormgeving van toezicht is het verder van belang om rekening te houden met:

- [afdeling 5.2. van de Algemene wet bestuursrecht](#);
- [Wet op het financieel toezicht](#);
- [Wet revitalisering toezicht](#);
- het gegeven dat generiek toezicht de voorkeur verdient boven specifiek toezicht bij de inrichting van een toezichtsarrangement.

Kenmerken van goed toezicht_

Goed toezicht bestaat uit de onderstaande zes kenmerken. Deze zes principes zijn leidend voor de vormgeving van alle soorten toezicht. De principes kennen voor nalevingstoezicht, uitvoeringstoezicht en interbestuurlijk toezicht elk hun eigen invulling.

1. selectiviteit;
2. slagvaardigheid;
3. samenwerking;
4. onafhankelijkheid;

- 5. transparantie;
- 6. professionaliteit.

Relevante verplichte kwaliteitseisen

Relevante verplichte kwaliteitseisen

[Aanwijzingen voor de regelgeving](#)

[Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen](#)

Toelichting

Eisen aan de vormgeving van wet- en regelgeving en het proces waarin deze tot stand komen.

Normen en toetspunten voor de kwaliteit van de interbestuurlijke verhoudingen bij beleid met een rol voor o.a. provincies en gemeenten.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Toezicht op gedecentraliseerde taken

Bij [decentralisatie](#) van taken doet de vraag zich voor hoe toezicht op deze taken wordt vormgegeven. Met de [Wet revitalisering generiek toezicht](#) is het merendeel van de specifieke toezichtsarrangementen afgeschaft, en vervangen door generiek toezicht. Deze lijn geldt als uitgangspunt bij nieuw beleid.

Dit houdt in dat eventueel toezicht in beginsel generiek is en dat het is belegd bij de naasthoger gelegen bestuurslaag (in casu de provincie), tenzij deze aanwijsbaar geen expertise heeft op het betreffend domein.

Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten gelden:

- 1. Kaders stellen vooraf in plaats van toezicht achteraf**
Het Rijk oefent invloed uit op de uitvoering van medebewindstaken via algemeen verbindende voorschriften en algemene beleidskaders vóóraf, en dus niet via toezicht áchteraf.
- 2. Monitoring, onderzoek en evaluatie in plaats van toezicht**
Als een minister stelselverantwoordelijk is voor een bepaald beleidsdomein, wordt niet door middel van toezicht informatie verkregen, maar door middel van beleidsmonitoring, beleidsonderzoek en beleidsevaluatie. Indien hieruit blijkt dat er sprake is van een structureel kwaliteitstekort bij de uitvoering, ligt de oplossing niet in meer of ander toezicht. De oplossing ligt wel in aanpassing van de wet of van de condities (financiën of deskundigheidsbevordering) waaronder gemeenten en/of provincies deze wet moeten uitvoeren.
- 3. Toezicht nodig? Dan generiek! (tenzij....)**
Voor zover er aanleiding is voor interbestuurlijk toezicht, wordt volstaan met de (gerevitaliseerde en herijkte) generieke toezichtinstrumenten in de Provinciewet en de Gemeentewet. Specifieke toezichtbepalingen zijn afgeschaft. Uitzonderingen op generiek interbestuurlijk toezicht is het toezicht bij uitvoeringsvervlechting, functioneel bestuur, en financieel toezicht.
- 4. Toepassing van de toezichtsinstrumenten wanneer?**
De generieke toezichtsinstrumenten worden toegepast als er strijd is met het algemeen belang of met het recht (schorsing en vernietiging). Of als een decentrale overheid de sectorwet niet of niet naar behoren uitvoert (indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing).
- 5. Toezicht door wie?**
Het toezicht op de gemeenten ligt primair bij de provincie; het toezicht op provincies ligt bij het Rijk. Bij het toezicht op gemeenten wordt van dit nabijheidsprincipe slechts afgeweken voor die terreinen waarop de provincies geen taak hebben en daarom inhoudelijke expertise missen. In deze situaties houdt het Rijk toezicht op gemeenten. Deze uitzonderingen dienen te zijn opgenomen in de bijlage bij [artikel 124b Gemeentewet](#).
- 6. Welk toezicht?**
Het verticale toezicht maakt meer plaats voor meer horizontale vormen van toezicht (controle en verantwoording) en kwaliteitsborging.
- 7. Welke informatiestromen?**
Minder specifiek toezicht en een soberder inzet van het generieke toezicht leiden ertoe dat de verantwoordingslast van decentrale overheden vermindert. Gegevensstromen dienen zodanig op elkaar te worden afgestemd dat gegevens eenmalig worden uitgevraagd en meervoudig worden gebruikt. Informatieuitvraag gebeurt op basis van de [Spelregels Interbestuurlijke Informatie](#) (pdf).

Uitzonderingsgevallen waarin specifiek toezicht is toegestaan

Er dient terughoudend te worden omgegaan met het creëren van specifieke toezichtsarrangementen. Er zijn echter enkele uitzonderingen op dit uitgangspunt:

1. Uitvoeringsvervloechting

Heeft betrekking op de situatie waarbij een hogere bestuurslaag een eigen wettelijke operationele verantwoordelijkheid heeft en daarbij volledig is aangewezen op een decentrale uitvoeringsorganisatie (bijvoorbeeld Veiligheidsregio's).

2. Functioneel bestuur

Ook als functioneel bestuur moet worden ingepast in algemeen beleid (bijvoorbeeld het toezicht op de waterschappen) is er reden om het specifieke toezicht te handhaven.

3. Financieel toezicht

Vindt plaats volgens het beginsel Single Information Single Audit. Je leest hierover meer bij [7.3 Gevolgen voor overheid - Decentrale overheden](#)

Toezichtinformatie_

Alle spelers in het interbestuurlijk toezicht dienen in het nieuwe stelsel over bepaalde informatie te beschikken om hun rol te kunnen vervullen. Deze informatie is bij voorkeur zo eenduidig mogelijk en is vooraf vastgelegd in het informatiearrangement.

Je leest hierover meer bij

- Besluit verstrekking systematische toezichtinformatie ([Stb. 2012, 330](#))

Meer informatie_

- [Handboek wet revitalisering generiek toezicht](#)

Relevante toetsingsinstanties_

Relevante toetsingsinstanties

[JenV rijksbrede wetgevingstoetsing](#)

[BZK interbestuurlijk](#)

Toelichting

Inclusief uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H)

Indien decentrale overheden betrokken

Laatst gewijzigd op: 9-1-2020

Tuchtrecht

Tuchtrecht is sanctierecht binnen een bepaalde georganiseerde (beroeps)groep. Denk bijvoorbeeld aan het medisch tuchtrecht, het tuchtrecht voor advocaten en notarissen, en het voetbaltuchtrecht van de KNVB. Het doel van tuchtrecht is de waarborging van kwaliteit van de beroepsuitoefening. Het is een normhandhavingstelsel gericht op een bepaalde beroepsgroep. De open normen worden ingevuld door codes/tuchtrechtspraak.

Het is zinvol om van tuchtrecht gebruik te maken, als vorm van [alternatieve geschillenbeslechting](#), omdat tuchtrecht geen transactiekosten met zich meebrengt voor de centrale overheid, meer rechtszekerheid kan bieden en kan bijdragen aan de eenheid in de rechtspraak.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Uitvoeringsanalyse

Het is belangrijk om in een vroeg stadium, nog voordat je de beleidskeuze hebt gemaakt, inzicht te krijgen in de werkbaarheid van het voorstel op het gebied van de uitvoering en de effecten op het uitvoeringsapparaat door het doen van een uitvoeringsanalyse.

- [6.4 Uitvoerbaarheid](#)

Uitvoeringsanalyse

De vragen die je afhankelijk van de zwaarte van het voorstel zelf, met een werkgroep van uitvoerders, beleid en wetgeving of met bestuurders bij de analyse kan betrekken zijn:

A. Welke organisaties zullen de ontwerpregeling uitvoeren?

B. Is helder wat de opgedragen taak is?

-
- Zijn de uitvoerders voldoende en tijdig geïnformeerd over de aanleiding voor de taak, de aard en omvang van de taak en de handelingen, procedures, termijnen en doorlooptijden die in dat kader relevant zijn?
 - Is er voldoende draagvlak bij de uitvoerder? Is het werkbaar?
 - Is er sprake van ketenregie op de uitvoering en wie voert die regie?
 - Worden er knelpunten voorzien? En welke oplossingsrichtingen?
 - Heeft de uitvoerder de ruimte om de taak zelf nader in te vullen en zo ja, hoe wordt voorzien dat daar invulling aan zal worden gegeven?

C. Is de organisatie voldoende toegerust voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering?

- Is er voldoende capaciteit of vraagt de uitvoering verschuiving van prioriteiten of andere noodmaatregelen?
- Is de informatievoorziening tussen ketenpartners toereikend en zo nee, welke aanpassingen zijn in welk stadium noodzakelijk?
- Beschikt de organisatie over voldoende bevoegdheden?
- Is de organisatie op het gebied van de ICT voldoende toegerust? Is voldoende helder wat de uitvoering van de automatisering vraagt en of dat in de mogelijkheden ligt?
- In hoeverre zijn de voor de uitvoering benodigde werkprocessen voorhanden?
- Kijk ook naar de impact op personeel, communicatie en huisvesting

D. Wat zijn de ingeschatte kosten voor uitvoering?

- Waarop is de inschatting gebaseerd?
- Om welk type kosten gaat het? (directe/indirecte kosten?)
- Zijn het eenmalige of structurele kosten?
- Ten laste van wie/welk budget komen de kosten? /Wie betaalt?
- Welke zijn de financieringsvoorwaarden?
- Zijn de kosten proportioneel?

E. Wat zijn de verwachte effecten van de regeling?

- Wat is de verwachting ten aanzien van de vatbaarheid van de uitvoering van de regeling voor bezwaar/beroep op grond van de Algemene wet bestuursrecht?
- Maak een risicoanalyse: Welke zijn de andere mogelijke neven- en onvoorziene of onbedoelde effecten?
- Indien er gevolgen zijn voor (groepen van) burgers wordt dan bij de ontwerpregeling uitgegaan van een realistische inschatting van hun doenvermogen? Houdt de inrichting van de regeling rekening met verschillen in doenvermogen en met de mentale belastbaarheid van burgers? Is sprake van cumulatie van lasten? Wat zijn de gevolgen van inertie of fouten aan de kant van de burger? Is er voorzien in hulp en vroegsignalering indien nodig? Indien relevant moeten deze vragen met behulp van pilots, pretests of andere middelen worden onderzocht. Zie voor meer informatie [Doenvermogen](#).

F. Is voorzien in duidelijk, uitvoerbaar en kosteneffectief overgangsrecht?

G. Veranderen de antwoorden op de vragen als er nieuwe toetreders komen/nieuwe toepassingen zijn in het beleidsveld?

H. Welke mogelijkheden zijn er om bij te sturen indien de aannames die gedaan zijn in de vragen alsnog niet blijken te kloppen?

Van uitvoeringsanalyse naar uitvoeringstoets

Door vroegtijdig een uitvoeringsanalyse uit te voeren, versterk je de uitvoeringstoets. Zodra het beleid of regelgevingsvoorstel in concept gereed is en er sprake is van substantiële (neven)effecten voor uitvoerende en handhavende instanties, moet je deze instanties om een oordeel vragen over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van het voorstel (= uitvoeringstoets, ook wel aangeduid als uitvoerbaarheidstoets of vergelijkbare termen). Dit vindt plaats op het moment dat je beleid of regelgevingsvoorstel in concept gereed is, voorafgaande aan de ministerraadbehandeling. De [Handleiding uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid \(U&H\)](#) bevat de vragen en aspecten die hierbij aan de orde kunnen komen.

Voor meer informatie over de regie van het proces van uitvoeringsanalyse naar uitvoeringstoets:

- [Factsheet van uitvoerbaarheidsanalyse naar uitvoeringstoets](#)
2 juli 2018 | pdf-document, 141 kB | 2 pagina(s)

Tools en handleidingen

Voor het maken van een uitvoeringsanalyse is hierboven aangegeven welke vragen daarbij aan de orde kunnen komen.

Er bestaan nog diverse andere tools en handleidingen, die niet geactualiseerd zijn maar die wel inspiratie kunnen bieden voor het maken van een goede analyse naar gevolgen voor de uitvoering en de uitvoerbaarheid. Deze vind je hieronder.

- [Uitvoerbaarheidsanalyse: naar een versterkte uitvoerbaarheidstoets](#)
2010 | pdf-document, 29 kB | 4 pagina('s)

In dit document, gemaakt door het Ministerie van Justitie en Veiligheid met de Rijksbrede benchmarkgroep (samenwerkingsorganisatie van uitvoerders), zijn de vragen verwoord die in een goede uitvoerbaarheidsanalyse aan bod zouden moeten komen.

- [Handreiking ex ante uitvoeringsanalyse](#)
21-02-2007 | pdf-document, 688 kB | 32 pagina('s)

Dit document, dat door het WODC is gemaakt ten behoeve van het Ministerie van Justitie en Veiligheid bevat drie analyse onderdelen:

1. de risico-inventarisatie, gericht op een snelle scan van het voorliggende beleidsvoornemen;
2. de beleidslogica-analyse, die ingaat op de logica van het voorgestelde beleid;
3. praktijkanalyse, gericht op de praktische uitvoering van het beleid en bijbehorende regelgeving.

Laatst gewijzigd op: 2-7-2018

Vergunningen

Een vergunning is op grond van [artikel 1:3 Algemene wet bestuursrecht \(Awb\)](#) een begunstigende beschikking die nader omschreven activiteiten of handelingen toestaat, die zonder deze beschikking niet zijn toegestaan. Via een vergunningstelsel kan een bestuursorgaan dus activiteiten of handelingen reguleren die op zichzelf aanvaardbaar zijn, maar die zonder de vergunning niet zijn toegestaan.

Een vergunningstelsel is vooral geschikt als voor het verrichten van de activiteiten of handelingen niet kan worden volstaan met het geven van algemene normen, maar van geval tot geval de toelaatbaarheid moet worden beoordeeld. Vaak worden aan een vergunning voorschriften verbonden om de vergunde activiteiten of handelingen nader te reguleren. Een vergunning moet worden onderscheiden van een vrijstelling, ontheffing of erkenning, aldus Ar 125.

Bij het introduceren van een vergunning dient altijd te worden overwogen of het mogelijk is om een [lex silencio positivo \(LSP\)](#) te introduceren. Dit betekent dat een vergunning wordt geacht te zijn verleend als het bestuursorgaan niet binnen de beslistermijn een besluit op de aanvraag van de vergunning heeft genomen.

Meer informatie

- [Factsheet vergunningen](#)
10 december 2012 | pdf-document, 30 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Verwijzen naar technische normen

Er zijn verschillende manieren om te verwijzen naar technische normen. De manier die je kiest is van invloed op de toekomstbestendigheid van je regeling.

- Wanneer er in een branche geïnnoveerd wordt en er standaarden vastgesteld worden door middel van [normalisatie](#), kan je werken met verwijzing naar NEN-normen. [Verwijzing naar NEN normen](#) vindt in beginsel plaats op een niet dwingende manier.
- Verwijzen naar een specifieke techniek biedt rechtszekerheid, maar is niet toekomstbestendig.
- Gebruiken van terminologie die techniekonafhankelijk is.

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Visitatie

Visitatie wordt voornamelijk in het openbaar bestuur, de medische sector en in het hoger onderwijs toegepast. Een commissie van externe, onafhankelijke collega's gaat op 'visite' bij een organisatie om te zien hoe deze werkt en wat de kwaliteit van de geleverde prestaties is. Het is meestal een geregeld terugkerend onderzoek en resulteert vaak in een visitatierapport.

Visitatie is een onderdeel van het kwaliteitsbeleid. Het doel is om de kwaliteit op markten, waar deze voor burgers en bedrijven moeilijk is in te schatten, op een bepaald niveau te houden of te verhogen. Vervolgens wordt dit op transparante wijze aan burgers en bedrijven gecommuniceerd.

Meer informatie_

- [Factsheet visitatie](#)
pdf-document, 29 kB | 2 pagina('s)_

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Voucher

Een voucher is een subsidie in de vorm van een tegoedbon die onder bepaalde voorwaarden kan worden ingeleverd in ruil voor een dienst.

Vouchers zijn een zinvol hulpmiddel indien de overheid kiest voor vraagsturing (als reguleringsvorm). Door bij te houden waaraan de vouchers worden besteed, wordt duidelijk wat nu de behoeften van mensen zijn.

Er kleven echter ook nadelen aan het gebruik van vouchers, omdat dit instrument hoge uitvoeringskosten en lasten met zich mee kan brengen. Ook is na verstrekking van de vouchers de invloed van de overheid op het gebruik van vouchers zeer gering.

Meer informatie_

- [Factsheet Vouchers](#)
10 december 2012 | pdf-document, 30 kB | 2 pagina('s)

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

Zelfregulering

Het nemen van initiatief door burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties op een terrein waar een maatschappelijk belang speelt, vergt soms de inzet van de overheid, ofwel om de ruimte hiervoor te creëren door de bestaande regels die aan het initiatief in de weg staan aan te passen, ofwel door partijen bij elkaar te brengen om initiatieven te nemen om maatschappelijke opgaven op te lossen.

Ter stimulering van de inzet van zelfreguleringsinstrumenten als alternatief voor overheidsregulering heeft het WODC een beoordelingskader maatschappelijke zelfregulering opgesteld. Het ontwikkelde beoordelingskader maakt het mogelijk om bij de ontwikkeling van beleid en regelgeving een betere afweging te maken of inzet van zelfregulering kans van slagen heeft, onder welke randvoorwaarden en welke factoren hierbij een rol spelen.

Meer informatie_

- [Beoordelingskader maatschappelijke zelfregulering \(uit WODC onderzoek\)](#)
pdf-document, 1062 kB | 111 pagina('s)
- [Vervolgonderzoek WODC](#)
pdf-document, 1066 kB | 77 pagina('s)
- [Aanbiedingsbrief Minister van Veiligheid en Justitie](#)
pdf-document, 42 kB | 2 pagina('s)
- [SEO rapport Zelf doen? Inventarisatie van zelfreguleringsinstrumenten](#)
pdf-document, 776 kB | 166 pagina('s)
- [SEO rapport "Goedkoop Geregeld" Kosten-batenanalyse Wetgeving en Zelfregulering](#)
pdf-document, 425 kB | 123 pagina('s)_

Laatst gewijzigd op: 6-12-2016

